

KULTAKUTRIN JA PUNAHILKAN
PAINAJAISET PAINOMUSTEESSA

karhuja, susia ja petokeskustelun toimijoita sanomalehti Keski-suomalaisessa

Minna Heikka
Sosiologian pro gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Kesäkuu 2000

Tiivistelmä

Minna Heikka: Kultakutrin ja Punahilkkan painajaiset painomusteessa. Karhuja, susia ja petokeskustelun toimijoita sanomalehti Keskisuomalaisessa. Sosiologian pro gradu –tutkielma. 99 sivua. 2 liitettä. Kesäkuu 2000.

Tutkimuksessa selvitettiin, miten joukkoviestimissä tuotetaan suurpetoja sekä niihin liittyviä toimijoita. Aineistona käytettiin sanomalehti Keskisuomalaisen susi- ja koirasusikirjoituksia (N=61, 1993-1994) ja karhukirjoituksia (N=171, 1998). Tutkimuksen näkökulma oli konstruktionistinen ja menetelmä pohjautui kehys- ja metafora-analyysiin. Keskisuomalainen piti suurpetoja suhteellisen tärkeänä aiheena. Toimijat, joukkoviestimet mukaan lukien, käyttivät määrittelyvaltaa suhteessa toisiinsa ja itseensä. Hallitsevaa asemaa tai sen vaatimusta suurpetokeskustelussa perusteltiin tieteellisellä tiedolla, institutionaalisella asemalla, omakohtaisella kokemuksella ja/tai joukkoviestimien kannalta houkuttelevalla, kulttuurisella pääomalla. Jutuisissa esiintyneistä toimijoista suurin osa oli metsästäjiä. Tieteen edustajat ja viranomaiset olivat myös keskeisiä toimijoita. Ympäristösuojelijoiden ääni tuli heikosti esiin, mutta heitä koskevia määritelmiä esiintyi runsaasti. Joukkoviestimissä tilanteet kehystetään helposti konfliktiksi, ja myös Keskisuomalaisessa rakennettiin suurpetojen puolustajia ja vastustajia. Toinen hallitseva kehys oli uhka, jonka aiheuttajaksi pedot nähtiin eri tavoin. Kirjoittelussa tuotettiin erilaisia kuvia toivottavista susista ja karhuista. Samalla määriteltiin, mikä on oikea luonto ja ihmisen suhde siihen. Koiran ja suden risteytyvät nähtiin lähes yksimielisesti luontoon kuulumattomina. Samoin suhtauduttiin ongelma- tai häirikkökarhuihin, joiden määrittely oli kuitenkin jossain määrin ristiriitaista. Keskisuomalaisen suurpetokirjoituksista välittynyt moraalinen painotus oli selkeästi ihmiskeskeinen, mikä ei tue oletusta suomalaisten luontosuhteen laajamittaisesta muuttumisesta eläin- ja luontokeskeiseen suuntaan.

Avainsanat: joukkoviestintä, karhu, kehysanalyysi, koirasusi, metafora, suurpedot

Sisällys

Mihin tämä polku johtaa?	5
1. "Jos metsään haluat mennä nyt niin takuulla yllätyt..."	6
2. Aineisto...	14
...ja suhteeni aineistoon	18
3. Perhon (koira)susijuttujen ja vuoden 1998 karhukirjoittelun puoleensa vetävyys: aineiston tarkastelua koon ja juttutyyppejen mukaan	20
4. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen ongelma- ja konfliktiorientoituneisuuden dilemma	23
5. Sosiaalinen konstruktionismi tutkimuksen viitekehyksenä	24
5.1. Tiede ja joukkoviestimet ympäristön ja ympäristö-ongelmien rakentajina	29
5.2. Esimerkki suurpetojen tuottamisesta teksteissä: tapaus metsästyslaki	33
6. Mediatekstien tutkimisesta ja tutkimusvälineistä	37
6.1. Mediatekstit tutkimuksen aineistona	37
6.2. Laadullisen tekstintutkimuksen käsitteellinen kirjo: diskurssi- ja kehysanalyytiset vaikutteet tutkimuksessa	40
6.3. Metaforatutkimuksesta ja metaforasta kehystämisen välineenä	44
6.4. Keski-suomalaisen petokirjoittelun kehykset ja keskeiset metaforat	47
7. "Näkyvät äänet" (koira)susi- ja karhukirjoittelussa	51
8. Perhon (koira)susikirjoittelu	56
8.1. Perhon (koira)susikeskustelun kulku	56
<i>Alku: "Sudet syöneet jo 10 koiraa Keski-Suomessa"</i>	57
<i>Susista koirasusiksi: metsästys</i>	58
<i>Yksimielisyys päämäärästä, erimielisyyttä keinoista: Kuka osaa tunnistaa ja saa tappaa koirasuden?</i>	58
<i>Loppu: "Perhon jahdin saalis: kolme koiraa ja rampa susi"</i>	60

8.2. (koira)susikirjoittelun kehykset	60
8.2.1. Mikä uhkana milloin kenellekin: uhkakehystyksen monipuolisuus Perhon tapauksessa	60
8.2.2. Rakennetaan ristiriitoja: (koira)susitapauksen kehystäminen konfliktiksi	63
8.2.3. Kontrollointipyrkimyksiä (koira)susi kirjoittelussa	66
9. Karhujutut vuoden 1998 Keskisuomalaisessa	68
9.1. Karhukirjoittelun kulku	68
<i>Karhuja on liikaa tai ainakin ne ovat väärässä paikassa</i>	70
<i>Ruokolahden kuolemantapaus: potkua keskustelulle karhukannan koosta</i>	71
<i>EU - karhunmetsästyksen loppu?</i>	72
<i>Häirikkökarhu, ongelmakarhu</i>	73
<i>Karhu nukkuu – eipäs nukukaan eli Multian ja Leivonmäen tapaukset</i>	74
9.2. Uhkan ja/tai konfliktin kautta hallintaan:	
kehysten välistä dynamiikkaa	75
9.2.1. Uhkien hallintaa	76
9.2.2. Konfliktien hallintaa	78
9.2.3. Karhujen määrä, metsästys ja päätäntävalta:	
Uhka -> konflikti -> hallinta	79
10. Karhu- ja (koira)susikirjoittelussa ihmisille tuotetut positiot	81
11. Aito susi ja oikea karhu - luonnollisuuden ja aitouden määritelmät karhu- ja susikirjoittelussa	84
12. Millaisista arvoista ja luontosuhteesta Keskisuomalaisen suurpetokirjoitukset kertovat?	87
Aineisto ja lähteet	91
Liitteet	97
Liite 1: Perhon tapaukseen liittyvät artikkelit	97
Liite 2: Vuoden 1998 karhuaiheiset artikkelit	98

Mihin tämä polku johtaa?

Olen seurannut henkilökohtaisesta mielenkiinnosta Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen kaikenlaista luontoa ja ympäristöä koskevaa lehtikirjoittelua vuosien ajan. Jossain vaiheessa minusta alkoi vahvasti tuntua siltä, että juuri suurpetoaiheisia juttuja ilmestyi lehdissä yhä tiuhemmin - erityisesti sanomalehti Keski-suomalaisessa susista ja karhuista kirjoitettiin vähintään kerran viikossa, kesällä vieläkin useammin. Kun aloin miettiä syytä petojen lisääntyneelle julkisuudelle, tuntui oudolta vedota yksinomaan petojen mahdollisesti lisääntyneeseen lukumäärään tai toimituksen vaikeuksiin löytää kesällä muita jutunaiheita. Tällöin sosiologinen uteliaisuuteni alkoi nostaa päätään: jos suurpedot jaksavat keskusteluttaa ihmisiä kahvipöydässä ja lehtikirjoittelukin on näkökulmien ja äänien suhteen hyvin monimuotoista, on kiinnostus muutakin kuin reaktio petojen lukumäärään. Lehtikirjoittelu ei voi olla pelkkää tieteellisesti verifioitujen tulosten tiedottamista kansalle, etenkin kun suurpetojen olemuksesta ja määrästä tuntui esiintyvän toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Halusin saada selville, miksi ja ketä aihe erityisesti kiinnostaa. *Missä valossa jutuissa esiintyvät pedot tuodaan esiin?*

Moninaisten vaiheiden kautta päädyin tarkastelemaan suurpetoilmiötä ja tiedotusvälineitä pro gradu -tutkielmassani konstruktionistisesta näkökulmasta, jonka mukaan reaali maailman objektiiviset olosuhteet eivät heijastu suoraan yhteiskunnallisiin suhteisiin, vaan muodostavat vasta lähtökohdan erilaisille havainnoille ja tulkinnoille. Näin ollen esimerkiksi susien määrän lisääntyminen jollakin paikkakunnalla ei yksin tuota susikeskustelua tai – ongelmaa tai tee siitä paikallisen lehden ykkösaihetta. Tällä en tarkoita sitä, ettei meistä ja havainnoistamme riippumattomasti mahdollisesti olemassa olevalla maailmalla olisi vaikutusta sosiaalisen todellisuuden – jonka osa suurpetokeskustelukin siis on - rakentumiseen, vaan että tieteellisestikin tutkittu tieto esimerkiksi susien määrästä ja olemuksesta on aina tulkintaprosessien tulos, joka on alttiina uusille tulkinnoille.

Ensimmäisen ”oikean” tutkimuksen tekeminen osoittautui suureksi yritysten ja erehdysten sarjaksi sekä suuren ahdistuksen lähteeksi. Opintotuen loppuminen juuri kirjoitusvaiheen alussa johti siihen, että minun oli tehtävä töitä gradun ohella, jolloin keskittyminen kärsi ja tutkinnon valmistumiselle asettamani aikarajat siirtyivät kiusallisesti yhä uudelleen. Pääsin omakohtaisesti kokemaan ne kaikki (piilo)merkitykset, joita kyseisen tutkielman käsitteeseen on ladattu – kyseessä on valitettavasti paljon muutakin kuin pelkkä oppinäyte. Teksti on kuin oma kuva, johon mahdollisesti kohdistettu kritiikki tuntuu osuvan suoraan itseen, omiin kykyihin ja ominaisuuksiin. Paradoksaalista kyllä, myös gradun tekemisen parhaat piirteet liittyvät sen voimakkaaseen ”minäprojekti” –luonteeseen. Prosessin aikana olen oppinut enemmän itsestäni - keskittymiskyvystä, fyysisistä ja psyykkisistä rajoista, luopumisen taidosta - kuin missään koskaan aikaisemmin. Toivon vain, että kyseistä ”opintomatkaa” ei tarvitsisi tehdä niin raskaalla tavalla, että monet eivät saa ikinä graduaan valmiiksi.

Esitän sydämelliset kiitokseni ihmisille, jotka ovat myötävaikuttaneet eri tavoin tutkielman tekemiseen ja valmistumiseen. Erityisesti olen kiitollinen vanhempieni ja sisareni Tiinan jatkuvasta tuesta oletetun valmistumispäivän aina vaan siirtyessä eteenpäin. Työtäni ohjanneet YTL Matti Nieminen ja YTT Esa Konttinen ovat myös ansainneet syvän kumarruksen asiantunteuksensa ja kokemustensa jakamisesta ”vähempiosaisen” käyttöön. Keväällä 2000 aloitin työskentelyn tutkimusprojektissa, jonka vetäjän, YTL Tapio Litmasen, joustavuus ja kannustavuus motivoivat työskentelyäni juuri raskaissa loppuvaiheissa. Lämmin kiitos myös loistavasta ”vertaisohjauksesta”, jota monet opiskelijakollegani ovat minulle tarjonneet. Eri-tyiskiitokset tarpeellisista kommenteista, uusista ideoista ja ”terapiasta” PsM Siina Hakalalle, kasvatustieteen yo Timo Salmiselle, taloustieteen yo Tanja Tsuparille sekä kasvatustieteen yo ja Petri Vähäkankaalle, joita ilman työni olisi tuskin koskaan valmistunut.

1. *“Jos metsään haluat mennä nyt niin takuulla yllätyt...”*

Suomalaisten suhtautuminen maasuurpetoihin – suteen, karhuun, ilvekseen ja ahmaan - on muuttunut ajan mittaan. Elämismaailmaa perusteellisesti mullistaneet yhteiskunnalliset muutokset, kuten karjanpidon yleistyminen sekä myöhemmin teollistuminen ja kaupungistuminen ovat vaikuttaneet ihmisen luontosuhteeseen, mikä on samalla merkinnyt maasuurpetojen aseman muuttumista. Pyrin tässä luvussa hahmottelemaan petosuhteen muuttumista pidemmällä aikavälillä lähinnä katsauksenomaisesti, taustoittaakseni tutkimusaiheittani eli 1990-luvun petokeskustelun käännteitä.

Matti Sarmela (1991) on tarkastellut ihmisen ja karhun välisen suhteen muuttumista neljän suuren kulttuurisen rakennemuutoksen kautta. Eräkaudella karhu pyydettiin tai surmattiin rituaalisesti, jolloin tapahtuman kantavana ajatuksena oli karhun elämän jatkuminen, olihan karhu tuon ajan ihmisille taivaallista alkuperää. Kun karhusta tuli kaskiviljelykaudella ihmisen ekologinen kilpailija, sitä ei kuitenkaan yritetty kokonaan hävittää ympäristöstä, vaan tavoitteena oli pikemminkin sen torjuminen esimerkiksi tietäjän avulla. Kristillisten agraariyhteisöjen käsitys luonnosta ja kulttuurista oli dualistinen, luonnon häviöksi. Tässä vaiheessa karhu koettiin jo selkeästi vahinkoeläimeksi, jonka sai hyödyttömänä tai haitallisena hävittää. Teknologisoitunut yhteiskunta jatkoi agraariyhteiskunnan perinnettä alistamalla luonnon tekniikalle, jolloin "kerronta vaihtui eräkirjallisuudeksi tai tieteellisteknisiksi selityksiksi, karhun aiheuttamien vahinkojen tilastoiksi".¹ (Sarmela 1991, 241)

¹ Sarmela ei esitä vuosilukuja mainitsemilleen historiallisille kausille. Armas Luukon (1968, 1-20) mukaan Suomen asuttaminen on alkanut ajanlaskumme alussa, jolloin tänne saapui metsästäjiä ja kalastajia. Ihmisten asettuminen aloilleen ja maanviljelyksen yleistyminen tapahtui vähitellen. Kristinusko tuli Suomeen vuoden 1000 paikkeilla ja vielä 1800-luvun alkupuoliskolla Suomi oli tyypillinen köyhä agraarimaa, joka alkoi teollistua voimakkaasti vasta 1860- ja 1870-luvuilla. Kuitenkin vielä 1940-luvulla peräti 55% väestöstä hankki elantonsa maataloudesta. (Jutikkala 1968, 207-218).

Erkki Pulliainen (1984, 14-16) on puolestaan jäljittänyt susivihaa päätyen myöskin siihen tulokseen, että vasta karjanpidon myötä sudet ja muut suurpedot kävivät ihmisten näkökulmasta vahingollisiksi. Aikaisemmin sutta on arvostettu monissa kulttuureissa (esim. Romuluksen ja Remuksen ruokkija Rooman synnystä kertovassa legendassa, MH), eikä suomalainen keräilijä-metsästäjäkään sutta vihannut, olipa siitä monesti apuakin mm. vartioinnissa ja saalistuksessa. Sudet saattoivat 1700-1800-luvulla uhata yksittäisen pientilallisen elinkeinoa: ainoan lehmän menettäminen oli monesti kohtalokas isku. Kuten Juha Kuisma Suomen ekohistoriassaan ”Tuli leivän antaa” (1997, 99-100) kirjoittaa:

Koko maassa sudet söivät vuosittain tuhansia kotieläimiä, mistä maaherrat kokosivat tarkat tilastot. Jos vuodet olivat perä perää huonoja ja metsät tyhjiin metsästettyjä, siirtyivät nälkiintyneet sudet - tai koirien kanssa risteytyneet koirasudet - etelän rintamaille. Näin tapahtui viimeksi 1880-luvulla, jolloin Varsinais-Suomessa syntyi suoranainen susifobia. Sitkeät huhut väittivät susien vieneen pikkulapsia pihaltakin niin, että lapsen kädessä ollut soihtu lepatti vielä kilometrien päässä.

Pulliainen (1984, 13-16) ei ole ihan vakuuttunut tilastojen tarkkuudesta: tiedot kotieläintuhoista olivat hajanaisia ja tilastoiminen epäjärjestelmällistä. Petoja suuremman ongelman 1700 ja 1800-luvuilla muodostivat kotieläimiä tappaneet taudit. Pulliainen (1984, 11-94) puhuu susivihasta, jonka syntymiselle hän listaa erilaisia syitä: Ihminen hävitti 1800-luvulla suden luonnolliset saaliseläimet, jolloin susi alkoi käydä karjan kimppuun. Sadut ja kansanperinne inhimillistivät suden liittäen siihen myös negatiivisia ominaisuuksia. Satusetä Topelius esitti eläimet joko hyvinä tai pahoina olioina ja mm. suosittelee suden hävittämistä. Myös kaupungistumisen aiheuttamasta frustraatiosta on etsitty syytä petovihalle pelon transformaation käsitteen kautta, jolloin esim. susia kohtaan tunnettu viha ilmentäisi kaupungistuneen yhteiskunnan sosiaalisia ongelmia. Yhden merkittävän syyn petovihalle muodostavat omistusoikeus, taloudelliset seikat sekä karjan- ja poronkasvatus. Oman lisänsä negatiiviseen susiin suhtautumiseen tuovat niin sanotut kau-

pulliset petovihan lietsojat eli ihmiset, jotka hyötyvät rahallisesti petovihan ylläpitämisestä (sama, 86):

He ovat poikkeuksetta meillä ja muualla maailmassa sanoma- ja muiden lehtien toimittajia sekä kirjailijoita. Petojen, erityisesti suurikokoisten pe-toeläinten, käyttäytymisen personointi ja kauhukuvien maalailu petojen toi-mista tarjoavat oivan kirjallisen mahdollisuuden, joka näyttää menevän myös kohtalaisesti kaupan.

Suomessakin on koko joukko tämän ryhmän edustajia. Toivottavasti kukaan ryhmään lukeutuva ei loukkaannu kun en häntä mainitse. Näkyvimmin julki-suutta ovat saaneet Antti Laakso, Pentti Mäensyrjä ja Pentti H. Tikkanen.

Sekä sudelle että karhulle on käynyt ajan kuluessa kutakuinkin samalla ta-valla: ennen kuin ihminen asettui aloilleen ja alkoi pitää karjaa suurpetoihin suhtauduttiin kunnioittavasti (tai välinpitämättömästi) - karhu oli jopa pal-vonnan kohteena. Varhainen metsästäjä ei halunnut suututtaa karhun juma-luutta, vaan tappamiseen liittyivät monenlaiset riitit, joiden tarkoituksena oli palauttaa karhu takaisin. Susi ei ilmeisesti ole ollut samalla tavalla jumalai-nessa asemassa. Joka tapauksessa susi ja karhu ovat olleet eri tavoin hyvin keskeisiä hahmoja suomalaisille eri aikoina, mutta näyttää siltä, ettei ilvek-sellä ja ahmalla ole ollut yhtä monimerkityksistä roolia kulttuurimme vai-heissa. (esim. Haavio 1967). Olipa kunkin suurpedon asema ihmisyhteisöis-sä ollut millainen tahansa, ovat ne kaikki saaneet jossain määrin vihamieli-syyttä osakseen aina karjanhoidon yleistymisestä lähtien tähän päivään saakka. Toisaalta käsitys, että menneinä vuosituhansina suomalaisten luon-tosuhde olisi ollut jotenkin erityisen harmoninen, ei historiallisten doku-menttien valossa näytä pitävän paikkaansa: "10 000 vuoden aikana suoma-laiset ovat metsästäneet sukupuuttoon mammutin, hirven kahdesti ellei kol-mesti, Grönlannin hylkeen, Päijänteen norpan, monnin, metsäpeuran ja su-den" (Kuisma 1997, 100).²

² 1900-luvun jälkipuoliskolla uutta suurpetosuhteiden kenttään on tuonut mm. tiedonväli-tyksen hurja kasvaminen sekä ympäristöliikkeet.

Suurpedot eivät kantojen koon ajoittain rajuistakin heilahduksista huolimatta ole Suomesta koskaan kokonaan hävinneet, vaan niitä liikuskelee täällä tänäänkin. Niiden määrää sekä liikkeitä tarkkaillaan tiiviisti: Riista- ja kalataloudentutkimuslaitoksen (RKTL) mukaan maassamme oli vuoden 1998 lopussa vähintään 795 karhua, 95 (pysyvästi 65-70) sutta, 120 (pysyvästi 80-90) ahmaa ja 810 ilvestä. Susien määrä on pysynyt suunnilleen samana vuosina 1990-1998, samoin ahmojen. Sen sijaan karhukantojen raportoidaan kasvaneen tuona aikana tasaisesti: karhuja oli vuonna 1991 noin 400. Ilvesten määrä näyttää romahtaneen 1990-luvulle tultaessa (1988 noin 850 yksilöä, 1991 noin 600), minkä jälkeen kannat ovat olleet kasvussa. (Maasuurpetotyöryhmän raportti 1996, 13; <http://www.rctl.fi/tiedote/1999/2812.html>).

Haluan tutkimuksellani luoda katsauksen 1990-luvun suurpetoaiheen käsittelyyn valtamediassa. *Aineiston lähteeksi valitsin sanomalehti Keskisuomalaisen: sen levikki kohdistuu alueelle, jolla suurpetoja on esiintynyt pitkällä aikavälillä kohtalaisesti tai jopa runsaasti, mikä vaikuttanee tapaan, jolla aihetta käsitellään lehdessä.* Keskisuomalainen on levikiltään Suomen viidenneksi suurin seitsemäpäiväinen sanomalehti (LT vuonna 1998 oli 76 040). Tarkastelujaksolla lehden päätoimittajana toimi Erkki Laatikainen. Keskisuomalainen on www-sivujensa mukaan ” valtakunnan neljänneksi suurimman markkina-alueen pääuutisväline.” ([http:// www. keskisuomalainen. fi/yhtio/](http://www.keskisuomalainen.fi/yhtio/)). Aiheiltaan ja linjaltaan lehti on puoluepoliittisesti sitoutumaton, mutta sillä on omat poliittiset painotuksensa, jotka käyvät ilmi myös suurpetokirjoittelusta: esimerkiksi aluepoliittiset kannanotot ovat tavallisia (Etelä-Suomessa päätetään Keski-Suomen susista, kerrostalossa on helppo suojella karhuja, joiden kanssa maaseudulla asuvat joutuvat elämään jne.).

Keskisuomalaisen ilmestymisalueella - joka on suunnilleen sama kuin riistanhoidon hallinnollisiin alueisiin lukeutuva Sisä-Suomen kannanhoitoalue - eli karhuista 24 %, ahmoista 8 % ja ilveksistä 30 %. Susista jopa 74 % asustaa Itä-Suomessa, sen sijaan läntisessä Suomessa susikanta on vähentynyt. Tarkemman analyysin kohteeksi valitsin paljon keskustelua herättä-

neestä Perhon (koira)susitapauksesta vuosina 1993 ja 1994 julkaistut jutut sekä vuoden 1998 karhuaiheiset kirjoitukset. (www.rkkl.fi/tiedote/1999/2812.html).

Keskisuomalaisen sekä eräiden suurpetojen ilmestymisalue.

Heijastuvatko suurpetojen määrän muutoksia ja levinneisyyttä kuvaavat laskentatulokset sekä petovahinkotilastot Keskisuomalaisen kirjoitteluun? *Petojen lukumäärä ei selitä aiheen puoleensavetävyyttä*: ilves, joka RKTL:n tilastojen mukaan on tällä hetkellä Suomen runsaslukuisin suurpeto, ei suinkaan ole yleisimmän joukkoviestimien agendalla. Toisaalta susi, joita esiintyy Suomessa – erityisesti Keski-Suomessa - vähän, on ollut huomattavan kiinnostuksen kohteena. Ainoastaan karhun osalta määrä näyttää jollain tavalla korreloivan aiheen julkisuuden kanssa. Ahmat, joita on RKTL:n tilastojen mukaan poronhoitoalueen ulkopuolella karhuun ja ilveksiin verrattuna vähän, eivät herätä ainakaan Keskisuomalaisessa kiinnostusta.

Miksi ilves ei ylitä Keski-suomalaisen uutiskynnystä useammin, vaikka maasuurpedoista niitä on eniten, etenkin Keski-Suomessa? Yksi selitys voisi löytyä sen esim. suteen verrattaessa pienestä liikkuma-alueesta, toinen sen käyttämän ravinnon laadusta: ilves syö pääasiassa jäniksiä, joten se ei uhkaa tai ainakaan sen ei tulkita uhkaavan esim. nautakarjaa tai ihmistä (Maasuurpetotyöryhmän raportti 1996, 3). Korvatuista suurpetojen aiheuttamista kotieläinvahingoista vain 10% oli ilveksen lähinnä lammastaloudelle aiheuttamia vuonna 1995. Myös sudet vahingoittivat ravinnonhankinnallaan lähes yksinomaan lammastaloutta, ja susien osuus kaikista korvatuista vahingoista oli 52%. Karhuilla vastaava osuus oli 38%, ja eniten vahinkoa ne aiheuttivat mehiläistenhoidolle. Vuonna 1995 korvattiin yhteensä 326 966 mk kotieläinvahinkoja. Luku ei sisällä porotuhvoja, joita maksettiin samana vuonna 6 105 600 mk. Korvaustilastojen mukaan ahma tappoi poroja eniten.(sama, 26).

Pohdin tutkimuksessani kirjoitusten lukumäärän, koon ja tyyppien kautta aiheen tärkeyttä joukkoviestimille. Myös erilaisten toimijoiden sisälle pääsy mediassa on tarkastelun kohteena - siis ketkä pedoista puhuvat? Ennen kaikkea pyrin selvittämään, *miten Keski-suomalaisessa käsiteltiin susia ja karhuja tarkastelujaksojen aikana: millaisia petoja ja toisaalta toimijoita lehtijutuissa "tuotettiin" tiettyjä kehyksiä ja metaforia käyttäen*. Pyrin liittämään 1990-luvun suurpetokeskustelun laajempaan filosofishistorialliseen kontekstiin. Vasta ns. luontokeskeisten filosofisten näkemysten yleistymisen myötä viime vuosikymmeninä on ihmisen ja eläimen suhteen moraalifilosofisesta määrittelemisestä tullut julkinen kamppailu. Tutkimuksessa pohdin, *millaisia arvoja ja eettisiä näkemyksiä suurpetokirjoittelusta välittyy ja millaisia suurpetokäsityksiä teksteistä on luettavissa*. Yritän myös taustoitaa tutkimuskohdettani osana laajempaa yhteiskunnallista ympäristökeskustelua, kuten biodiversiteetikysymystä. Modernien ympäristöongelmien rakentumisessa ovat tiedotusvälineet keskeisessä roolissa, mistä johtuen uhraan aikaa myös median toimintaperiaatteiden tarkasteluun.

Suurpedoilla on edelleen paikkansa suomalaisten elämässä: jokaisella - oli pa kyse miten urbaanista yksilöstä tahansa - tuntuu olevan niistä jotain sa-nottavaa. *Pedon jälkiä löytyy teksteistä useilta elämän ja tieteen aloilta ru-noutta, joukkoviestintää, lasten leikkejä, satuja, luonnontieteitä ja käytän-nöllistä filosofiaa myöten.* Tutkimukseni valmistumiselle muodostivatkin suurimman hidasteen tutkimusaiheeseen liittyneet monitieteiset rönsyt, joi-hin olisin voinut uppoutua pitkiksi ajoiksi. Poikkitieteily on kuitenkin ras-kasta sillä se kuluttaa erityisesti ajallisia resursseja ja johtaa helposti varsi-naisen aineiston pinnalliseen analyysiin. Ongelma korostuu helposti sup-peahkossa, ennen kaikkea opinnäytteeksi tarkoitettussa tutkimuksessa – etenkin kun työskentelee yksin. Edellä mainituista syistä pyrin pysyttelemään pääosin sosiologian piirissä, mutta en voinut kokonaan vastustaa kiu-sausta tarkastella aihetta myös muiden tieteenalojen, kuten esimerkiksi filo-sofian, politologian, ekologian ja folkloristiikan, kannalta. Monitieteiseksi en kuitenkaan otettani nimitä, vaan tarkoitukseni on lähinnä tuoda esille vaihtoehtoisten lähestymistapojen runsaus ja esitellä niitä kursorisesti.

Aluksi kuvailen lehtikirjoituksista koostuvaa aineistoani ja arvioin suurpeto-aiheen houkuttelevuutta tai puoleensavetävyyttä sanomalehti Keskisuoma-laisen kannalta kiinnittämällä huomion juttujen lukumäärään, kokoon sekä esiintyviin juttutyyppeihin (luvut 2 ja 3). Seuraavaksi tarkastelen otteeltaan lähinnä sosiologiseen kulttuurintutkimukseen kuuluvaa työtäni ympäris-tösosiologisen tutkimuksen kentässä (luku 4). Tutkimukseni laajempi viite-kehys tai tutkimusasenne on sosiaalinen konstruktionismi, jonka puolustuk-seen ja kritiikkiin teen katsauksen (luku 5). Menetelmääni olen kerännyt aineksia kehys- ja diskurssianalyysistä sekä metaforatutkimuksesta, ja tätä valintaprosessia kuvaan tarkasti johtuen niistä hankaluuksista, joita mene-telmäkirjallisuuden käsitteellinen ja teoreettinen moninaisuus aiheutti erityi-sesti työskentelyni alussa. Lisäksi olen katsonut tarpeelliseksi eksplikoida tämän tyyppisen tekstintutkimuksen rajoja ja ongelmia. (Luku 6).

2. Aineisto...

Aloitin aineiston keräämisen sanomalehti Keskisuomalaisen arkiston tietokoneelta, jonka avulla kartoitin muutamaa hakusanaa käyttämällä 1990-luvun Keskisuomalaisissa esiintyneet suurpetoaiheiset kirjoitukset. Ulkopuolelle jäivät yleisöosastokirjoitukset. Käyttämällä hakusanoja susi, ahma, karhu, ilves ja suurpe*, löytyi yhteensä 431 kirjoitusta. Luku ei sisällä mielipidekirjoituksia - niitä arkisto ei pitänyt sisällään - ja julkaistujen kirjoitusten lukumäärä on mitä ilmeisimmin muutenkin oikeasti suurempi, minkä osoitti mm. vuoden 1998 lehtien selaaminen jälkeen päin sivu sivulta: kun arkistohaun tuloksena oli 94 juttua, löytyi niitä myöhemmin 132. Joka tapauksessa kirjoitusten määrällinen kehitys on ollut nouseva: suurpetoja käsittelevien kirjoitusten määrä on kasvanut huimasti 9:n vuoden aikana (vuonna 1990 14, 1998 94 kappaletta):

1990	14
1991	19
1992	30
1993	39
1994	57
1995	52
1996	59
1997	67
1998	94
Yhteensä 431 kirjoitusta	

Suurpetokirjoitusten määrä Keskisuomalaisessa 1990-luvulla.

Tarkastelemalla suurpetokirjoitusten kuukausittaista lukumäärää olen löytänyt ajankohtia, joihin kirjoittelu on erityisesti keskittynyt. Suuri osa tihen-

tymistä koostuu susi- ja karhuhavaintojen uutisoinnista sekä metsästyksen liittyvästä kirjoittelusta, mutta usein kirjoitteluhuipuista löytyi jokin ilmeisen merkittäväksi koettu tapahtuma. *Tapaukset, joissa suurpedot ovat tapaneet tai vahingoittaneet koti- ja lemmikkieläimiä, uhanneet (ainakin niiden on tulkittu uhanneen) ihmisen turvallisuutta tai niitä on havaittu toistuvasti taajamissa, ovat rohkaisseet petoihin liittyvien kirjoitusten julkaisemista.* Oli erityisen mielenkiintoista huomata, että ihmisen ja karhun fyysisestä kohtaamisesta kertoneita uutisia³ on seurannut erityisen tiuha suurpetoiheisten lehtikirjoitusten jakso.

Arkistohaun perusteella löysin mielenkiintoisen ja muusta petokirjoittelusta selvästi erottuvan yhteen tapaukseen liittyvän kirjoittelutihentymän, joka koostuu vuoden 1993 ja 1994 vaihteessa läntisessä Keski-Suomessa sijaitsevan Perhon kunnan alueella ja lähiympäristössä⁴ susi- tai koirasusihavaintoja sekä niiden metsästystä koskevista jutuista. Huomioni kiinnitti aluksi kyseisinä vuosina aiempaan nähden silminnähden kasvanut suurpetokirjoitusten lukumäärä, ja otsikoiden aiheita tarkemmin tarkasteltuani havaitsin yhteen tapaukseen liittyvien juttujen olevan pääosin petokirjoittelun vilkastumisen takana. Tapaus sai valtakunnallistakin huomiota mm. ympäristön- ja eläinsuojelijoiden sekä metsästäjien keskuudessa (ks. esim. Metsästäjä 1-3/1994; Suomen Luonto 3-5/94, Animalia 1/94).

Keskisuomalaisessa kirjoittelua kesti noin puoli vuotta. Juonellisen kertomuksen tapaan edenneen kirjoittelujakson aiheena olivat yhdellä alueella liikkuneet petoeläimet, joiden määrittely susiksi tai koiriksi tai näiden risteytymiksi (ns. koirasusiksi) sekä niiden muodostaman uhkan laadun arvioiminen olivat jutuissa keskeisellä sijalla. Kirjoittelun alun olen paikantanut kahteen uutiseen: ”Sudet ja karhut vaivaavat Kinnulassa hirvenmetsästystä” ja ”Sudet riesana Perhon seudulla” (KSML 3.11. ja 12.11.1993). Jakson katsoin päättyneeksi aiheeseen liittyvien kirjoitusten vähitellen harvennuttua ja loputtua uutiseen ”Perhon jahdin saalis: kolme koiraa ja rampa susi”

³ Esimerkkeinä uutiset Ruokolahdella karhun tappamasta lenkkeilijästä (KSML 19.6.1998) sekä Multialla hirvenmetsästäjän loukkaantumisesta talviunilta herättämänsä karhun toimesta (KSML 18.11.1998).

(KSML 4.5.1994). *Tapauksen merkitystä korostaa se, että vuosina 1993-1994 ilmestyneissä metsästäjä- ja ympäristöjärjestöjen julkaisuissa viitattiin niin ikään ahkerasti "Perhon susijahtiin".* Lisäksi vielä useita vuosia myöhemmin julkaistiin kirjoituksia, joissa viitattiin tapaukseen (esim. KSML 23.4.1998). Koska tässä vaiheessa olin siirtynyt Keski-suomalaisen arkistosta Jyväskylän yliopiston kirjaston mikrofilmien pariin, oli minun mahdollista sisällyttää aineistooni myös mielipidekirjoitukset, pilapiirroksot sekä jutut, jotka esimerkiksi oikeiden hakusanojen puuttuessa jäivät huomaamatta. Näin juttuja kertyi kaikkiaan 61 kappaletta. Perhon (koira)susijuttuihin olen lukenut sellaiset lehtikirjoitukset, joissa viitataan joko suoraan Perhon, Kinnulan ja Kivijärven⁵ alueen susihavaintoihin tai puhutaan susista ja suurpedoista esimerkiksi edellä mainittujen havaintojen rohkaisemina.

Periaatteessa keräämäni 61 kirjoituksen aineisto olisi ollut riittävä mielekkään analyysin tuottamiseksi, mutta suurpetoaihetta kohtaan tuntemani mielenkiinto ei rajoittunut susiin. *Koska juuri karhuaiheinen lehtikirjoittelu on kasvanut huimasti 1990-luvun loppua kohti mentäessä, halusin laajentaa analyysini koskemaan myös karhun käsittelyä sanomalehdessä.* Mieltäni askarrutti erityisesti, saavatko sudet ja karhut samanlaista kohtelua osakseen (peto kuin peto) vai painavatko esimerkiksi menneisyyden myytit ja uskomukset leimansa tämän päivän sanomalehtien karhumerkityksiin (karhun aiempi asema jumalolentona). *Sopivaa "karhutapausta" etsiessäni kiinnostukseni kohdistui vuoden 1998 kirjoitteluun ja sen hurjaan volyyymiin: Keski-suomalaisen arkistossa suorittamani karkean asiasanahaun perusteella karhuaiheisia juttuja (otsikossa mainittiin karhu) julkaistiin 56 kappaletta. Mikä olikaan saanut moisen buumin aikaan? Mikrofilmien sinnikäs selaaminen osoitti, että kirjoittelu, mielipidekirjoitukset mukaan luettuna, oli vieläkin runsaampaa, eli löysin kaikkiaan 171 karhujuttua. Vuoden 1998 karhukirjoituksiin olen kelpuuttanut juttuja, joissa karhu mainitaan, mutta lisäksi joukkoon pääsi pari metsästyksen yleensä liittyntä mielipidekir-*

⁴ Katso kartta s. 11.

⁵ Jatkossa puhun Perhon (koira-)susitapauksesta ja -kirjoittelusta tarkastelujakson lehtikirjoituksissa yleisesti käytettyjen käsitteiden mukaisesti.

joitusta, joilla on epäsuorasti yhteyttä karhunmetsästyksen sallimisesta tai kieltämisestä käytyyn keskusteluun.

Pidän aineistoani vähintäänkin kattavana tutkimusongelmiini nähden ja uskon voivani sen perusteella tehdä jonkinlaisia päätelmiä viimeaikoina käydyistä suomalaisesta suurpetokeskustelusta ja tavoista määritellä karhu ja susi julkisuudessa. Sen lisäksi, että kaikkien Keskisuomalaisen 1990-luvun suurpetokirjoitusten laadullinen analysoiminen olisi vaatinut kohtuuttomia ponnistuksia, olisi siitä tuskin koitunut mainittavaa "tulkinallista lisäarvoa": käytyäni huolellisesti läpi lehtikirjoitukset parin vuoden ajalta huomasin, että ne alkoivat tavallaan toistaa itseään, eli tietyn pisteen jälkeen ei näköpiiriini ilmaantunut enää uusia metaforia tai puhuntoja. Aineiston näin "kylläännyttyä" päätin keskittyä analysoimaan valitsemiani kirjoituksia muutamasta laadullisesta tutkimusotteesta rakentamani menetelmän avulla: sopivia aineksia löytyi *metaforatutkimuksen*, *kehysanalyysin* ja *diskurssi-analyysin* piiristä. Vaikka tutkimukseni on ennen kaikkea laadullinen luonteeltaan, tarjosi menneiden yhdeksän vuoden peto-otsikoiden määrällinen tarkastelu kuitenkin perustelut kahdelle laadullisen aineiston suhteen tekemälleni valinnalle: kirjoittelun määrän vaihtelut vaikuttivat tarkastelujaksojen valintaan ja erot eri suurpetojen esiintymisessä otsikoissa keskittymiseen karhu- ja susiaiheisiin juttuihin ahman ja ilveksen kustannuksella.

Sanomalehtiaineiston rinnalla, vaikkakin vähäisemmin painotettuna, käytän analyysini taustalla varsinaisen aineiston perusteella keskeisten suurpetotoimijoiden omia julkaisuja sekä niiden www-sivuja ymmärtääkseni toimijoiden tapaa kehystää itsensä (ja toisensa) tiettyihin positioihin. Varsinaisen analyysin kohteena toimivat joukkoviestimen eli tässä tapauksessa sanomalehti Keskisuomalaisen toimijamääritelmät. Varauksena todettakoon, ettei edes erilaisten yhteisöjen varsinaiseen toimintaansa lukemasta julkaisusta voi päätellä kovinkaan paljon (jos ylipäätään mitään) yksittäisten jäsenten arvoista ja tavoista käsittää maailma. Joskus yhteisön virallinen linja tai kuva itsestään voi olla jopa vastakkainen sen painotuotteelleen valitseman tekijän tai toimituksen tuottaman kuvan kanssa. Valitsemiani julkaisuja ovat aikakauslehdet Suomen Luonto ja Metsästäjä, Suomen luonnonsuojeluliiton

jäsenlehti Luonnonsuojelija, Eläinsuojeluliitto Animalian jäsenlehti Animalia sekä Metsästäjäliiton jäsenlehti Urheilumetsästys (nykyisin Jahti – Suomen Metsästäjäliitto ry:n jäsenlehti).

...ja suhteeni aineistoon

Millä asenteella aineistoa sitten pitäisi lähestyä? Teorian ja aineiston suhde voi äärimmillään merkitä täydellisen aineistolähtöisyyden ideaalin tavoittelua: teoreettisia hypoteeseja tai luokituksia ei sovi kyseisen filosofian mukaan rakentaa tai ainakaan lyödä lukkoon ennakkoon, vaan aineiston odotetaan puhuvan, kun siihen avoimin mielin ja riittävän perusteellisesti uppoutuu. Vastakkaisen näkemyksen mukaan tulee hypoteesit sekä teoreettinen viitekehys konstruoidaan ensin ja sitten niitä testataan aineiston avulla tuloksena teorian verifioituminen tai kumoutuminen. Suuntausten väliin mahtuu monenlaisia kompromisseja: teorialähtöisempää tutkimusotetta edustaa Väliiverrosen (1996, 111) mukaan William Gamsonin tapa käyttää tulkintapakettia käsitettä Kathryn Laschin kanssa tekemässään tutkimuksessa hyvinvointipolitiikan poliittisesta kulttuurista: heidän mallissaan tulkintakehykset muodostetaan ensin, ja vasta sitten tutkitaan, miten mediat esittävät näitä tulkintapaketteja. Aineistokeskeisempi näkemys löytyy Anssi Peräkylältä (1995 Tötön 1997, 69-71 mukaan): tutkimuksen alussa tutkija, ollessaan aineistonsa suhteen ”noviisi”, tarvitsee teoriaa, jotta hän pystyisi näkemään tutkimuskohteessaan jotain erityistä. Tämän jälkeen teoriat ja hypoteesit täytyy kuitenkin unohtaa, jotta aineistosta pystyy tekemään avoimesti tuoreita havaintoja. Sitten palataan taas teorian äärelle. Mutta miksi teoria pitäisi unohtaa? Tähän kysymykseen kiinnittää Pertti Töttö (1997, 69-70) aiheellisesti huomiota:

Havainnoille ja muullekin evidenssille pitää tietysti olla avoin tutkimuksen alusta loppuun. Se on empiirisen tutkimuksen perusedellytys, ja samalla saavuttamaton ideaali... Vaikka Peräkylän lainaaman norjalaispsykoanalyytikon ohjeiden mukaisesti onnistummekin ”hautaamaan” teorian mieleemme, emme saisi tuudittautua uskomaan, että kykenemme lukemaan todellisuutta

kuin avointa kirjaa. Päinvastoin, eikö juuri teorian ”unohtaminen” ole varmin tae siitä, että havaitsemme vain sen, minkä teoria sallii?

Myös Esa Väliverronen (1998, 33) toteaa, että täysin aineistolähtöinen tutkimusote on mahdoton, sillä mieltä ei voi (eikä ole mielekästäkään) täysin tyhjentää teoreettisista lähtökohdista. Tekstin tulkinnan näkeminen prosessina - jatkuvana, peräkkäisten tulkintojen ketjuna – istuu mielestäni hyvin edellä esitetyn kaltaiseen teoriasidonnaisuuteen: *kun tutkija hyväksyy oman tulkintansa olevan vain yksi mahdollinen ja että itse tulkintakin todennäköisesti joutuu tulkintojen kohteeksi, ei hän todellakaan kuvittele pystyneensä ”lukemaan todellisuutta kuin avointa kirjaa”, vaan pikemminkin käsittää oman tulkintansa syntyneen erään, ei siis ainoan mahdollisen, teorian ja aineiston vuorovaikutuksena.* Tämä ei ole relativistinen kannanotto: on edelleen olemassa hyviä ja huonoja tulkintoja, mutta hyvän tulkinnan tunnusmerkkejä on vaikea eksplisiittisesti ilmaista:

Keittokirjamaiset ohjeet soveltuvat ylipäänsä kehnosti diskurssianalyttiseen tutkimusotteeseen, jossa tulkintojen perusteltavuutta ei ole mahdollista todentaa muulla tavoin, kuin seurustelemalla aineistonsa kanssa riittävän tiiviisti ja raportoimalla seurustelun kuluessa kehkeytyneet havaintonsa (Jokinen 1993, 13).⁶

Oma tutkimukseni sijoittuu kahden edellä kuvatun ääripään välimaastoon: *vaikka etenenkin niin kutsutusti aineiston ehdoilla, olen pyrkinyt sekä tiedostamaan aineistoa ja tutkimusongelmaa koskevat esioletukseni että tekemään aktiivisesti teoreettisia valintoja.* Käytännössä valitsemani linja on merkinnyt aineiston läpikäymistä ja teorian kehittelyä ja tarkistamista vuorotellen yhä uudelleen.

⁶Varsinaisten metodioppaiden anti jäikin oman tutkimukseni kohdalla köyhänlaiseksi – lähinnä niistä välittyi tekstien laadulliseen tulkintaan liittyvä tutkimusfilosofia tai -asenne. Hyödyllisempää oli lukea muiden tutkijoiden tutkimusraportteja ja artikkeleita, sillä niistä sai jonkinlaisen käsityksen itse tulkintaprosessista – riippuen tietenkin siitä kuinka perusteellisesti valinnoista kulloinkin raportoitiin. Näinä monitieteisyyden kultaisina päivinä en juuri yllätynyt huomattessani, että poikkitieteellisyys kukoistaa myös tekstien tulkinnan kentällä: yhdestä tutkimuksesta tai metoditeoksesta saattoi löytyä kielitieteen, politologian, sosiologian, psykologian ja tiedotustutkimuksen teorioita kielenkäytöstä ja sen luonteesta sosiaalisissa konteksteissa (esimerkkeinä Fairclough 1997, Väliverronen 1996).

3. Perhon (koira)susijuttujen ja vuoden 1998 karhukirjoittelun puoleensa vetävyys: aineiston tarkastelua koon ja juttutyypin mukaan

Saadakseni suurpetoaiheisen lehtikirjoittelun laadusta tarkemman käsityksen, erittelin kirjoitukset ensin niiden lukumäärän, koon ja juttutyypin mukaan. *Tarkoituksena oli selvittää, mikä on suurpetojuttujen asema sanomalehden agendalla eli kuinka paljon susille ja karhuille uhrataan palstatilaa, kuinka usein ja minkä kokoisissa ja tyyppisissä jutuissa ne mainitaan tarkasteluajanjaksojen Keski-suomalaisissa.* Mainituilla seikoilla on merkitystä arvioitaessa, miten (yhteiskunnallisesti) tärkeänä toimitus aihetta pitää ja toisaalta miten suuri osa lukijoista ylipäättään huomioi aihepiirin jutut eli mikä on niiden huomioarvo. Jorma Miettisen (1980, 257-260) maakuntalehtien lukemista koskevasta tutkimuksesta ilmenee, että keskimäärin 26 % haastatelluista ihmisistä muisti kysyttäessä huomioineensa aiemmin lukemassaan lehdessä julkaistusta jutusta ainakin otsikon. Vain 9 % sanoi lukeneensa edes puolet jutusta. Kuvat sen sijaan huomioitiin paremmin. Menetelmän ongelmana on sen epävarmuus: ihmiset saattavat haastattelutilanteessa liioitella muistamistaan sosiaalisen paineen vuoksi tai vastaavasti unohtaa aiemmin merkille panemiaan juttuja (mt. 337-338).

Eri aiheiden ja juttutyypin puoleensavetävyys vaihtelee: kun melkein puolet ihmisistä näyttää huomioivan esimerkiksi onnettomuuksia ja rikoksia koskevat kirjoitukset, on kotimaan ympäristöasioiden huomioarvo vain 35 % ja pääkirjoituksen 24 %. Suuret jutut, leveät otsikot ja kuvat parantavat juttujen huomioitavuutta. (Heinemann 1986, Suhosen 1994, 82 mukaan). Kokonaan toinen kysymys on, mitä tällä niin kutsutulla obsläs-menetelmällä voidaan saada selville aiheen yhteiskunnallisesta merkityksestä. *Tiedotusvälineet eivät suinkaan johdonmukaisesti kirjoita ihmisten elämää lähellä olevista asioista: vaikka karhuista ja susista keskusteltaisiinkin paljon arki-konteksteissa, tarvitaan aiheen agendalle nousemiseen muitakin tekijöitä.* Joukkoviestimet eivät noudata julkaisemiskäytännöissään ”yleistä mielipidettä”, eivätkä kaikki halukkaat toki pääse mielipidettään julkisesti ilmaise-

maan, vaan sisäänpääsy riippuu niin toimijoiden yhteiskunnallisesta statuksesta ja vallasta kuin niiden kyvystä vaikuttaa toimittajien kiireiseen työprosessiin (Luostarinen 1994, 49-56; enemmän tämän tutkimuksen luvussa ”Näkyvät äänet – (koira)susi ja karhukirjoittelussa, s. 54).

Sekä Perhon (koira)susijutuista että vuoden 1998 karhukirjoituksista noin puolet oli uutisia. Neljännes jutuista oli mielipidekirjoituksia, joita julkaistiin Keski-suomalaisessa kahdessa kohdassa: pääkirjoitussivulla julkaistiin omalla nimellä esiintyneiden kirjoittajien tekstejä, usein kuvan kanssa (”Puheenvuorot” –palsta). Kirjoittajat oli helppo mieltää jonkinlaisiksi asiantuntijoiksi, henkilöiksi, joilla on asemaansa tai tietämykseensä vedoten jotain erityisen painavaa sanottavaa suurpedoista. Kirjoittajien joukossa oli tunnettuja henkilöitä (esim. kansanedustaja), tieteenedustajia (esim. petotutkija), haja-asutusalueella asuvia ihmisiä ja metsästäjäjärjestöjen sekä riistahoidollisten organisaatioiden edustajia. Mielipidekirjoitusten ”karvalakkiosasto”, jossa ilmestyi hyvin eri tyyppisiä, tavallisimmin nimi-merkillä kirjoitettuja tekstejä, oli sijoitettu lehden loppuosaan (”Kansa sanoo” –palsta).

	Perhon tapaus 1993-1994		Karhut 1998	
Uutinen	29	47 %	90	52 %
Pääkirjoitus	0	0 %	3	2 %
Mielipidekirjoitus	17	28 %	39	23 %
Artikkeli	7	11 %	7	4 %
Reportaasi	4	7 %	10	6 %
Pilapiirros	1	2 %	4	2 %
Kolumni	0	0 %	8	5 %
Muut	3	5 %	10	6 %
Yhteensä	61	100 %	171	100 %

Keski-suomalaisen kirjoitukset juttutyypeittäin

Perhon (koira)susitapaukseen liittyen ei julkaistu yhtään ja karhuaiheestakin vain kolme pääkirjoitusta. Perhon tapauksesta kertovien juttujen yhteydessä julkaistiin 29 kuvaa, josta suuri osa oli kirjoituksissa esiintyvien toimijoiden kuvia. *Eläinkuvitus oli yksitoikkoinen*: se koostui pääasiassa muutamasta erilaisesta valokuvasta, joita sitten toistettiin aiheeseen liittyvin juttujen yhteydessä. Vuonna 1998 Keskisuomalainen julkaisi 97 kuvaa karhujuttujen yhteydessä. Kuvaston koostumus oli hieman monipuolisempi kuin (koira)susijutuissa. On valitettavaa, etteivät työhön käytettävissä olevan ajan sekä voimieni rajallisuus ja toisaalta tulosteiden ajoittain hyvinkin häiritsevä epätarkkuus oikein antaneet valmiuksia kunnan kuva-analyysiin, sillä etenkin karhukirjoituksissa kuvilla tuntui olevan keskeinen asema jutuissa.

Juttujen koolla on huomattavasti merkitystä sen kannalta, miten ne tulevat huomioiduksi, mutta valitettavasti aineiston muoto oli kyseisen ominaisuuden määrittämisen kannalta hankala: mikrofilmien katselulaitteen ruudulta oli tavattoman vaikea mitata palstamillimetrejä, joten päätin siirtää urakan siihen kunnes saisin paperitulosteet. Valitettavasti tulosteissa jutut eivät enää olleet luonnollisessa koossaan, vaan osa oli pienennetty ja osa suurennettu. Kykenin siis jaottelemaan aineiston silmämääräisesti kolmeen luokkaan: alle neljännessivun suuruiset, ¼ sivun kokoiset tai suuremmat ja puolen sivun tai sitä suuremmat jutut.

	Perhon tapaus		Karhut	
	1993-1994		1998	
Alle 1/4 sivua	42	69 %	125	73 %
1/4 sivua tai suurempi	15	25 %	43	25 %
1/2 sivua tai suurempi	4	6 %	3	2 %
Yhteensä	61	100 %	171	100 %

Juttujen koko.

Molempien kirjoittelujaksojen jutut veivät kerrallaan vähän tai kohtalaisesti palstamillimetrejä. Juttujen runsas lukumäärä ja kuvat viestivät, että suurpetoiheella on tärkeä asema Keski-suomalaisessa.

4. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen ongelma- ja konfliktiorientoituneisuuden dilemma

Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus on ainakin tähän mennessä keskittynyt tutkimaan ennen kaikkea ympäristöongelmia ja ympäristön haitallisten muutosten sosiaalisia ulottuvuuksia, kuten ympäristökonflikteja (esim. Viinikainen 1997, 12). Sosiologisen kulttuurintutkimuksen harjoittajat eivät hämmästyttävää kyllä tunnu löytäneen ympäristöaihetta ja toisin päin: *ympäristöä ja luontoa koskevia tekstejä (haastattelu- ja media-aineistoja, tieteellisiä, kaunokirjallisia ja lakitekstejä) olisi mahdollista lähestyä kulttuurituotteina ja siten suunnata päähuomio nimenomaan "merkitysjäsentyneen materiaalin merkitysjäsentyneisyyteen"* (Heiskala 1990, 26). Parhaimmillaan saadaan aikaan sosiologisen teorian jäsentämää tietoa vaikkapa ihmisten luontosuhteista ja tavoista, joilla nämä suhteet ovat merkityksellistyneet. Päinvastaisiakin näkemyksiä ympäristösosiologian painotuksista löytyy: Tytti Viinikaisen (1997, 20) mukaan 1990-luvun kvalitatiivisesti painottuneita ympäristösosiologian valtavirtauksia on moitittu liiasta kulttuuristumisesta rakenteellisen, poliittistaloudellisiin seikkoihin keskittyvän tutkimuksen kustannuksella.⁷

Joka tapauksessa löysin niukasti ongelma-asettelultaan ja lähestymistavaltaan omaan tutkimukseeni verrattavia ympäristösosiologisia tutkimuksia. Suurpedoista puhutaan harvoin samalla tavoin ihmisen aiheuttamana ympäristöongelmana kuin ympäristömyrkyistä tai ydinjätteen radioaktiivisesta säteilystä. Vaikka ongelmakehys on tyypillinen myös susi- ja karhupuheelle,

⁷ Viinikainen ei mainitse kritiikin lähdeä, mutta olen tavannut vastaavanlaista suhtautumista erilaisissa tilanteissa. Esimerkiksi ympäristöhallinnossa harjoitellessani sain huomata, etteivät teknillisen tai biologisen koulutuksen saaneet tutkijat ja virkamiehet juurikaan tuntevat yhteiskuntatieteellisiä menetelmiä. Etenkin kvalitatiiviset menetelmät koettiin epätieteellisiksi tai sitten niiden avulla saatavalla tiedolla ei nähty suurta käyttöarvoa. Voi olla, että kulttuurisesti orientoituneen ympäristösosiologian kannattavuutta on vielä vaikea perustella talouselämälle ja julkiselle päätöksentekojärjestelmälle.

vallitsee itse ongelman aiheesta monenlaisia näkemyksiä: milloin ongelmana esitetään petojen määrä, milloin niiden käyttäytymisen muuttuminen tai aidon luonnon häviäminen ja niin edelleen. Suurpedot voidaan nähdä myös ympäristöongelmana, jos aihe liitetään biologisen monimuotoisuuden häviämiseen. Petokeskustelussa esiintyvät toimijat eivät kuitenkaan ole pääasiallisesti tai ainakaan suoraan huolissaan Suomen lajiston köyhtymisestä (edes ympäristöjärjestöjen edustajat eivät tehneet poikkeusta tässä suhteessa), kuten myöhemmin käy ilmi. Ei ole myöskään itsestään selvää nähdä petokeskustelua yksinomaan kamppailuna: konfliktiulottuvuus on kyllä löydettävissä mutta, se on vain yksi näkökulma muiden joukossa. Näin ollen olisi ollut väärin keskittyä tarkastelemaan petokeskusteluun osallistuvien toimijoiden välisiä puolesta - vastaan asetelmia.⁸

5. Sosiaalinen konstruktionismi tutkimuksen viitekehyksenä

Ongelma- ja konfliktikeskeisyyden lisäksi suurta osaa ympäristösosiologiasta tutkimuksesta yhdistää oletus todellisuuden sosiaalisesta rakentuneisuudesta. Tämän *sosiaalisesti konstruktionismiksi tai konstruktivismiksi*⁹ kutsutun teorian klassikossa ”The Social Construction of Reality” (1966/1979, 13-15) esittävät kirjoittajat Peter Berger ja Thomas Luckmann, kuinka todellisuuden ja tiedon käsitteet ovat sosiaalisesti suhteellisia: mikä on todellista tiibetiläiselle munkille ei ole välttämättä todellista amerikkalaiselle liikemiehelle. Sosiologin ei pidä Bergerin ja Luckmannin mukaan yrittää vastata sellaisiin ontologisiin kysymyksiin kuin mikä on todellisuus tai mitä on tieto, vaan *huomio tulee kohdistaa erilaisiin tapoihin, jolla ihmiset suhtautuvat näihin käsitteisiin itsestäänselvyksinä jokapäiväisessä elämässään*. Keskeistä on käsitellä niitä prosesseja, joiden kautta jostakin tietorakennelmasta tulee joillekin ihmisille todellisuutta sosiaalisissa konteksteissa. Näin ajatellen sosiaaliset ilmiöt ja ongelmat, kuten työttömyys eivät merkit-

⁸ Esa Väliverronen (1996, 110) tuo Lapin metsätuhoja koskevassa tutkimuksessaan ilmi vastaavan huomion: hänen tutkimuskohteellaan, metsätuhoilla ei ollut puolustajia tai vastustajia, vaikkakin ristiriitoja esiintyi.

se jokaiselle ihmiselle samaa asiaa – itse työn käsitekin riippuu vallitsevasta järjestelmästä. Koska yhteiskunnallisille ilmiöille ja ihmisten kokemuksille muodostuvia merkityksiä ei voi pitää ennalta tiedettyinä ja aina samoina, on mielekästä tutkia esimerkiksi ”pelkkää” puhetta työttömyydestä eikä työttömyyttä sinänsä. (Sulkunen 1997, 16)

Sosiaalista konstruktionismia ei voi kutsua koulukunnaksi, vaan käsitteen alla kulkee koko joukko tutkimusta, josta suurimmassa osassa tarkoitetaan lähinnä, että jollakin asialla tai ilmiöllä on sosiaalinen alkuperä (Sismondo 1993, 521). Risto Heiskala (1994, 160-166) on jäljittäessään sosiologisessa mielessä ymmärretyn konstruktionismin teorianhistoriallista taustaa päätenyt kolmeen teoreettiseen suuntaukseen, joilla on jonkin verran yhteistä, mutta ne juontavat juurensa aika tavalla eri traditioista: aimmin mainittu, fenomenologista alkuperää oleva Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin sosiaalinen konstruktionismi, Harold Garfinkelin niin ikään fenomenologisesta traditiosta aineksia ammentanut, Parsons-kriittinen etnometodologia sekä Erving Goffmanin situationistinen teoreettinen kehitemä, josta puolestaan on erotettavissa dramaturginen sosiologia, kasvokkaisen vuorovaikutuksen analyysi sekä kehysanalyysi. Tulkitsen sanomalehtikirjoituksia juuri viimeksi mainittuun viitekehykseen perustuvalla menetelmällä.

Konstruktionistista näkökulmaa kohtaan on osoitettu *kritiikkiä*. Erityisesti vanha tieteenfilosofinen ristiriita objektivismin ja subjektivismin välillä uusinnetaan myös konstruktionismikeskustelussa: sosiaalisten ongelmien näkeminen sosiaalisesti rakentuneina eikä objektiivisesti olemassa olevina asiantiloina on kirvoittanut relativismikritiikin vastaansa. Konstruktionististen oletusten hyväksymisestä katsotaan seuraavan, ettei sosiologi voisi legitiimisti sanoa mitään ongelmien luonteesta ja vakavuudesta eli esiintymään perinteiseen tapaan esimerkiksi poliittisen päätöksenteon asiantuntijana, jolla on valmiudet kertoa, kenen ja mikä tulkinta on kenties totuudenmukainen tai vastaavasti vääristynyt. Näin sosiologia menettäisi asemansa

⁹ Englanniksi käsite on "constructionism". Todellisuuden sosiaalista rakentumista käsittelevässä suomenkielisessä kirjallisuudessa termi on suomennettu milloin "konstruktivismiksi", milloin "konstruktionismiksi". Jälkimmäiseen kirjoitusasuun olen törmännyt useammin.

mm. vallitsevien epäkohtien paljastajana ja kriitikkona. Pertti Suhonen (1994, 39-42) huomauttaa kuitenkin, ettei subjektivistinen konstruktionisti poikkea objektivistisesta positivistista niinkään ontologisilta vaan tietoteoreettisilta näkemyksiltään: *erilaisten asiantilojen tulkitseminen ongelmaksi on suhteellista ja ennen kaikkea arvokysymys, eikä tutkijan kannata tai edes pitää ottaa kantaa yhteiskunnan olojen ongelmallisuuteen.*

Riley E. Dunlap ja William R. Catton (1994) ovat arvostelleet konstruktionistisesti orientoitunutta ympäristösosiologiaa tärkeiden kysymysten ohittamisesta: *keskittymällä pelkästään siihen, miten globaalit ympäristöongelmat tunnistetaan, määritellään ja legitimoidaan, jäävät kyseisten ongelmien syyt, seuraukset ja mahdolliset parannuskeinot ymmärtämättä.* Heidän mukaansa olisi siirryttävä ympäristöongelmien sosiaalisesti rakentuneiden aspektien tutkimisesta pikemminkin analysoimaan ongelmien sosiaalisia syitä ja seurauksia. Myös he kritisoivat vahvinta konstruktionistista otetta konservatiivisuudesta sekä sortumisesta relativismiin:

Such relativism not only fails to provide useful analyses of the differing expertise, funding, motives, etc. of competing claim-makers, but proves inherently conservative: if all truth claims have validity, then there is no basis for endorsing some over others, and thus no basis for becoming proactive.

Subjektivismi vastaan objektivismi –keskustelua käydään siis myös sen suhteen, miten sosiologin tulisi lähestyä ympäristöä ja ympäristöongelmia: kilpailevina määritelminä vai objektiivisia asiantiloja koskevina faktoina. Konstruktionistista näkemystä voidaan kritisoida ympäristöuhkien vähättelelystä, jos sen myötä pidetään kaikkia ympäristöä koskevia näkemyksiä yhtä hyvinä. *Sosiologin ei kuitenkaan tarvitse arvottaa ympäristöä koskevia määritelmiä, kuten ympäristöongelmien sosiaalisesta rakentumisesta kirjoittanut Steven Yearley asian ilmaisee: ”... to show that a social problem has been socially constructed is not to undermine or debunk it; both valid or invalid claims have to be constructed (Yearley 1991, 186)”.* Vaikka tutkija siis omaksuisikin tietoisesti agnostisen asenteen sitä kohtaan, kenen ja mitkä tulkinnat osuvat yksiin objektiivisen todellisuuden kanssa sekä kieltäytyisi

ottamasta kantaa ekologisiin arvoihin, ei hän kuitenkaan samalla tule (välttämättä) kieltäneeksi planeettaamme uhkaavien ongelmien olemassaoloa ja niiden vakavuutta (esimerkiksi Hannigan 1995/1997, 30-31). Näin ympäristöä ja ympäristöongelmia tarkastellaan dynaamisen sosiaalisen määrittelyprosessin, joka sisältää sekä julkisen että yksityisen alueella käytyjä neuvotteluja ja legitimoitua, lopputuloksena eikä niinkään objektiivisten olosuhteiden kausaalina seurauksina (sama 31).

Pertti Töttö (1999, 290) tuo esille erään konstruktionismin mielekkyyttä koskevassa väittelyssä vähälle huomiolle jääneen merkittävän ongelman: *pitäisikö ilmiö ja sitä koskeva puhe erottaa toisistaan käsitteellisesti ja viekö kyseisen eron hyväksyminen pohjan konstruktionismilta?* Ei välttämättä, mutta erottelulla on metodologisia seuraamuksia:

Tapahtuman ja sitä koskevan puheen erottaminen ei edellytä konstruktivismin ideoista luopumista. Puheilla todellakin tuotetaan todellisuutta, mutta aina se on käsitteellisesti *eri todellisuus* kuin se, mistä puhutaan... tasa-arvosta puhuminen ja työttömyyden uudelleen määrittely saattavat kyllä vaikuttaa tasa-arvoon ja työttömyyteenkin, mutta vaikutusta on mahdotonta todeta, jos meillä on vain ”työttömyyttä” mutta ei työttömyyttä. Minusta näyttääkin siltä, että konstruktivismin perusväittämä itse asiassa edellyttää todellisuuden ja sitä koskevan puheen käsitteellistä erottamista. Ja kun tämä erottelun tarve myönnetään, tehdään tilaa kausaalialyyttisen ja semioottisen sosiaalitieteen rinnakkaiselolle ilman, että niiden tarvitsee kilpailla toinen toistensa saavutusten ylittämistä.

Mielestäni erottelu on hyödyllinen myös ympäristön ja ympäristöä koskevan puheen kohdalla: on olemassa toisaalta ympäristö, jossa tapahtuu haitallisia muutoksia (ympäristöongelmat) sekä toisaalta näitä kahta koskevat määritelmät. Molempia voi ja pitääkin tutkia, mutta eri menetelmillä ja eri tieteenoilla.

Miten konstruktionistisesti asennoitunut ympäristösosiologi sitten suhtautuu ympäristöä koskeviin luonnontieteellisiin tutkimustuloksiin ja -raportteihin? Tulisiko ne jättää tutkimuksen ulkopuolelle, koska ne(kään) eivät voi tarjota

objektiivista kuvaa ympäristöstä ja ympäristöongelmista? Väliwerrosen (1996, 42) mukaan juuri ns. "tiukan konstruktionismin" mukainen ajatus, että sosiaalisten ilmiöiden olosuhteet ja asiantilat olisi rajattava tutkimuskohteen ulkopuolelle, on saanut erityisesti arvostelua osakseen. *Esimerkiksi ympäristön tilaa koskevien tutkimustulosten huomioiminen ympäristöongelmia tarkastellessa on varmasti hyödyksi, kunhan pitää mielessä näidenkin määritelmien sosiaalisen rakentuneisuuden:* " Luonto ei tuota itseään koskevaa tietoa, vaan tietomme ovat sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneita" (sama 43). Luonnontieteellisiä tekstejä tulee siis pitää, samoin kuin muitakin tekstejä, tulkinnanvaraisina kulttuurituotteina.

Joka tapauksessa konstruktionistisen viitekehyksen myötä maailmassa elävät suurpedot lakkaavat olemasta pelkkiä luonnontieteellisiä faktoja, joiden tosi olemus voitaisiin kiistatta selvittää tieteellisen tutkimuksen kautta. Samoin suurpetojen näkeminen ongelmallisina tai vaarallisina on vain yksi tapa rakentaa suurpetojen ja ihmisten välistä suhdetta. Omaksumalla "asiallisen" konstruktionistisen asenteen tulen (toivottavasti) agnostikoksi aiemmin kuvatussa mielessä, mutta en kuitenkaan tarkoita, että objektiivisesti havainnoistamme ja tulkinnoistamme riippumatta olemassa olevaa maailmaa suurpetoineen ei olisi. Sen sijaan sitä, osuuko joku tulkinnoista yhteen reaali maailman kanssa, en pidä tämän tutkimuksen kannalta tärkeänä kysymyksenä eikä siihen voisi valitsemillani menetelmillä edes vastata.

Seuraavaksi tuon esille erilaisia tapoja, joilla ympäristöä rakennetaan eri foorumeilla. Erityistä huomiota kiinnitän tieteeseen ja joukkoviestimiin todellisuuden rakentajina. *Tiede voidaan nähdä muutoinkin kuin yksiselitteisten faktojen tuottajana ja joukkoviestimet tutkimustulosten "automaattisena" välityskanavana:* molemmat ovat ympäristöpolitiikan toimijoita ja osallistuvat prosessiin, jossa ympäristöä ja luonnonolioita tuotetaan määrittelemällä ne tietynlaisiksi. *Lakitekstitkin konstruoivat todellisuutta: niissä määritellään, millainen luonnon kuuluu olla.* Suurpetojen suhdetta ihmiseen ja muihin eläimiin normitetaan ennen muuta metsästyslaissa, jonka määritelmiä tarkastelen lopuksi.

5.1. Tiede ja joukkoviestimet ympäristön ja ympäristöongelmien rakentajina

Ekologiset muutokset eivät suoraan heijastu yhteiskunnalliseen toimintaan, kuten joukkoviestintään (Väliverronen 1996, 39). Se, miten ja kuinka paljon jostain muutoksesta materiaalisessa ympäristössä uutisoidaan ja kirjoitetaan, ei kerro suoraan muutoksen vakavuudesta tai haitallisuudesta ihmisen - nimiselle lajille. Vasta puheen myötä näistä materiaalisista olosuhteista tulee tai ei tule ongelmia. Ongelma on ymmärrettävä yhteiskunnalliseksi kategoriaksi, kuten Yrjö Haila ja Richard Levins (1992, 294) asian ilmaisevat:

...luettelo ekologisista ongelmista on samalla välttämättä kuvaus ongelmia koskevasta tietoisuudesta... Puhutaanko kaikkein vakavimmista ongelmista eniten? (Mikä voisi olla "vakava ongelma", josta kukaan ei tiedä mitään?)¹⁰

Ympäristön materiaaliset olosuhteet muutoksineen määritellään siis joksikin, esimerkiksi ongelmiksi. Tämä tapahtuu monen toimijan kesken ja usealla foorumilla: joukkoviestimissä, tiedeyhteisössä, kansainvälisissä kongresseissa, vakuutusyhtiöissä, eduskunnassa, ympäristöjärjestöjen kokoontumisissa ja arkikonteksteissa. *Vallitsevan käsityksen tittelistä käydään määrittelykamppailua, josta voittajaksi selvinnyt "totuus" on voimassa siihen asti kunnes seuraava määritelmä syystä tai toisesta sen syrjäyttää.* Seuraavaksi tarkastelen tieteen ja joukkoviestimien suhdetta sekä luonnetta määrittelijöinä ja todellisuuden rakentajina.

John A. Hannigan (1995/1997, 54-56) on listannut kuusi tekijää, jotka ovat välttämättömiä ympäristöongelmien menestyksekkäälle rakentumiselle. Ensinnäkin ympäristöongelmalla täytyy olla *tieteellinen auktoriteetti* puolelleen: ympäristön olosuhteet muuttuvat harvoin ongelmaksi ilman fysikaalisten tai elämäntieteiden tuottamaa dataa. Toiseksi on merkittävää, että väitteelle löytyy ainakin yksi *tieteellinen "popularisoija"*, joka kykenee kääntämään edellä mainitut tutkimustulokset yleisemmälle kielelle siten, että vedotaan toimittajiin, poliittisiin johtajiin ja muihin mielipiteenmuodosta-

¹⁰ Ympäristötietoisuuden ja ylipäätään tiedon käsitteisiin en tässä juurikaan puutu.

jiin. Kolmanneksi potentiaalisen ongelman täytyy saada osakseen *tiedotusvälineiden mielenkiinnon*, jotta ne voisivat esittää sen todellisena ja tärkeänä. Sitten mahdollinen ongelma tulee *dramatisoida* symbolisin ja visuaalisin keinoin. Täytyy löytyä myös näkyviä, taloudellisia *ympäristöongelmaan kohdistetun toiminnan puolesta puhujia* sekä lopuksi *institutionaalinen sponsori*, esimerkiksi jokin ylikansallinen organisaatio, joka voi taata ongelmalle legitimiuden ja jatkuvuuden.

Hanniganilainen kuvio soveltuu julkiseen suurpetokeskusteluun joiltakin osin. Hankaluuksia aiheuttaa mm. se, ettei suurpetokysymys oikeastaan ole ympäristöongelma, kuten aiemmin todettiin (s. 23-24). Erityisesti tieteen edustajien asema on erilainen: tutkijat eivät aloittaneet keskustelua, vaikkakin heitä esimerkiksi (koira)susikirjoittelussa tarvittiinkin melko pian vahvistamaan jo julki tuotu epäily, että kyseessä on ongelma: koirien ja susien risteytymät ovat vaara susikantojen puhtaudelle. Myös Perhon lähistöllä liikuskelien eläinten tunnistaminen susiksi, koiriksi tai koirasusiksi vaati kirjoittelun mukaan tieteellistä erityisasiantuntemusta (geneettinen tutkimus). Erityistä popularisointia ei suurpedoista keskusteltaessa tunnuttu ainakaan Keskisuomalaisen kirjoittelun perusteella tarvittavan, sillä kaikki toimijat näyttivät tietävän asiasta jotain. Otsonikadon ja kasvihuoneilmion tapaiset ympäristöongelmat ja toisaalta suurpedot poikkeavat toisistaan ilmiöinä ainakin yhdessä mielessä: edelliset ovat aistein havaitsemattomia, abstraktin tuntuisia asioita, kun taas jälkimmäiset ovat huomattavasti konkreettisempia, näkyviä, kuuluvia ja jälkiä jättäviä olioita. Toisin sanoen karhun tai suden eksistenssin todistamiseen kykenee maallikkokin, mutta otsonikadon olemassaolo on tieteen edustajien uskottavasti todistettava.

Tiedotusvälineen – tässä tapauksessa sanomalehti Keskisuomalaisen – mielenkiinnon herättäminen onnistuu suurpetojen kohdalla monesta syystä. Ensimmäinen aihe on konkreettisuudessaan ”raflavampi” kuin monet luonnonilmiöt: suurpedoista tehdään jatkuvasti havaintoja ja otetaan valokuvia, lisäksi niistä on olemassa kohtuullisen pitkältä ajalta monenlaisia kulttuurituotteita (esimerkiksi lehtijuttuja, loruja ja tarinoita), joiden avulla voidaan aihetta helposti havainnollistaa. Toiseksi Keskisuomalaisen pyrkimys pro-

filoitua ennen kaikkea maakuntalehdeksi maaseudun asukkaiden äänitorveksi johtaa siihen, että toimitus tarttuu varmasti mielellään kohdealueettaan ja –yleisöään lähellä oleviksi koettuihin aiheisiin: suurpetoja, etenkin karhuja, esiintyy Keski-Suomessa kohtuullisen runsaasti ja erityisesti maaseudulla, jossa niiden nähdään vaikuttavan toisaalta kohdeyleisön keskuudessa yleiseen elinkeinoon ja toisaalta suosittuun harrastukseen - maatalouden harjoittamiseen ja metsästyksen. Myös lehdessä jatkuvasti toistuva teema, alueellinen eriarvoisuus, pystytään uusintamaan myös petokeskustelussa: ”kehäkolmosen sisällä” suurpetoja ja niiden aiheuttamia vahinkoja on vähemmän kuin Keski-Suomessa, mutta petojen määrää ja levinneisyyttä koskevat tavoitteet asetetaan Etelä-Suomesta käsin.

Ilman modernia, länsimaista tiedettä ja tiedonvälitystä ei konstruktionistisesta näkökulmasta katsoen olisi ympäristöongelmia tai edes ympäristöä sellaisena kuin ne nykyisin käsitetään. Vaikka muillakin toimijoilla, kuten esimerkiksi ympäristöjärjestöillä ja taloudellisilla vaikuttajilla (suuryritykset jne.) on merkittävä osansa ympäristöongelmien ja ympäristön määrittelyprosessissa, niin kahden edellä mainitun osuus on huomattava liikkeelle panevana voimana sekä prosessien ylläpitäjänä. Lisäksi joukkoviestimet ja jossain määrin tiedeyhteisökin toimivat tilana muiden toimijoiden äänien esiin tulemiseksi.

Tiedotusvälineiden ja tieteen suhdetta tutkivat ovat pääasiassa luopuneet näkemyksestä, jonka mukaan tiedotusvälineet siirtävät tieteellistä tietoa maallikoille ikään kuin yhteisestä sopimuksesta ja yksimielisyyden vallitessa. Kyseisessä ns. ”popularisointiparadigmassa” tieteen ja joukkoviestinnän suhde kansalaisiin on nähty holhoavasta ja pedagogisesta näkökulmasta: kansalaisia on pyritty opettamaan ”oikean tiedon” avulla. Sekä tiede että tiedotusvälineet ovat 1980-luvun lopulta lähtien alkaneet näyttäytyä useimmille tieteen ja journalismin suhdetta kriittisesti tarkasteleville kompleksisina ja keskenään vuorovaikutteisina kulttuureina: niillä molemmilla on omat instituutionsa, kielenkäytön tapansa, legitimaatiotarpeensa ja yhteiskunnalliset intressinsä. Tämän tiedotustutkimuksen ns. ”kriittisen paradigman” taustalla vaikuttaa mm. Frankfurtin koulukunnan näkemykset tieteestä

”ideologiana” ja teknisen rationaliteetin läpilyönnistä yhteiskunnassa. Toinen kriittinen tapa suhtautua tieteeseen ja journalistisiin esityksiin kumpuaa konstruktionismista. Sen mukaan tiede on vain yksi tietokulttuuri muiden joukossa. (Väliaverron 1993, 47-49).

Edes tiedeyhteisö ei yksimielisesti oleta tuottamansa tiedon olevan yhteiskunnallisista olosuhteista riippumatonta. Esimerkiksi tieteellisen tiedon sosiologia on ympäristösosiologian lailla ottanut konstruktionismin idean omakseen: tieteellisten tulosten joukkoa ja sitä myöten tietoa pidetään perin juurin sosiaalisena konstruktiona - tieto on siis sitä, minkä tutkijat katsovat olevan tietoa (esim. Bloor 1991). Tällöin voidaan olettaa, että tieteellisellä tiedolla on juurensa kulloinkin vallitsevissa kulttuurisissa olosuhteissa ja että näitä suhteita on mahdollista tutkia (esim. rotuhygienian vaikutus englantilaiseen tilastotieteeseen 1800-luvulla).

Tieteen asema on Ulrich Beckin (1992, 155-158) mukaan muuttunut myöhäismodernille ajalle tultaessa. Se on menettänyt aiemmin vaatimansa yksinoikeutensa totuuteen ja valistukseen sitä mukaa, kun ihmisiä askarruttavat riskit – ympäristömyrkyt, geenimanipulaatio, radioaktiivinen säteily jne. – nähdään myös tieteen tuottamina. Tiede on meitä uhkaavien riskien yksi aiheuttaja, määrittelyn väline ja ratkaisujen lähde. Kun lisäksi tieteen sisäiset ristiriidat esimerkiksi ympäristöongelmien määrittelyssä ovat tulleet julkisuuteen, on tiede politisoitunut. Eri asiantuntijoiden kiistely tiedotusvälineissä ja tieteen sekä yhteiskunnallisen vallankäytön välisten kytköksen paljastuminen on aiheuttanut tieteen auktoriteetin kyseenalaistumisen. Samalla, kun teknologia- ja asiantuntijavalta on joutunut kritiikin kohteeksi, on politiikka tieteellistynyt: “Julkisessa ympäristökeskustelussa vedotaan lähes poikkeuksetta tieteellisiin argumentteihin tai käytetään ainakin tieteellisen näköistä retoriikkaa.” (Väliaverron 1991, 5-6). Yleisemmin voisi sanoa, että eri instituutioille tyypilliset kielenkäyttötavat vaikuttavat toisiinsa, ja juuri tällainen diskursiivinen vuorovaikutus on antoisa tarkastelukohte:

Eri instituutioilla on yhteisiä diskursiivisia käytäntöjä, ja jokin diskursiivinen käytäntö voi levittäytyä useisiin instituutioihin (esim. mainonta). Diskurssianalyysissä pitäisi aina kiinnittää huomiota yhteiskunnallisten instituutioiden tai alueiden sekä näiden diskurssijärjestysten välisiin suhteisiin, vuorovaikutukseen ja lehmänkauppoihin. Tiedotusvälineiden diskurssi muotoutuu toisista yhteiskunnallisista diskurssijärjestyksistä, mutta se voi myös vaikuttaa näihin (esim. tv-ohjelmien formaatit ovat mallina koulutuksessa...). (Norman Fairglough 1997, 87).

5.2. Esimerkki suurpetojen tuottamisesta teksteissä: tapaus metsästyslaki¹¹

Luonnonsuojelulaissa, eläinsuojelulaissa ja metsästyslaissa määritellään eläimiä usealla eri tasolla: kotieläimet ja luonnonvaraiset eläimet, alkuperäinen ja vierasperäinen lajisto, rauhoittamattomat eläimet, rauhoitetut eläimet, uhanalaiset eläimet ja erityisesti suojeltavat lajit. Suurpetoja konstruoidaan ennen kaikkea metsästyslaissa, jossa ne määritellään riistaeläimiksi (Metsästyslaki 5 §). Riistaeläin käsitetään ennen kaikkea *luonnonvaraisena* (erotuksena kotieläimistä) ja *metsästyksen kohteena*. Lisäksi se voi olla *rauhoitettu* tai *rauhottamaton* – suurpedot kuuluvat edelliseen kategoriaan.

Riistaeläimiin liittyvää toimintaa kuvataan metsästyslaissa lukuisilla eri termeillä, joista kattokäsitteiksi erottuvat *metsästys*, *pyynti* ja *riistanhoito*.

Metsästyksellä tarkoitetaan luonnonvaraisena olevan riistaeläimen pyydystämistä ja tappamista sekä saalin ottamista metsästäjän haltuun. Metsästystä on myös pyyntitarkoituksessa tapahtuva riistaeläimen houkuttelemineen, etsiminen, kiertäminen, väijyminen, häytyttäminen tai jäljittäminen, koiran tai muun pyyntiin harjoitetun eläimen käyttäminen riistaeläimen etsimiseen, ajamiseen tai jäljittämiseen sekä pyyntivälineen pitäminen pyyntipaikalla viiritettynä pyyntikuntoon. (Metsästyslaki 2 §)

Riistanhoidon määritelmä sisältää ajatuksen, että eläinkantojen kesken vallitsee tai pitäisi vallita jonkinlainen *tasapainotila*, jota ei kuitenkaan sen

¹¹ Suomalaisen ja suurpetojen välistä suhdetta määritellään ja säädelään virallisesti Euroopan Unionin direktiiveillä sekä kansallisessa lainsäädännössämme. Käsitelen tässä luvussa

tarkemmin määritellä lakitekstissä. Toinen metsästyslaista nouseva idea on *kestävän käytön periaate*, joka kuuluu uudempaan, luontoon kohdistettavaa toimintaa kuvaamaan kehitettyyn käsitteistöön. Metsästyslaissa kestävä käyttö määritellään suppeasti: riistaeläinkantojen tuottavuus tulee turvata. Näkemyksen juuret ovat perinteisessä instrumentalistisessa luontokäsityksessä, jonka mukaan luonto on ihmistä varten.¹²

Riistanhoidolla tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on riistaeläinkantoja säätelemällä, riistaeläinten elinolosuhteet turvaamalla tai niitä parantamalla taikka muulla tavalla lisätä, säilyttää tai parantaa riistaeläinkantaa ja eri eläinkantojen välistä tasapainoa. (Metsästyslaki 3 §)

Metsästystä on harjoitettava kestävän käytön periaatteiden mukaisesti ja siten, että riistaeläinkannat eivät vaarannu, luontoa ei tarpeettomasti vahingoiteta, riistakantaa ei vaaranneta eikä eläimille tuoteta tarpeetonta kärsimystä. Riistaeläinkantojen tuoton jatkuvuus on pyrittävä turvaamaan tarkoituksenmukaisella riistanhoidolla. (Metsästyslaki 20 §)

Uutta käsitteistöä on tullut luontoon liittyviin lakeihimme. Matti Nieminen ja Kimmo Saaristo (1998) ovat vertailleet vuosien 1922 ja 1997 luonnonsuojelulakeja ja niiden ympäristökäsityksiä lakitekstien, hallituksen esitysten ja komiteamietintöjen kautta. Kun 1920-luvulla luonto käsitettiin joksikin tuolla olevaksi, joka voitiin erottaa ei-luonnosta ja suojella, on 1990-luvun luonnonsuojelulain luonto määritelmällisellä tasolla moninaisempi:

Kaksikymmenluvun luonto oli luonnon muistomerkkejä, luonnonkauniita kohteita ja maisemia. Nämä eivät ole mihinkään lakitekstistä kadonneet, mutta niiden rinnalle on tullut joukko uusia luontoa määrittäviä käsitteitä: ekosysteemit, biodiversiteetit, suotuisat suojelutasot, kestävä käyttö, luontotyypit ja maisema-arvot. (Nieminen ja Saaristo 1998, 77)

Vaikka uusia käsitteitä on esitetty vilkkaasti sitten 1920-luvun, löytyy Niemisen ja Saariston mukaan uudestakin lakitekstistä ajatus *aidosta ja alkupe-*

ennen kaikkea metsästyslain tapaa puhua suurpedoista. Viittaukset koskevat metsästyslakia n:o 615/1993, ellei toisin mainita.

räisestä luonnosta – itse asiassa luonnon ideaali on säilynyt lähes muuttumattomana. Oman tutkimuskohteeni suhteen erityisen mielenkiintoisia ovat ei-luontaisia lajeja koskevat säädökset, joita uudessa luonnonsuojelulaissa edustaa 43. pykälä: vierasperäistä lajia ei saa laskea luontoon, jos mahdollisena seurauksena on pysyvä kanta. Kuten Nieminen ja Saaristo kysyvät, "onko siis jossain kuitenkin olemassa normi siitä, mitä on suomalainen luonto?" (Nieminen ja Saaristo 1998, 77-78) Myös metsästyslaista välittyy samansuuntainen jako aitoon ja epäaitoon luontoon:

Vierasperäisten lintu- tai nisäkäslajien samoin kuin vierasperäisten riistaeläinkantojen maahantuonti tai luontoon laskeminen ilman maa- ja metsätalousministeriön lupaa on kielletty. Lupahakemuksesta on pyydettävä ympäristöministeriön lausunto. Lupa on evättävä, jos toimenpiteestä aiheutuu merkittävää haittaa luonnolle tai luonnonvaraiselle eläimistöille. Luvassa voidaan antaa määräyksiä siitä, miten maahantuonti ja luontoon laskeminen on suoritettava. (Metsästyslaki 42 §, n:o 1268/1993))

Keskisuomalaisen 1993-1994 (koira)susikirjoittelussa keskustellaan metsästyslain hengen mukaisesti siitä, missä kulkee alkuperäisen ja oikean suden raja: koirien kanssa risteytynyt susi ei enää täytä luonnollisuuden kriteerejä, mutta toisaalta geneettisesti ”puhtaista” susista kaikkia ei suomalaiseseen ihanneluontoon välttämättä haluttaisi (”rohkeasti” tai ”poikkeavasti” käytettyvät sudet). Myös vuoden 1998 lehtijutuissa rakennetaan karhuja aidon luonnon kehystä käyttäen: mikä on oikea karhu, kannan koko, levinneisyys ja niin edelleen. Toisaalta lakitekstissä ei näihin kysymyksiin vastata. Sen sijaan sitä, miten paljon pedot saavat vaikuttaa ihmisten elämään ja millä tavalla vaikutuksiin suhtaudutaan, määritellään niin julkisessa keskustelussa kuin metsästyslaissakin:

Riistaeläimelle ei saa aiheuttaa suojeltavan edun arvoon nähden kohtuutonta vahinkoa. Riistaeläimen saa tappaa vain, jos tappaminen on välttämätöntä ihmistä taikka kotieläintä, viljeltyä eläintä tai muuta omaisuutta välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi. Tapettuun riistaeläimeen sovelletaan, mitä 83 §:ssä säädetään. (Metsästyslaki 41 §)

¹² Erilaisista luontokäsityksistä enemmän mm. Vilka 1993.

Maa- ja metsätalousministeriö voi metsästysoikeuden haltijan suostumuksella myöntää tieteellistä tutkimusta, riistanhoitoa, vahinkojen estämistä, eläintautien ehkäisemistä tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten luvan kielletyin pyyntivälinein tai -menetelmin tappaa tai pyydystää riistaeläin sekä ottaa riistaeläinten pesiä, munia ja poikasia rauhoitusaikana. (Metsästyslaki 41 §)

Aidon luonnon määritelmän lisäksi metsästyslaista löytyy siis yhdenlainen käsitys siitä, mikä on hyväksyttävää ja arvokasta. Lakitekstissä korostetaan, ettei riistalle saa aiheuttaa ”*kohtuutonta vahinkoa*”, mutta kohtuuttomuuden määritelmä jää avoimeksi. Onko vasta hengen menettäminen ”*kohtuuton vahinko*”? Millä mitataan toisaalta suojeltavan asian ja toisaalta riistaeläimen arvo? Viimeksi siteeratun pykälän perusteella mittari näyttäisi perustuvan sekä taloudellisiin että ihmiskeskeisiin arvoihin: *ihminen sekä ihmisen omaisuus kotieläimet mukaan lukien asetetaan mahdollisessa ristiriitalanteessa arvohierarkiassa riistaeläimen yläpuolelle*. Suurpetojen aiheuttamat vahingot yhteiskunnalle mitataan puolestaan rahassa ja ne korvataan julkisista varoista:

Riistaeläimiin kuuluvien hirvieläinten sekä karhun, suden, ahman, ilveksen, hallin ja itämeren norpan maataloudelle, metsätaloudelle, kalastukselle, liikenteelle sekä kotieläimille ja viljellyille eläimille aiheuttamat vahingot korvataan talousarvion rajoissa valtion varoista. (Metsästyslaki 87 §)

Tähän mennessä olen tuonut esille, että suurpetoja rakennetaan kulttuurisesti erilaisissa (kon-)teksteissä, joita voidaan tulkita yhä uudelleen - ovatpa tulkinnatkin teksteinä mahdollisten tulkintojen kohteina. Teksteistä löytyy määritelmiä siitä, mitä pidetään oikeana, arvokkaana ja hyväksyttävänä. Metsästyslaissa tämä näkyy mm. kategorisoinneissa, joilla erilaiset eläimet asetetaan arvojärjestykseen suhteessa ihmiseen ja toisiinsa (kotoperäiset vs.

vierasperäiset lajit, kotieläimet vs. villieläimet, rauhoitetut vs. rauhoittamattomat eläimet, jne.). Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan mediatekstejä, joihin analysoimani Keski-suomalaisen petokirjoituksetkin kuuluvat, konstruktionistisemmioottisesti orientoituneen tutkimuksen aineistona. Erityisesti käsitelen tämän tyyppisen aineiston tutkimiseen sopivia välineitä perustellakseni omia metodologisia valintojani.

6. Mediatekstien tutkimisesta ja tutkimusvälineistä

6.1. Mediatekstit tutkimuksen aineistona

Koska tutkimukseni aineisto koostuu nimenomaan mediateksteistä, katson tarpeelliseksi selvittää joukkoviestimien suhdetta sosiaaliseen todellisuuteen ja millä tavoin tuota suhdetta voi tutkia. Suurin kiinnostukseni liittyy mahdollisuuksiin käyttää kehysanalyysiä mediadiskurssien luonteen ja dynamiikan määrittelemiseen.

Mediatutkimus tai joukkoviestinnän tutkimus on yleistynyt nopeasti ja vastaavasti lähestymistapojen määrä on kasvanut. Tutkijat voivat olla kiinnostuneita mediatekstien tuotannosta, niiden vastaanotosta (ns. reseptiotutkimus) tai kiinnostus voi keskittyä itse teksteihin. Joukkoviestintä ymmärretään ja mediatekstejä analysoidaan eri tieteenalojen näkökulmasta eri tavoin: viestinnän tutkimuksessa media merkitsee viestintävälinettä (viestin), viestinnän kanavaa (tiedotusväline) tai niiden kokonaisuutta (joukkoviestimet) kun taas kulttuurintutkimuksessa ollaan kiinnostuneita viestimistä merkitysten muodostamisen ja todellisuuden hahmottamisen keinoina tai ympäristöinä. (Kantola ym. 1998, 6-7).

Mitä lehtikirjoitusaineiston perusteella voi perustellusti päätellä sosiaalisesta todellisuudesta? Eikö selvitetessä joukkoviestimien asemaa yhteiskunnassa pitäisi keskittyä haastattelemaan ja havainnoimaan joukkoviestinten yleisöä? Ei välttämättä, itse asiassa sanomalehtiutisen tulkitsija ja sen vastaanoton tutkija ovat samassa tilanteessa:

Molempien aineisto on tulkittavissa olevaa tekstiä, yhdellä median tuottamaa ja toisella haastatteluaineistoa. Kumpikin aineisto on hermeneuttisen rajauksen tulosta, näkökulmaan sidottua ja todellisuutta arvottavaa, eikä kumpikaan sisällä koko sosiaalista todellisuutta. Kummankaan tulkinta ei ole ainoa mahdollinen, ja hyvässä tapauksessa kumpikin tulee taas uusien tulkintojen kohteeksi. (Sulkunen 1997, 34).

Tekstit eivät ole suljettuja, itseriittoisia kokonaisuuksia, vaan niihin on jäänyt jälkiä niiden tekijöistä, instituutioista, oletetuista katsojista ja lukijoista - sekä toisista teksteistä, toisin sanoen tekstillä on konteksti (Väliverronen 1997, 32-34; Lehtonen 1996, 160-166). Ajattelemalla konteksteja merkityksellistämisen kulttuurisina resursseina saadaan tuntuma siihen, miten ymmärtäminen on toimii ja on ylipäätään mahdollista: ennen tuntematon teksti avautuu tietyllä tavalla lukijalle sen tietämyksen kautta, joka hänelle on aiemmista teksteistä syntynyt (Lehtonen 1996, 165-166). Määrittelemällä konteksti näin tullaan lähelle metaforaa ja sen asemaa kielessä: ihmiset käsitteellistävät itselleen uusia tai outoja asioita jonkun tutun asian kautta (Hellsten 1998, 64).

Käytännössä kontekstuaalisuus voisi toimia seuraavalla tavalla: henkilö – kutsutaan häntä vaikka *Kultakutriksi*¹³ – on tutustunut karhuihin ja susiin erilaisten tekstien välityksellä. Ensimmäiset kokemukset liittyivät satuihin, joissa karhut olivat yleensä nalleja (Uppo-Nalle, Nalle Puh, Karjuherra Paddington, Nalle Luppakorva), hyväntahtoisia ja rauhallisia, vaikkakin vähän hitaita niin liikkeiltään kuin järjenjuoksultaan. Sudet olivat saduissa lähes poikkeuksetta yksinäisiä ja luihuja – söipä yksi niiden lajitovereista Punahilkkan mummonkin. Satukirjojen ja Pikkukakkosen karhut sen sijaan pidättäytyivät lihansyönnistä suunnaten gastronomiset pyrintönsä lähinnä hunajaan ja pannukakkuihin. ”Kai kertomukset jotenkin kuvaavat todellisuutta”, tuumi Kultakutri.

¹³ Esimerkin päähenkilön kaima esiintyy englantilaisessa kansansadussa ”Goldilocks and the Three Bears”, suomeksi ”Kultakutri ja kolme karhua” (esim. SININEN hetki: iltalukemisia 1997)

Koulun biologian kirjasta kuitenkin ilmenee, että sudet ovat seurallisia laumaeläimiä ja susiperheen keskinäisen huolenpidon sekä uskollisuuden täyttämästä elämästä kertoneen luontodokumentin katsottuaan Kultakutri ei enää ole varma, erottaisiko sudet perheestään ja susipariskunnan omista vanhemmistaan. Samalla hän saa tietää, että karhut eivät suinkaan ole vegetaristeja ja että juoksukilpailussakin ne peittoaisivat Carl Lewisin keveys-ti! Esimerkkimme päähenkilö alkaa tarkastella eläinsatuja toisenlaisessa valossa: ne eivät taida kuvata juuri ollenkaan ”oikeita” petoeläimiä, vaan niiden välittämä kuva perustuu johonkin muuhun, mutta mihin? Opiskeluaikanaan Kultakutri tutustuu teorioihin, joissa selitetään ihmisten tapaa ymmärtää maailmaa mm. erilaisten myyttien ja uskomusten avulla, ja taas saavat aiemmat tekstit uusia merkityksiä. Ympäristöfilosofian teoksesta taasen selviää, että ihmisillä on tapana inhimillistää eläimiä eli liittää niihin ihmis-yhteisöistä tuttuja ominaisuuksia. Nyt alkavat jo TV:n luontodokumentitkin vaikuttaa muulta kuin todellisuuden kavalta: tuskin sudet tulkitsevat yhteiselämäänsä avioliittona tai rooliaan kasvattajina ohjelmassa tarjotun identiteetin mukaisesti...

Tulkinnallisesta rikkaudestaan ja monipuolisuudestaan huolimatta tekstiaineistolla on kuitenkin rajoituksensa. Pelkästä mediatekstiaineistosta ei voi esimerkiksi tehdä kovin täsmällisiä päätelmiä siitä, mitkä ovat tietyn viestimen taloudelliset ja poliittiset kytkökset sekä niiden merkitys jonkin asian käsittelytavalle – joitakin arvioita on tietenkin mahdollista esittää tekstienkin perusteella. Myöskään sitä, miten toimitus käytännössä valikoi ja prosessoi julkaistavat aiheet, ei pysty pelkkien tekstien avulla selvittämään. Esimerkiksi toimittajien sekä suurpetoihin liittyvien toimijoiden haastatte- luilla saataisiin arvokasta tietoa siitä, miten petouutinen muodostuu: ketkä toimituksessa vastaavat ko. aihepiirin kirjoittelusta; miten jutun aihe kehkeytyy; keneltä kysytään tietoja, kantaa tai kokemuksia; kuka saa toimittajat kiinnostumaan asiastaan; kuka ei saa ääntään kuuluville. Tällaisten verkostojen hahmotteleminen auttaisi ymmärtämään sitä, miksi etenkin ympäristö- ja luontoaiheiden käsitteleminen tiedotusvälineissä on sellaista kuin se on (esimerkiksi miksi metsästäjien ääni tulee Keski-suomalaisen suurpetoja käsittelevissä jutuissa esille usein ja vastaavasti ympäristöjärjestöjen harvoin).

6.2. Laadullisen tekstintutkimuksen käsitteellinen kirjo: diskurssi- ja kehysanalyytiset vaikutteet tutkimuksessa

Aloittaessani laadulliseen tekstintutkimukseen perehtymisen oli minulla vain vähäinen aavistus siitä huikeasta käsitteiden moninaisuudesta, johon olin törmäämässä. Erityisen vaikea oli saada selvyyttä diskurssin ja kehyksen käsitteiden väliseen työnjakoon: monissa laadullista tekstintutkimusta käsittelevässä yleisesityksessä molemmat käsitteet ja niihin perustuvat analyysimenetelmät esiteltiin rinnakkain, jopa samassa kappaleessa. Mitään järin analyyttistä erottelua ei löytynyt, lukuun ottamatta viittausta menetelmien erilaiseen historiaan. Pyrin saamaan sekä diskurssianalyysistä että kehysanalyysistä käyttööni tutkimusongelmani kannalta parhaiten soveltuvat osat ja näihin valintoihin johtaneita pohdintoja selvitän tässä luvussa.

Diskurssi voidaan ymmärtää väljästi verrattain eheäksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta (Jokinen ym. 1993, 27). Käytännössä diskurssin määritelmä on paljolti määrittelijästä ja tämän tarkoituksiperistä kiinni, ja tässä tutkimuksessa käytän käsitettä harvoin ja silloinkin suppeasti viittaamaan tietyn tyyppiseen, yleensä johonkin sosiaaliseen instituutioon liittyvään, teksteissä esiin tulevaan vakiintuneeseen puhuntaan tai kielenkäyttöön.

Vaikka en juurikaan käytä diskurssin käsitettä tai kutsu menetelmäni diskurssianalyysiksi, hyväksyn kuitenkin tutkimukseni metodologiseksi lähtökohdaksi ja teoreettiseksi viitekehyyksi joukon diskurssianalyyttisen otteen sisältämiä oletuksia, joita ovat *kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentava luonne, erilaisten merkityssysteemien olemassaolo rinnakkain ja kilpailusuhteessa keskenään, toiminnan sitoutuminen kontekstiinsa, toimijoiden kiinnittyminen merkityssysteemeihin sekä kielenkäytön seurauksia tuottava luonne* (Jokinen ym. 1993, 17-18). Nämä oletukset eivät suinkaan ole ristiriidassa goffmanilaisen kehysanalyysin kanssa, vaan pikemminkin päinvastoin.

Menetelmäni pohjautuu ennen kaikkea *kehysanalyysiin*, jonka monien sovellutusten lähteeksi mainitaan Erving Goffmanin massiivinen viimeinen teos *Frame Analysis* (1974/1986). Kehysanalyysiä on käytetty ennen kaikkea kasvokkaisten vuorovaikutustilanteisen tutkimisessa (esim. Peräkylä 1990), mutta sitä on viime aikoina sovellettu yhä enemmän erilaisten kulttuuristen representaatioiden kuten mediatekstien analysointiin (Gamson & Modigliani 1989; Nieminen 1994; Suhonen 1994; Väliverronen 1996; Fairclough 1997). Risto Heiskalan (1991, 102) mukaan kyseinen laajennus oli Goffmanilla todellakin mielessä hänen kirjoittaessaan teostaan *Frame Analysis*: hän oli edelleen kiinnostunut tilanteista, mutta nyt representaatiot (erilaiset sosiaalisen vuorovaikutuksen seurauksena syntyneet kulttuurituotteet ja tekstit kuten sanomalehtikirjoitukset ja haastatteluaineistot) ja merkit nousivat representaatioiden (sosiaalinen vuorovaikutus sinänsä) rinnalle todellisuuden rakentajina. Joka tapauksessa kehysanalyysin keskeisestä käsitteistöstä, kehyksestä ja kehystämisestä, on sukeutunut suorastaan ”vakiokalustoa” konstruktionistisesti orientoituneessa tutkimuksessa. Kuitenkin se, mitä kehystämällä tarkoitetaan, vaihtelee jonkin verran tutkimuksesta toiseen, eikä näitä periaatteita löydy läheskään aina auki kirjoitettuna. Yritän itse välttää epäeksplisiittisyyden kirot, mutta helppoa se ei ole.¹⁴

Kehyksellä voidaan tarkoittaa "...tulkintakehystä, jonka avulla havainnoimme, tunnistamme ja nimeämme asioita ja tapahtumia. Kehys viittaa siihen, miten me toimimme tai toimintamme kautta määrittelemme asioita ja tilanteita. Kehykset antavat mielen ja merkityksen asioille, tilanteille ja toiminnalle." (Goffman Väliverronen 1996, 107 mukaan). Risto Heiskalan mukaan kyseessä on "tulkintaa ohjaava, abstrakti kokemuksellinen rakenne", joka "ei ole yksittäinen näytelmä tai yksittäisen taulun kehys, vaan näytelmän tai taulun idea ylipäättään" (Heiskala 1991, 90). Ihmiset siis tulkitsevat jatkuvasti arkielämän tilanteita ja ilmiöitä näiden vaihtoehtoisten rakenteiden

¹⁴ Yhdyn siihen lukuisaan yhteiskuntatieteilijöiden joukkoon, joka on saanut metateoreettiset lähtökohdansa Goffmanin ideoista, mutta käytännön menetelmänsä muista tutkimuksista

avulla. Näkökulma tekee ymmärrettäväksi sen, että samat ilmiöt voivat merkitä eri ihmisille (ja toisaalta samallekin henkilölle eri tilanteissa) hyvin erilaisia asioita: esimerkiksi tuulivoimalan voi nähdä luonnonmukaisuuden tai teknologisuuden kehyksessä, susi saatetaan inhimillistää roistoksi (joka söi punahilkkan isoäidin) tai kehystää koiran sukulaiseksi, riistaksi, uhanalaiseksi lajiksi, ja niin edelleen.

Kehyksen ja diskurssin käsitteet eivät ole kaukana toisistaan, katsotaanpa niiden olevan jopa sukua toisilleen (Jokinen ym. 1993, 26). Pertti Alasuutarin (1993) mukaan Goffmanin (1974) kehyksen käsite liikkuu symbolisen interaktionismin, strukturalismin ja diskurssianalyysin välissä. Käsitteen diskurssianalyttisen painotuksen mukaan "...aina jollain tavalla "kehyste-tyissä" tilanteissa ei ole niinkään kyse tilanteen tulkitsemisesta tämän tai tuon kehyksen puitteissa, vaan juuri kehys *konstituo*i tilanteen siksi mikä se on" (Alasuutari 1993, 137). Näin kehyksen käsite itsessään sisältää ajatuksen enemmän tai vähemmän kasvokkaisesta sosiaalisesta tilanteesta, kun taas diskurssi voidaan käsittää itsenäisenäkin (esimerkiksi lingvistisissä tutkimuksissa).

Goffmanin kehysanalyysin levittäytyminen usean tradition alueelle ja etenkin sen asettuminen toimijan ja rakenteen suhdetta eri tavoin painottavien näkökulmien välimaastoon selittänevät osaltaan teorian vetovoimaisuutta.¹⁵ Kehysanalyysi sijoittuu symbolisen interaktionismin ja strukturalismin väliin merkityksen käsitteen määrittelyssä:

Symbolisesta interaktionismista sen erottaa käsitys, jonka mukaan merkitys ei ole toimijoiden vapaasti luomaa. Sen tuottamista ja tulkintaa säätelevät kehykset, joiden valossa ilmaisut vasta merkitsevät ja joita kombinoimalla merkitystä tulkitaan... strukturalismista sen erottaa kehysten tai struktuurien vallalle asetettu raja: kehysten ylivalta tulkintaan nähden ei ole yksiselit-

ja omista pohdinnoista. Siksi suurin osa viittauksistani on muista kuin Goffmanin teoksista peräisin.

¹⁵ Monissa muutoin mielenkiintoisissa ja oivaltavissa teorioissa minua on usein häirinnyt niiden jähmeänoloinen, usein vain johonkin traditioon viittaamalla perusteltu yhteiskunnallisten rakenteiden painottaminen toimijoiden kustannuksella tai toisin päin.

teistä ja ehdotonta, koska kombinoimalla erilaisia kehyksiä tulkinnassa eri tavoin päädytään erilaisiin tulkintoihin... (Heiskala 1991, 101).

Esa Väliverronen (1996) on eritellyt kehysanalyyttistä tulkintatapaa ja todennut sen soveltuvan hyvin mediatekstien analysointiin. Kiinnittämällä huomio kehyksiin pystytään mm. hahmottamaan journalistisille teksteille tyypillistä jatkuvuutta: yksittäiset jostain aiheesta tai tapahtumasta kirjoitetut uutiset muodostavat ikään kuin jatkokertomuksen saaden merkityksensä osana esimerkiksi sellaista yhteiskunnallista ilmiötä ja journalistista teemaa kuin Lapin metsätuhot (Väliverronen 1996, 111) Myös Perhon koirasusitapausta koskenut reilun puolen vuoden ajan jatkunut kirjoittelu muodostaa juonellisen kertomuksen tai tarinan, jolla oli alku, keskikohta ja loppu. Pertti Alasuutarin (1993, 96) mukaan kertomuksilla on huomattava merkitys erityisesti ajallisten muutosten kokemusten välittäjinä, koostuupa joukkoviestintäkin paljolti juuri juonellisista kertomuksista.¹⁶

Gamson ja Modigliani (1989) ovat puolestaan käsitelleet kehysanalyttisesti ydinvoiman yhteydessä käytettyä mediadiskurssia yleisen mielipiteen muodostumista silmällä pitäen. Vaikka joukkoviestimet ovatkin vain osa jonkin asian julkisen keskustelun foorumeista, voi mediadiskurssin katsoa dominoivan laajempaa aihe- tai asiakulttuuria heijastaen sitä ja vaikuttaen osaltaan sen luomiseen (sama, 3). Media on siis merkittävässä asemassa sen suhteen, mikä on kulloinkin tärkeä asia yhteiskunnassa ja millä tavalla tuo asia tulkitaan: kehystämällä tuotetaan toimijoille ja aiheille erilaisia tulkintapositioneja eli "ehdotuksia", kuinka ne tulisi ymmärtää ja millaisia merkityksiä niihin tulisi liittää. Kyseessä on vuorovaikutusprosessi eli myös toimijat vaikuttavat siihen, mitkä asiat nousevat mediapuheen keskiöön ja millaisissa kehyksissä niitä tulkitaan - tulevatpa joukkoviestimetkin kehystyksen kohteeksi.¹⁷

¹⁶ Kertomusanalyysi olisi ollut kehys- ja diskurssianalyysin ohella käyttökelpoinen menetelmä.

¹⁷ Yhtä poliittisessa journalismissa käytetyimmistä kehyksistä, peliä, on yleensä käytetty kuvaamaan puoluepoliittisia toimijoita, mutta vuoden 1996 presidentinvaaleissa mediakin kehystettiin yhdeksi pelaajaksi eräässä paljon siteeratussa Paavo Väyrysen kommentissa. Joukkoviestimet kehystivät tilanteen puolestaan vaalien toiselta kierrokselta karsiutuneen ehdokkaan huvittavaksi, joskin ymmärrettäväksi purkaukseksi. Harvat niistä "hyväksyivät"

Olen hahmotellut lehtikirjoitusaineistostani kolme kehystä: *uhkakehys*, *konfliktikehys* sekä *hallintakehys*. Kehysten lisäksi olen kiinnittänyt huomiota *metaforiin*, joita jutuissa on käytetty petojen ja eri toimijoiden määrittelemiseen tietynlaisiin positioihin. Seuraavaksi selvitän, miten metafora voidaan määritellä ja ymmärtää ennen kaikkea suhteessa kehysanalyysiin. Sitten kuvailen tarkemmin valintoja ja prosessia, jotka johtivat huomioni nimenomaan tiettyihin kehyksiin ja metaforiin.

6.3. Metaforatutkimuksesta ja metaforasta kehystämisen välineinä

Metaforilla on kahtalainen merkitys journalismissa. Yhtäältä metaforilla vahvistetaan vallitsevaa tulkintaa maailmasta, mutta toisaalta juuri (uusilla) metaforilla voidaan myös horjuttaa ja kyseenalaistaa hallitsevia tulkintoja. (Hellsten 1997, 3).

Kiinnittämällä huomio analysoitavan tekstin metaforiin voidaan löytää yhteyksiä toisiin diskursseihin ja lajityyppeihin, jolloin tutkitaan tekstin intertekstuaalista ulottuvuutta (Väliverronen 1998, 359). Norman Fairclough (1997, 93-97) analysoi esimerkinomaisesti vuodelta 1985 peräisin olevaa Sunin uutista, joka kommentoi Iso-Britannian hallituksen asiakirjaa kovien huumeiden käytöstä. Hän kohdistaa erityisen huomion artikkelin tapaan kääntää lausunnon virallista diskurssia pääosin puhekieliseksi diskurssiksi, jossa huumeiden välityksen vastaiset toimet on metaforisoitu sodankäynniksi.

Tämä metafora tukee myös sitä solidaarisuuden ja jaetun identiteetin suhdetta, jonka lehti peitellysti pyrkii luomaan yleisöön. Sota on populaarikulttuurissa ja suuren yleisön muistoissa koskettava teema, ja käyttäessään metaforiansa pohjana mielikuvaa sodasta, lehti väittää jakavansa tämän kulttuurin ja nämä muistot.

Väyrysen niille tarjoaman position ja lähtivät tulkitsemaan tilannetta ehdotetun kehysten

Sotametaforat ovat yleisiä etenkin ristiriitoja käsittelevissä mediateksteissä (joita on suhteellisesti paljon, sillä joukkoviestimet ovat kiinnostuneita aiheista, joihin liittyy vähintäänkin potentiaalinen konfliktitilanne). Myös suurpetokirjoituksista löytyy sotaan liittyviä ilmauksia: koirasusia metsästäämään lähteviä miehiä verrataan eräässään kirjoituksessa suvereenisti Suomen talvisotaan (KSML 7.2.1994).

Iina Hellstenin (1997, 5) mukaan *metaforatutkimus on lähellä erityisesti diskurssianalyttistä tekstintutkimusta*, mutta kun jälkimmäisessä edetään laajoista diskursseista kohti yksityiskohtien erittelyä, keskitytään edellisessä päinvastoin yksittäisten metaforien erittelyn kautta kohti laajempia tulkinnoita. Ottamatta kantaa diskurssianalyysin luonnetta koskevaan väitteeseen, olen samaa mieltä metaforien tarkastelusta alkavan tekstien tulkinnan mielekkyydestä: tekstistä ja sen merkityksistä saa helpommin otteen aloittamalla tarkastelu joistakin yksittäisistä elementeistä, ja jatkaa siitä yleisempään suuntaan.

Mitä metaforalla sitten tarkoitetaan? Yksimielistä määritelmää ei ole, ja käsitteen historia juontaa juurensa ainakin Aristoteleen retoriikkaa koskevista pohdiskeluista asti. Lähestulkoon kaikki suuremmat ihmistieteelliset traditiot antiikista alkaen ovat osallistuneet keskusteluun, jonka pääpiirteitä kuvaan seuraavassa aiheittain samalla kun tarjoan katsauksen metaforan määritelmiin. Koska metaforat ovat tässä tutkimuksessa vain yksi ulottuvuus, vaikkakin tärkeä sellainen, määrittelen seuraavassa metaforan käsitteen siten, että se istuu tämän tutkimuksen sosiologiseen viitekehykseen, ennen kaikkea kehysanalyysiin.

Metaforan määritelmästä kiistelleet ovat olleet eri mieltä siitä, ilmeneekö metafora ennen kaikkea sanojen, lauseiden vai ajatusten tasolla ja pystyykö se rakentamaan todellisuutta vaiko ainoastaan heijastamaan sitä (Hellsten 1997, 16). Keskustelu ei ole kaukana *realismin* ja *konstruktionismin* välisestä väittelystä, joka koskee sosiaalisen asemaa todellisuuden rakentajana tai heijastajana: yhtäläillä vaikeaa näyttää olevan nähdä metafora jopa aja-

piteissa eli vastaamaan syytöksiin.

tustemme perustavana rakenteena kuin sosiaalinen toiminta määrittelyprosessineen todellisuuden rakentajana.

Metaforateoriat voidaan jakaa *korvaamis-*, *vertaamis-* ja *vuorovaikutusteorioihin*. "Korvaamisteorian mukaan metaforassa on kyse sanan tai ilmaisun korvaamisella toisella, 'asiaan kuulumattomalla' termillä. Metafora on näin kielellinen ornamentti, tyylikeino, joka voidaan korvata kirjaimellisella ilmaisulla." (Hellsten 1997, 16). Metaforan käsittäminen positivistisen ja empiristisen tradition mukaisesti kielikuvana tarkoittaa, ettei sillä ole voimaa tuottaa uutta informaatiota. Vertaamisteoriassa metafora ymmärretään analogiaksi, mutta sanojen sijaan katsotaan, että on kysymys vertauksesta, josta on jätetty kuin sana pois. Mitään periaatteellista eroa näillä kahdella teorialla ei ole. *Vuorovaikutusteoria sen sijaan kiistää väitteen, jonka mukaan metafora olisi pelkkä kieleen vapaaehtoisesti lisättävä tehokeino, sillä sen mukaan kaikki kieli on metaforista ja muokkaa käsityksiä maailmasta.* Metaforisia ilmaisuja ei voida korvata kirjakielisillä ilmaisuilla ilman, että samalla muutetaan merkityksiä. (Hellsten 1997, 16-22)

Metaforat voidaan käsittää myös yhdeksi tiedotusvälineiden diskursiiviseksi kehystämisen välineeksi, joita ovat lisäksi (historialliset) esimerkit tai opetukset, iskulauseet, kuvailut ja visuaaliset kuvat (ikonit) (Gamson & Modigliani 1989, 3). Käsittelen metaforaa tässä tutkimuksessa juuri kehystämisen näkökulmasta: etsin lehtikirjoituksista epätyypillisiä, yllättäviä tai uusia tapoja puhua pedoista ja petotoimijoista, ennen kaikkea viittauksia muista asiayhteyksistä tuttuihin ilmiöihin (esimerkiksi sudenmetsästyksestä puhuminen sotana ja karhujen määrittelemine rikollisiksi). Metaforien nimeämisen lisäksi kiinnitän huomioni siihen, miten metaforilla kehystetään petoja ja toimijoita tiettyihin positioihin. Seuraavassa luvussa esittelen kolme kehystä ja niihin liittyviä metaforia, joiden esiintymistä Keski-suomalaisen suurpetokirjoittelussa tarkastelen.

6.4. Keski-suomalaisen petokirjoittelun kehykset ja keskeiset metaforat

Tarkastelen Perhon susista / koirasusista sekä karhuista Keski-suomalaisessa julkaistuja kirjoituksia *uhkakehyksen*, *konfliktikehyksen* ja *hallintakehyksen* suhteen. Mielenkiintoni kohdistuu siihen, miten näitä kehyksiä käytetään sanomalehtikirjoituksissa: millaisia petoja niiden avulla ”luodaan” ja millaisiin positioihin petokeskustelussa esiintyvät toimijat kehystetään. Kirjoitukset käyvät läpi toimituksellisen prosessin, jossa monet tekijät – päätoimittajan mielipide, kustantaja, lehden linja, kiire, yksittäiset toimittajat jne. - vaikuttavat siihen, mistä aiheesta tulee juttu, mistä näkökulmasta se kirjoitetaan ja ketä siinä kenties siteerataan. Koska kaikkia esimerkiksi petokeskusteluun osallistuvia toimijoita ei päästetä ääneen ”tasapuolisesti” ja kun lisäksi lainauksissa on usein epätarkkuuksia - ne on esimerkiksi esitetty asiayhteydestä irrallaan - ei jutuista voi suoraan päätellä tapaa, jolla toimijat tulkitsevat suurpetoja ja toisia toimijoita. Tästä syystä en tarkastele kehystämistä toimijoittain eli miten ne toisensa ja itsensä kehystävät, vaikka se muutoin olisikin antoisa lähestymistapa - sanomalehtiaineisto ei yksinkertaisesti riitä siihen. Jotain voi tietenkin päätellä kirjoituksissa paljon siteerattujen toimijoiden suurpetonäkemyksistä varsinkin jos sanomalehtijuttujen tukena käyttää toimijoiden omia julkaisuja ja www-sivuja, mutta tämä ei ole tutkimukseni tehtävä.

On huomioitava, että samasta aineistosta voi toki löytää hyvinkin monenlaisia kehyksiä. Se, millaisiin kehyksiin huomio kiinnittyy, johtuu pitkälti näkökulman ja tutkimusongelman asettamisesta, joka ohjaa kirjoitusten lukemista ja tulkintaa. Toinen juuri tiettyjen kehysten löytämiseen tai rakentamiseen johtava tekijä on tapa, jolla aineistoa käydään läpi. Viimeinen – ja vaikeimmin eksplikoitavissa oleva – vaikuttaja muodostuu kaikesta tutkijalle vuosien varrella karttuneesta kokemuksesta ja kymmenistä luetuista teksteistä, intuitiivisiin ominaisuuksiin ja päättelykykyyn yhdistettynä. Viimeksi mainittu piirre tutkimuksen tekemisessä hankaloittaa prosessin kuvaamista yksityiskohtaisesti ja saa tutkimisen näyttämään vähemmän

systemaattiselta toiminnalta – olennaiset havainnot ja oivallukset kun eivät tule suunnitellussa järjestyksessä ja toisaalta aiemmat merkittäviltä tuntu-
neet löydökset saattavat osoittautua jatkossa tutkimusongelman kannalta
vähemmän mielenkiintoisiksi. Yritän kuitenkin kuvata, miten olen näihin
kehyksiin päätenyt.

Tutkimuksen alussa olin kiinnostunut siitä, miten suurpetoja voidaan pitää
niin tärkeänä asiana, että se ajaa julkisuuden määrällä mitattuna ohitse
suurten sosiaalipoliittisten kysymysten ja vakavien ympäristöongelmien.
Aihe näytti vieläpä herättävän voimakkaita tunteita ja karhukeskusteluista
kehkeytyi jopa kunnan *riitoja* niin arkisissa tilanteissa kuin TV:n paneeli-
keskusteluissa. Sanallisissa mitteloissa ei pelkästään tyydytty kertomaan,
millaisia pedot ovat ja millaisia niiden pitäisi olla, vaan herkästi esitettiin
näkemystä myös muista ihmisistä, joilla oletettiin olevan asiaan jonkinlai-
nen kanta (esimerkiksi ”luonnonsuojelijat ovat sellaisia ja sellaisia”). Aloit-
tettuani aineiston selaamisen, kiinnitin siten väistämättä huomiota erilaisiin
vastakkainasetteluihin, joita löytyikin runsaasti eli kyseessä näytti todellakin
olevan yksi petokirjoittelulle luonteenomainen piirre. Tämän kehyksen ni-
mesin *konfliktikehykseksi*. Metaforina käytetään mm. sotaan liittyviä ilma-
uksia.

Mediateksteille on ylipäätään tyypillistä, että niissä korostetaan yhteiskun-
nallisten aiheiden ristiriitaisuutta. Kärjistämällä ja yksioikoistamalla
toimijoiden puhetta saadaan näkyviin tai luodaan jännite, jonka yhtenä tar-
koituksena on pitää yllä yleisön kiinnostusta.¹⁸ Kehystämällä julkisuudessa
jokin tilanne konfliktiksi ja ihmiset konfliktin osapuoliksi saadaan joskus
synnytettyä aivan konkreettinen sosiaalinen konflikti, mikä johtuu joukko-
viestimien voimasta vaikuttaa yleisönsä mielikuviin. On toki huomattava,
että myös muut toimijat joukkoviestimien lisäksi kehystävät ilmiötä kuten
koirasusia kiistan näkökulmasta.

Petoihin liittyvää sananvaihtoa luonnehtii niin ikään runsas *uhkakuvien*
maalailu (uhkakehys). Kirjoituksissa uhka nähdään jopa päinvastaisissa

asioissa: petojen häviäminen esim. metsästystä lisäämällä, perinteisen metsästysmuodon häviäminen EU:n rajoitusten takia, koirasusien aiheuttama uhka alueen susikannan puhtaudelle, susien aiheuttama fyysinen riski kotieläimille ja lapsille ja niin edelleen. Uhkan vakavuutta korostetaan kirjoituksissa käyttämällä mm. rikosmetaforiikkaa, jolloin puhutaan esimerkiksi lammasvarkauksista.

Suurpetokirjoittelussa pidin konflikti- ja uhkautuvuuden lisäksi olennaisena piirteenä valtaa määritellä eläimet ja ihmiset tietynlaisiksi. Mielestäni juuri lehtikirjoittelussa tämä ilmenee monimutkaisella tavalla: jotkut toimijat kehystetään hallitseviin positioihin käsiteltävän asian suhteen, mihin vaikuttavat itse toimijoiden lisäksi joukkoviestimet, yleinen / yleisön mielipide ja niin edelleen. Ns. *hallintakehyksen* puitteissa toimijat näyttivät vaativan mielipiteelleen totuuden asemaa erilaisin perustein:

- Tieteellinen tieto ja sen mukanaan tuoma valta (tutkijat)
- Kokemukseen, monesti omakohtaiseen perustuva valta (maaseudun asukkaat)
- Institutionaaliseen asemaan perustuva valta (valtio, hallinto, talouselämä)
- Joukkoviestimen kannalta houkuttelevaan tai tärkeäksi koettuun kulttuuriin pääomaan perustuva valta (ympäristöjärjestöt, metsästäjät)

Kaikkiin perusteisiin ei siis suhtauduta samalla vakavuudella, mistä johtuen toimijoiden sisäänpääsy julkisuudessa vaihtelee kulloisenkin joukkoviestimen ja kulttuuristen arvostusten mukaan. On myös huomattava, että usein sama toimija voi perustella ja vaatia hallitsevaa asemaa jonkin kysymyksen suhteen usealla eri tavalla: esimerkiksi riistapäällikkö saa Keskisuomalaisessa äänensä hyvin kuuluville, mikä voi perustua esimerkiksi toimijan institutionaaliseen asemaan (riistapäällikkö on lakisääteinen), omakohtaiseen kokemukseen sekä kyseisen joukkoviestimen kanssa yhteneväiseen ideologiaan, toisin sanoen sen kannalta ”houkuttelevaan kulttuuriseen pääomaan” (maaseudun asukas, metsästäjä). Hallintakehykseen ei liittynyt mitään selkeästi erottuvaa metaforaa.

¹⁸ Tästä enemmän esim. Fairclough 1997.

Aloitan petokeskustelun analyysin tarkastelemalla *toimijoita*, jotka Keski-suomalaisen suurpetokirjoituksissa esiintyvät (luku 7). Huomio kohdistuu siihen, ketkä sanovat pedoista jotakin. Tähän liittyen pyrin arvioimaan, miksi juuri tietyt tahot ovat toistuvasti äänessä niin (koira)susi keskustelussa kuin vuoden 1998 karhujutuissakin. Tämän jälkeen tarkastelen erikseen kummankin tarkastelujakson kirjoituksia (luvut 8 ja 9). Ensin kuvailen *kirjoittelun kulkua tai elinkaarta*: (koira)susikirjoittelu muodostaa melko selväräjaisen tapauksen – juonellisen tarinan, jolla on hahmotettavissa alku ja loppu. Vaikkei vuoden 1998 karhukirjoittelu muodosta samalla tavalla selkeästi erottuvaa tarinaa, on siitäkin löydettävissä kertomusrakenne. Toisaalta myös (koira)susitapaus voidaan nähdä osana laajempaa tekstuaalista systeemiä nimeltä petokeskustelu.

Kirjoittelujaksojen elinkaaria käsittelevien lukujen jälkeen erittelen kirjoituksia edellä hahmottelemieni kehysten käytön suhteen. Sen lisäksi, että (koira)susi- ja karhujutuissa esiintyvissä toimijoissa on paljon samankaltaisuutta, ovat myös kirjoittelujaksojen kehystämistavat hyvin lähellä toisiaan. Tästä johtuen en käsittele karhukirjoituksia samalla tavalla kuin (koira)susikirjoituksia – kehukset ovat samat, mutta painopiste erilainen. Myös karhumetaforien analysointitapa poikkeaa (koira)susijuttujen vastaavasta: jälkimmäisistä oli löydettävissä muutama hallitseva metafora, joita käyttämällä eläimille ja ihmisille luotiin tietynlaisia positioita tai identiteettejä. Nämä metaforat liittyivät selkeästi aineistosta määrittelemiini tulkintakehyksiin. Sen sijaan karhukirjoituksissa metaforiikka oli pirstaleista, eikä sitä esiintynyt samalla tavalla säännönmukaisesti tietyn tyyppisissä määritelmisissä kuin (koira)susikirjoituksissa (uhkakehys -> rikosmetaforat, konfliktikehys -> sotametaforat). Tästä johtuen en esitä karhumetaforia kehysanalyysin yhteydessä, vaan vasta tutkimuksen lopun yhteenvedossa ja loppupäätelmisissä (luku 11).

Kehysanalyysin tuloksena ja yhteenvetona esitän ne positiot, joihin eri toimijat ja ihmiset lehtijutuissa kehystetään (luku 10). Lopuksi palaan susiin ja karhuihin: millaisia petoja kirjoituksissa oikein tuotetaan? Keskeinen mää-

rittelykriteeri liittyy aitouden ja luonnollisuuden käsitteisiin: kirjoitusten mukaan on olemassa ensinnäkin oikeita ja normaaleja petoja sekä sitten luontoon kuulumattomia häirikköjä. Tähän liittyen pohdin sitä luontosuhdetta ja niitä arvoja, jotka Keskisuomalaisen petokirjoittelusta välittyvät. (luvut 11 ja 12).

7. ”Näkyvät äänet” (koira)susi- ja karhukirjoittelussa

Suurpetoja koskevissa lehtikirjoituksissa esiintyy useita tahoja, jotka ovat tehneet jonkin suurpetoja koskevan teon, kuten kommentoineet, päättäneet, tuominneet, vaatineet, ilmaisseet tukensa, vastustaneet sekä kertoneet, miten asioiden pitäisi tai ei pitäisi olla (ks. taulukko s. 54). Joissakin kirjoituksissa toimijaa ei mainittu nimeltä, mutta se oli helposti pääteltävissä. Itse joukkoviestimet – tässä tapauksessa siis sanomalehti Keskisuomalainen - voidaan ajatella toimijoiksi, mutta myös areenoiksi, joilla muut toimijat toimivat. (vrt. Suhonen 1994, 14; 109-110: Ympäristöpolitiikan toimijat).

Sekä (koira)susi- että karhukirjoituksissa esiintyneistä toimijoista vajaa puolet liittyi tavalla tai toisella *metsästyksen*. Eniten lainattiin yksittäisten metsästäjien, jotka eivät sillä kertaa esiintyneet minkään yhteisön (metsästyseuran tms.) edustajina, lausumia. Vuoden 1998 karhujutuissa myös riistanhoitopiirit ja riistanhoitoyhdistykset esiintyivät huomattavan aktiivisesti. *Julkisen vallan ja tieteen* edustajat olivat metsästäjien lisäksi molemmilla kirjoittelujaksoilla kaksi selkeästi erottuvaa toimijaryhmää: maa- ja metsätalousministeriö ja oikeuslaitos (yleisimmin poliisi) sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) olivat kahdesta edellä mainitusta toimijaryhmästä siteeratuimmat tahot.

Ympäristöjärjestöjen ääntä ei kirjoittelussa juurikaan näy, joskin on huomattava, että niihin viitataan usein: (koira)susikirjoitusten toimijoista vajaa kymmenesosa, karhutoimijoista vain 3 % oli luettavissa ympäristö- tai eläinsuojelujärjestöihin. *Yksityishenkilöiden* osuus on niin ikään pieni, mutta muut toimijat viittaavat ahkerasti lapsiin, maaseudun asukkaisiin, sienestäjiin ja marjastajiin. Vaikka suurpedot ovat rauhoitettuja ja suojeltuja eläimiä,

ovat ne hallinnollisesti ja lainsäädännöllisesti ennen kaikkea riistaa ja potentiaalisia vahingon aiheuttajia, jolloin niihin liittyvästä hallinnoinnista vastaa maa- ja metsätalousministeriö¹⁹. Tarkastelujakson kirjoituksissa se esiintyy lähinnä metsästyslupien myöntäjänä ja kotieläinvahinkojen korvaajana. Varmaankin juuri tästä työnjaosta johtuen ympäristöhallinto ei vastoin aiempaa käsitystäni osallistu keskusteluun missään vaiheessa.

Muutaman vuoden takaiseen (koira)susikirjoitteluun verrattuna vuoden 1998 karhukirjoitusten toimijakirjo on kokenut joitakin muutoksia, joista merkittävin on yksityishenkilöiden huomattavasti suurentunut osuus: lähes neljännes toimijoista ei siis esiintynyt minkään organisaation tai järjestäytyneen kollektiivin edustajana, vaan oli jutuissa äänessä lähinnä asuinpaikkansa tai harrastuksensa (marjastus, lenkkeily, metsästys) puitteissa. Metsästäjien ryhmästä oli usein vaikea hahmottaa, puhuiko kulloinenkin henkilö ”omana itsenään” vai jonkin yhteenliittymän kuten metsästysseuran edustajana. Yleensä ottaen metsästäjien organisoitumisen aste on korkea verrattuna muiden kirjoituksissa esiintyneiden harrastusten tai vapaa-ajan viettotapojen edustajiin. Juuri tästä syystä en luokitellut metsästäjiä yksityishenkilöiksi - tulipa useissa jutuissa ainakin implisiittisesti esille heidän viiteryhmänsä, kuten esimerkiksi metsästysseura. Järjestäytymisen tapa vaikuttaa kohtalaisen hierarkkiselta: yksittäisille jahdeille on valittu päälliköitä ja ylijohtajia, esiintyvä eräässä kirjoituksessa karhunmetsästyksen aluejohtajakin.

Median merkitys keskustelussa on ymmärrettävästi huomattava, vaikkeivat sen edustajat yleensä esiintyneet aktiivisesti lausujan roolissa. Tämä ilmeni mm. mielipidekirjoittelun vilkastumisena kutakuinkin välittömästi sen jälkeen, kun lehdessä oli pedoista runsaammin tai painokkaammin uutisoitu. Näin Keski-suomalainen on vaikuttanut osaltaan siihen, että (koira)sudet ja karhut ovat nousseet merkittäväksi keskustelun aiheeksi sekä ennen kaikkea myötävaikuttanut aiheen säilymiseen kiinnostusta herättävänä vuodesta toiseen. Lisäksi joukkoviestimet ovat ratkaisevassa asemassa sen suhteen, ket-

¹⁹ ”Metsästys- ja riistanhoitotoimen ylin johto ja valvonta kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle.” (Metsästyslaki 56§).

kä saavat ”äänensä näkyville”. Heikki Luostarinen (1994, 49-56) erottaa tiedotusvälineiden lähteiden valtaresursseista, jotka mahdollistavat niiden esille pääsyn tiedotusvälineissä, kolme tyyppiä: *lähteellä voi olla institutionaaliseen asemaan liittyvää valtaa, kykyä vaikuttaa kiireiseen journalistiseen työprosessiin esimerkiksi tarjoamalla sille materiaalia tai sitten lähde voi omata sellaista kulttuurista pääomaa, “... joka vaikuttaa lähteen haluttavuuteen ja siihen, miten sitä journalistisissa esityksissä kohdellaan.”* Esimerkiksi julkinen valta tuli suurpetokirjoituksissa hyvin esille, mikä voi selittyä sen institutionaalisen aseman kautta. Metsästäjäorganisaatioilla on niin ikään (lakiin perustuvaa) institutionaalista valtaa²⁰, mutta lisäksi jotain sellaista kulttuurista pääomaa, jonka takia Keski-suomalainen kokee ne houkuttelevaksi lähteeksi tehden siten niiden sisäänpääsyn lehteen helpoksi. Sen sijaan vähäiset kirjoitukset, joissa ympäristöjärjestöt esiintyivät toimijoina, perustuivat selkeästi niiden toimitukselle lähettämiin tiedotteisiin ja kannanottoihin. (KSML 12.2.1994; 25.2.1994).

Metsästäjien ja toimittajien suhde on mitä mielenkiintoisin: vaikuttaa siltä, että toimittajat ottavat aktiivisesti yhteyttä metsästäjiin käyttäen heitä asiantuntijoina. Tieteen edustajien tietämystä ei ilmeisesti koeta siinä määrin välttämättömänä (koira)susista uutisoitaessa kuin monista ympäristöongelmista kirjoitettaessa: otsonikato, kasvihuoneilmiö ja Lapin metsätuhot ovat siinä määrin abstraktinoloisia prosesseja, että niitä on maallikon vaikea edes kuvitella ilman tieteellistä ”kääntäjää” tai popularisoijaa. Tiedollisen aseman lisäksi toimittajien riippuvuutta tutkijoista lisäävät toimitukselliset ruutiinit, jotka eivät anna mahdollisuutta riittävään taustatyöhön (Väliverronen 1996, 100). Sen sijaan susista ja varsinkin koirista on kaikilla jonkinlaisia mielikuvia ja jopa aistihavaintoja.

²⁰ Metsästyslain 56 §:ssä (n:o 1399/1995) määritellään metsästäjien yhteenliittymien hallinnollinen asema: ”Metsästystä ja riistanhoitoa koskevia asioita hoitavat valtion viranomaisten lisäksi metsästäjien omatoimisuuteen perustuvat Metsästäjien keskusjärjestö, riistanhoitopiirit ja riistanhoitoyhdistykset niin kuin tässä laissa säädetään. Metsästystä ja riistanhoitoa koskevia asioita hoitavat lisäksi metsästysseurat ja vapaaehtoiseen jäsenyyteen perustuvat valtakunnalliset metsästäjäjärjestöt.”

Jotta suurpedoista voisi kirjoittaa lehteen, on niiden elintavoista, olemuksesta, levinneisyydestä ja lukumäärästä kuitenkin oltava yleisesti hyvin perustelluksi koettua tietoa. Yksi kelvollisen tiedon kriteeri on *riippumattomuus*: vaikka vakuuttaviksi Keskisuomalaisen tiedonlähteiksi käyvät lukuisat toimijat, esimerkiksi maalla asuvat ihmiset, metsästäjät, valtion hallinto, ympäristöjärjestöt ja erityisesti tutkijat, näyttää tieteellinen auktoriteetti usein olevan tarpeen ainakin legitimoimaan tiettyjä näkemyksiä (petoja on paljon tai vähän jne.) *Suurpedoista kirjoittavat toimittajat käyttävät usein lähteinään eli tulkitsevat Maa- ja metsätalousministeriön alaisen Riista - ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) tutkijoita ja tilastoja.* Konstruktivistisesta näkökulmasta katsottuna myös luonnontieteellisin menetelmin tuotetut tutkimustulokset ovat yhdenlaisia tulkintoja todellisuudesta, ja aineistostani löytyikin useita - jopa toisten tutkijoiden esittämiä - kilpailevia määritelmiä suurpedoista. Erityisesti suurpetojen vaarallisuudesta ihmiselle sekä niiden lukumäärästä esiintyi erilaisia näkemyksiä: eräissä kirjoituksissa kritisoitiin mm. RKTL:n käyttämien petolaskentamenetelmien epävarmuutta, jonka katsottiin johtuvan ennen kaikkea petojen suuresta liikkuvuudesta (sama peto saatetaan luetteloida useaan otteeseen) sekä riistanhoitoyhdistysten valitsemien petoyhdysmiesten maallikoilta keräämiin havaintoihin perustuvan arviointimenetelmän heikkouksista (esim. tunnistamisvaikeudet koiran ja suden välillä).

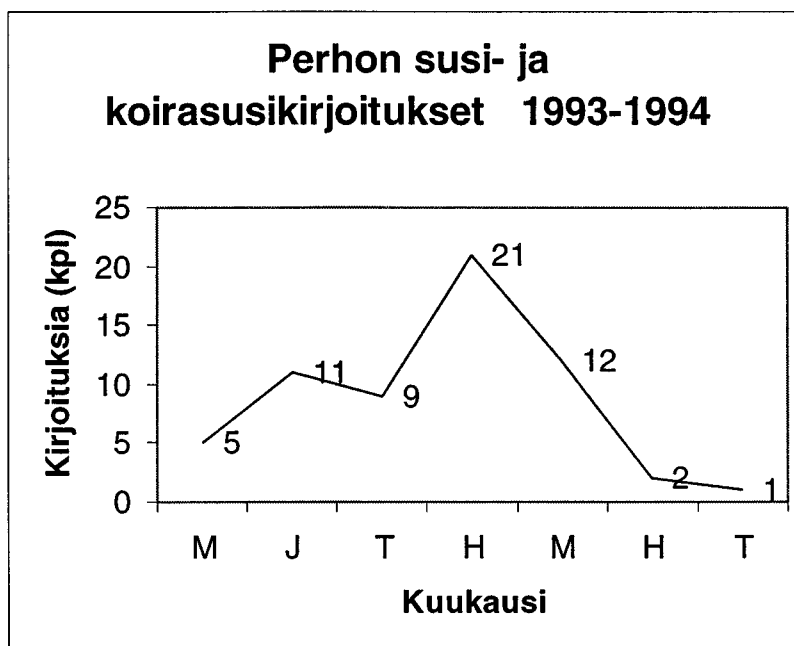
Edellä mainitut toimijat – metsästäjäyhteisöt, ympäristöjärjestöt, julkinen valta, tiede ja tiedotusvälineet - ovat välillisesti tai välittömästi vastuussa keskustelun kulun suuntaviivoista. Heidän kauttaan (esim. haastattelussa mainittuina) "osallistetaan" suuri joukko ihmisiä, joista ei kuitenkaan tule toimijoita vaan määrittelyn kohteita. Teksteissä vilahtavat "syrjäkylien sutta pelkäävät", "kirjan-oppineet", "susipulliaiset", "vastuuntunnottomat haihatelijat", "kaupunkilaiset", sekä "ulkopuoliset eräseutujen ihailijat" ja "paikkakuntalaiset". Kirjoituksissa viitataan myös ahkerasti lapsiin/koululaisiin, viranomaisiin ja päättäjiin (usein epäsuorasti, kehäkolmosen sisällä jne.). Vaikka osa näistä ihmisistä jää pelkiksi "statisteiksi", jotka eivät pääse vaikuttamaan heille annettaviin rooleihin, on hyvä huomioida, etteivät myöskään toimijat pääse itse määräämään, missä valossa ne tulevat esille joukko-

viestimissä. Siihen vaikuttavat muut toimijat, toimittajat ja koko suuri tulkitseva yleisö vain muutamia yhteiskunnallisia tekijöitä mainitakseni. Aineiston analyysin loppupuolella kokoaan yhteen erilaiset positiot, joihin eri tahot, niin toimijat kuin ”hiljaiset osallisetkin”, lehtijutuissa kehystetään.

8. Perhon (koira)susikirjoittelu

8.1. Perhon (koira)susikeskustelun kulku

Susi- / koirasusikirjoittelussa voi hahmottaa elinkaaren sekä kertomuskenteen: noin puoli vuotta kestäneellä keskustelulla on erotettavissa oleva alku ja loppu sekä niiden välissä useita vaiheita ja tarinan kulkua muuttavia käännekohtia. Kyseessä näyttäisi olevan selkeärajainen, ainutkertainen tapaus, mutta kaksi seikkaa puhuu tätä tulkintaa vastaan. Ensinnäkin useissa Perhon tapaukseen liittyvissä kirjoituksissa viitataan aiempaan suurpetokeskusteluun tai harjoitettavaan petopolitiikkaan. Lisäksi tapaukseen palattiin ajoittain myöhempien vuosien suurpetokirjoituksissa. Näin ollen Perhon tapauksesta kirjoittelun voi nähdä myös laajemman suurpetokeskustelun osana. Näin vaihteli kirjoitusten määrä tarkasteluajanjaksolla:

Alku: "Sudet syöneet jo 10 koiraa Keski-Suomessa"

Esa Väliverronen (1996) on tutkinut Lapin metsätuhojen määrittelyä ympäristöongelmaksi tiedotusvälineissä laajan lehtikirjoitusaineiston kautta. Etsiessään metsätuhokeskustelun alkua hän soveltaa Bourdieun (Väliverronen 1996, 54 mukaan) kriittisen hetken ja tapahtuman käsitteitä: jokin yksittäinen tapahtuma tulkitaan oireeksi laajemmasta yhteiskunnallisesta ongelmasta, vaikkei sillä välttämättä ole suoraa yhteyttä, saati kausaalisuhdetta tuohon ilmiöön. Perhon susitapauksessa kriittiseksi tapahtumaksi näyttävät muodostuneen alueella tapahtuneet metsästyskoirien kuolemat ja katoamiset: kun vielä 3.11. julkaistun uutisen eräs keskeinen toimija keskittyy karhujen lukumäärän lisääntymisen potentiaalsiin haittoihin ja toteaa koko Keski-Suomessa olevan vain 5-10 sutta ("ei niitä ole haitaksi asti"), on 30.11. saman toimijan mukaan susia jo noin 20 pelkästään Perhon alueella ("...mikä tekee esimerkiksi kaiken metsästyksen koirien avulla mahdottomaksi").

Kotieläinten katoamisista kirjoitettiin marras-joulukuun vaihteessa 1993 hyvin seikkaperäisesti: "Koirasta löytyi ensin takavartalo. Hieman kauempaa löytyivät tutkapanta, eturaajat ja pää. Lähellä oli myös verinen tappopaikka" (KSML 12.11.1993, 7). Ensimmäisissä kirjoituksissa puhutaan nimenomaan susista, mutta niiden ulkomuodossa havaitaan jotain omituista: sudet ovat koirannäköisiä. Vaikka jo 5.12. ilmestyneessä uutisessa epäillään, että kyseessä on koirien ja susien muodostama sekalauma, kirjoitetaan vielä pitkään nimenomaan susista, susikeskustelusta ja susikysymyksestä. Useassa kirjoituksessa määritellään suden olemusta, lähinnä niiden vaarallisuutta tai vaarattomuutta ihmisille (esim. KSML 16.12.1993: "Sudet, koirat ja ihmiset. Koiriemme kantaisä on mainettaan parempi" ja KSML 4.1.1994: "Peto vei lapsia 110 vuotta sitten. Onko susi ihmiselle susi?"). Samalla tulee määritellyksi koko joukko erilaisia kollektiiveja ja toimijoita: maaseudun asukkaat, lapset, ympäristönsuojelijat, metsästäjät, kansalliset sekä kansainväliset päättäjät, kaupunkilaiset ja tiedeyhteisö.

Susista koirasusiksi: metsästys

Käsitettä koirasusi käytetään ensimmäisen kerran mielipidekirjoituksessa 21.12.1993, mutta vasta noin kuukausi myöhemmin susikeskustelu vaihtuu koirasusikeskusteluksi: "WWF ei kuitenkaan näe esteitä sille, että alueella mahdollisesti esiintyvät villikoirat tai koirasudet voitaisiin poistaa" (KSML 27.1.1994). Pari päivää myöhemmin uutisoidaan maa- ja metsätalousministeriön päätöksestä myöntää neljä sudenpyyntilupaa, jotka on kohdistettava nimenomaan "poikkeavasti käyttäytyviin susiin, joiden epäillään olevan koiran ja suden sekamuotoja" (KSML 29.1.1994).

Koirasusien metsästyksessä uutisoidaan 7.2. ja 10.3.1994 välisenä aikana runsaasti. Jutuissa kuvataan usein hyvinkin perusteellisesti metsästysten kulkua ja siteerataan värikkäästi useita metsästäjiä, jotka tulevatkin erityisesti tässä vaiheessa hyvin esille muihin toimijoihin nähden (esim. s. 63). Hiukan myöhemmin, ikään kuin reaktiona, tulevat esiin muut toimijat: ympäristöjärjestöjen ja tiedeyhteisön edustajat.

Yksimielisyys päämäärästä, erimielisyyttä keinoista: Kuka osaa tunnistaa ja saa tappaa koirasuden?

Maailman luonnonsäätiö ja Suomen luonnonsuojeluliitto tuomitsevat Perhon alueen koirasusien metsästyksessä käytetyt menetelmät, mutta korostavat olevansa samaa mieltä itse risteytymien hävittämisen tarpeellisuudesta (KSML 12.2.1994; 25.2.1994). Ympäristöjärjestöt valittavat todellisten asiantuntijoiden eli luonnontieteellisten eksperttien syrjäyttämistä koirasusien pyynnissä. Ympäristöjärjestöt määrittelevät asiantuntijatahoiksi Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen, Eläinlääkintä- ja elintarvikelaboratorion ja epämääräisemmin ulkopuoliset asiantuntijat esim. Etelä-Euroopasta. Raportissa eläinsuojelu- ja ympäristöjärjestöjen sekä ympäristöopiskelijoiden järjestämästä susikurssista ehdotetaan samoin, että "häiritsevien koirasusien tai vaarallisten yksilöiden hävittämisen" tulisi olla "viranomaispuuhaa" (KSML 12.3.1994). Metsästäjien asiantuntemusta järjestöt eivät pidä riittävänä koirasusien tunnistamiseksi, jolloin pelkona olisi "oikeiden susi-

en" joutuminen kaadon kohteeksi koirasusien sijaan. Lisäksi metsästäjiä kritisoidaan kostonhalusta ja petovihan lietsomisesta: "... jahdistista on nyt tullut vastenmielinen ja petovihaa lietsova kansanjuhla" (KSML 25.2.1994).

Metsästäjät vastaavat esitettyyn kritiikkiin metsästyksen hallitsemattomuudesta ja osallistujien asiantuntemattomuudesta (KSML 14.2.1994). Uutisena julkaistu juttu koostui lähes kokonaan alueen metsästykseseurojen antaman tiedotteen lainauksista, joissa kuvataan metsästyksen järjestelmällisyyttä:

Metsästys on toteutettu samalla tavalla kuin hirvijahti, kaikki päälliköt ja varapäälliköt toimivat myös hirvijahtipäällikköinä. Pääjahtipäällikkönä toimii allekirjoittanut...Lisäksi jokaisella passiryhmällä on vastaava johtaja...Kaikki jahtiin osallistuneet ovat pääasiassa kokeneita, paikkakuntalaisia hirvimiehiä. (KSML 14.2.1994)

Ympäristönsuojelijoiden lisäksi tutkijat kommentoivat koirasusijahtia - samansuuntaisesti (KSML 5.3.1994; 19.3.1994): susien ja koirien risteymät tulisi hävittää, mutta suunnitelmallisesti. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) tutkija Ilpo Kojola ehdottaa koirasusille loukkupyyntiä, johon osallistuisivat sekä metsästäjät että RKTL. Susien ja koirasusien keskinäisen tunnistamisen vaikeudesta puhuu professori Erkki Pulliainen kiinnittäen huomion ennen kaikkea poikkeavasti käyttäytyvän suden määrittelyongelmaan. Tieteenedustajien puheenvuorot olivat maltillisia, ikään kuin metsästäjien ja ympäristönsuojelijoiden välisen jännitteen yläpuolelle asettuvia.

Yhtä lukuun ottamatta kaikissa kirjoituksissa, joissa otettiin kantaa Perhon alueen metsästyksen, pidettiin koirasusien tai villiintyneiden koirien hävittämistä välttämättömänä. Eläinsuojeluliitto Animalian tuolloinen puheenjohtaja on ainoa, joka vastustaa eläinten tappamista yleensä, olivatpa kyseessä sitten sudet tai koirien ja susien risteytyvät (KSML 25.3.1994).

Loppu: "Perhon jahdin saalis: kolme koiraa ja rampa susi"

Kirjoittelu Perhon susista / koirasusista päättyi Keski-suomalaisessa 4.5.1994 julkaistuun uutiseen metsästyksen tuloksesta. Kirjoituksen ainoa toimija, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen petotutkija Erik S. Nyholm saa "koirasusikeskustelun viimeisenä sanana" esittää arvionsa pyydettyjen eläinten lajista: yksi susi ja kolme koiraa. Eläimistä on lähetetty näytteet Ranskaan tarkempaa tunnistamista varten tehtävään valkuaisaineanalyysiin, mutta näistä tuloksista ei lehdessä enää kerrota. Jutun viimeinen väliotsikko, "Jahti ei jatku", kuvaa myös keskustelun päättymistä. Perhon tapaukseen viitataan kuitenkin vielä usean vuoden jälkeenkin, esimerkkinä nimimerkin Canis Latrans mielipidekirjoitus "Rauhoitetun eläimen ampumisesta" (KSML 23.4.1998):

Erikoista tässä Joutsan tapauksessa on - aivan samoin kuin neljän vuoden takaisessa suuressa Perhon "susijahdissa" - että kun lajitunnus muualla tuottaa koulutetuille tutkijoillekin vaikeuksia ja vaatii vähintäänkin DNA-määrityksen, Keski-Suomessa siihen riittää hännän asento.

8.2. (koira)susikirjoittelun kehukset

8.2.1. Mikä uhkana milloin kenellekin: uhkakehystyksen monipuolisuus Perhon tapauksessa

Perhon (koira)susitapauksesta kirjoitetuissa jutuissa, niin uutisissa kuin mielipidekirjoituksissakin, käytettiin yleisesti uhkan tai vaaran käsitteitä. Se, mitä milloinkin pidettiin uhkan aiheuttajana ja millä tavalla uhkaksi kehystäminen tapahtui, vaihteli runsaasti.

Yleisin tapa kehystää tai tulkita tapaus uhkana oli viitata *susien kotieläimille ja ihmisille muodostamaan fyysiseen vaaraan ja potentiaalisen vaaran aiheuttamaan pelkoon*. Kehys tuli esille erityisesti mielipidekirjoituksissa ja jakson alussa metsästäjien lainauksissa. Yleensä ottaen uutisissa nimellä ja

jonkin yhteisön edustajana esiintyneet henkilöt kiistivät susista tai koirasusista aiheutuvan vaaraa ihmisille, mutta erityisesti metsästäjäjärjestöjen ja riistanhoitopiirien edustajat pitivät suurena kotieläimiin kohdistuvaa riskiä. Riistapäällikkö Jukka Purhosen arvion mukaan "Salamaperän kansallispuistossa ja sen ympäristössä liikkuu noin 20 sutta, mikä tekee esimerkiksi kaiken metsästyksen koirien avulla mahdottomaksi. Hukka vie koirat, sananmukaisesti." (KSML 30.11.1993) Susien uhkaa kotieläimille korostetaan erityisesti sanallisilla kuvauksilla sekä *rikoksiin liittyvällä metaforiikalla*: "Lammasvarkaudet sattuivat yöllä pellolla aivan lähellä pihapiiriä ja asuinrakennusta... Lampaiden jäännökset olivat pellolla siinä kunnossa, ettei sudesta jäänyt epäselvyyttä. Tieltä löytyi lisäksi suuret kypälänjäljet. Poliisi tutkii tapausta." Rikosmetaforien tunnusmerkkejä olivat henkirikoksiin (verinen tappopaikka), omaisuusrikoksiin (varkaus) ja pakoon (kunnollinen takaa-ajonäytelmä) viittaavat sekä tuomioistuinten toimintaan liittyvät ilmaisut (tappotuomio, syylliset pääsevät pälkähästä).

Tulkintakehyksessä, jossa määriteltiin susien tai koirasusien vaarallisuutta tai niiden potentiaalista uhkaa ihmisille, käytettiin paljon ns. *punahilkka-metaforiikkaa*: susi voi syödä viattoman lapsen ja vieläpä harkiten. Veli-Risto Cajander pyrki artikkelissaan (KSML 16.12.1993) suhteellistamaan susien lapsille aiheuttamaa uhkaa: "Huhuja ja tarinoita kyllä liikkuu, mutta näyttöä suden vaarallisuudesta ihmiselle ei ole... esimerkiksi lapsi koulu-tiellä on liikenteen takia paljon suuremmassa vaarassa kuin susien takia." Kehystyksensä valineena Cajander käyttää historiallisia esimerkkejä, tai pikemminkin niiden puutetta, muista maailmankolkista tältä vuosisadalta. Saman kehyksen puitteissa esitettiin lukuisa joukko vastakkaisia tulkintoja, joiden kuvauksissa viitattiin yleensä lapsiin. Erityisen suosittu historiallinen perustelu susien vaarallisuudelle esitettiin ensimmäisen kerran 19.12.1993 julkaistussa uutisessa "Metsästäjät julistavat riistalle joulurauhan Jämsänkosken Erätulilla": "Jämsäläinen rivimetsästäjä vetäisee taskustaan lehti-leikkeen, jossa kerrotaan susien syöneen 1880-luvun alussa Turun seudulla 23 lasta". Toimittaja Pekka Tiihonen (KSML 4.1.1994) kirjoitti kokonaisen artikkelin suden uhkasta nimen omaan lapsille, keskeisenä kehystämisen välineenään samainen historiallinen esimerkki.

Susi ja koirasusi kehystettiin uhkaksi eri tavalla: suden ja koiran risteytymät käsitettiin uhkana lähes poikkeuksetta jutuissa, joissa niihin viitattiin, kuten toimittaja Esa Kilposen susijahtireportaasissa "Susia on liikkunut jo yli kymmenen vuotta, mutta vasta äskettäin ovat paljon puhutut koirasudet alkaneet liikusella pihapiirissä ja säilytellä ihmisiä." (KSML 7.2.1994). Myös sellaiset toimijat, kuten ympäristöjärjestöt ja tutkijat, jotka eivät kokeneet suden muodostavan uhkaa ihmisille, pitivät koirasusia vakavana uhkana - susille ja susikannoille nimittäin:

Koirilla ja mahdollisesti risteytymillä on suteen verrattuna moninkertainen lisääntymiskyky, joten ne pian täyttävät maan. Se tietää Suomen luonnonvaraisen susikannan loppua...Risteytymä ei siis ole susi, vaan sekasikiö. (Yleisöastokirjoitus KSML 21.12.1993).

Sekalauma paitsi on vaaraksi kotieläimille myös haitaksi susikannalle, jos kyseessä todella on esimerkiksi koiran ja suden risteytyksiä. (Riistapäällikkö Jukka Purhonen KSML 5.12.1993).

(Maailman Luonnon Säätiön metsäpeura-) Työryhmän jäsenet olivat silti henkilökohtaisesti sitä mieltä, että sekalaumasta pitäisi päästä nopeasti eroon. (Uutinen KSML 5.12.1993).

Yksi uhkakehystyksen muunnelma oli tulkinta (koira)susien potentiaalisesta uhasta muille luonnonvaraisille eläimille, kuten metsäpeuroille (sudet eivät ole / ovat uhka peurakannalle KSML 27.1. ja 5.3.1994). Myös "oikeiden susien" joutuminen pyynnin tai vihamielisyyden kohteeksi koettiin uhkana joissakin uutisissa ja mielipidekirjoituksissa.²¹ Erään uutisen mukaan ensimmäisen (koira)suden ampuja puolestaan halusi pysytellä nimettömänä, ettei joutuisi "susien suojelijoiden silmätikuksi" (KSML 5.2.1994).

²¹ Enemmän hallintakehyksessä.

8.2.2. Rakennetaan ristiriitoja: (koira)susitapausten kehystämisen konfliktiksi

Erilaisista uhkan tulkinnoista ei ole pitkä matka tilanteen näkemiseen ristiriitana, jossa erilaiset näkemykset tulkitaan toisilleen vastakkaisina. Kehykselle on tyypillistä polarisaatio eli puhutaan puolustajista ja vastustajista. Perhon (koira)susitapausta esitettiin tarkastelujakson jutuissa joko *susi vastaan ihminen tai ihminen vastaan ihminen* -asetelmana. Konfliktikehyksen käyttö muuttui jakson kuluessa melko selvärajaisesti: aluksi ristiriita haluttiin tulkita paikallisten ihmisten ja metsästäjien sekä alueella liikkuvien (koira)susien väliseksi kamppailuksi, mutta myöhemmin alettiin korostaa erilaisten ryhmien ja yksittäisten ihmisten keskinäisiä ristiriitoja.

Uhkakehyksen yhteydessä esille tullut rikosmetaforiikka saa rinnalleen värikkäät sotaan ja taisteluun liittyvät ilmaukset. *Sotametaforia* käytetään runsaasti joukkoviestimissä (esim. Väliverronen 1996, Hellsten 1997). Sota on äärimmäinen konfliktitilanne, ja rinnastamalla jokin asia sodaksi korostetaan asian vakavuutta ja uhkaavuutta. Kun Maa- ja metsätalousministeriö myönsi Perhon lähialueelle neljä pyyntilupaa, alkoi kirjoittelussa "sotaan valmistautuminen":

... paikalliset metsästäjät ovat jo nostaneet valmiustilaansa... - Meillä on värvätty jo 40 miestä valmiustilaan. Vapaaehtoisia tosissaan riittää... Nyt jokaisessa kunnassa seurataan susien liikkeitä, ja kun jäljet löytyvät, liikkeelle lähdetään pikaisesti... Kun jäljet osoittavat, että sudet ovat tulleet esimerkiksi Kinnulaan, niin saartorengas lähtee liikkeelle mahdollisimman pian. Sudet motitetaan ja kelkkamies ajaa sudet liikkeelle. (Kinnulan riistanhoitoyhdistyksen puheenjohtaja Heikki Dahlbacka KSML 1.2.1994).

Verbi *motittaa*, jota käytettiin jakson kirjoituksissa ahkerasti (mm. KSML 7.2. ja 10.2.1994) on Suomalaisen tietosanakirjan (1992) mukaan peräisin Lönnrotilta (motti, mötti, möykky), ja sotilaallisessa sanastossa se on vaikiintunut merkitsemään joka puolelta saarrettua vihollisosastoa tai aluetta, jolle vihollinen on saarrettu. Suorin vertaus sotaan löytyy Esa Kilposen reportaasista:

Kello yhdeksän sunnuntaiaamuna Muholan kyläkoulun pihamaalla Kinnulassa. Pakkasta oli 20 astetta... Tunnelma on vähän kuin monella Suomen rautatieasemalla vuonna 1939, jolloin rintamalle junaa odottaneet hiljaiset pojat eivät tienneet, mitä tulevaisuus tuo tullessaan... (KSML 7.2.1994)

Samassa kirjoituksessa siteerataan kahta metsästäjää, jotka tulkitsevat (koira)susijahtia *koston* näkökulmasta: "Vähän tässä tosin maksetaan kalavelkojakin, kun sudet ovat vieneet parhaat koirat meidän hirviseurueesta..." Pian tämän kirjoituksen jälkeen alkaa kirjoittelu, jossa ristiriita esitetään ihmisten välisenä:

- Metsästäjien tiedotusvälineille antamat lausunnot ovat kertoneet enemmän petovihasta ja kostonhalusta kuin tavoitteesta pyytää koirasudet asiallisella tavalla pois oikeiden susien joukosta, WWF moittii perjantaisessa kannanotossaan... (KSML 12.2.1994)

(Suomen luonnonsuojelu-) Liitto katsoo, että jahdista on nyt tullut petovihaa lietsova kansanjuhla... Luonnonsuojeluliiton mielestä kaikki ne tapaukset, joissa pyydystetyt eläimet osoittautuvat tavallisiksi susiksi, on käsiteltävä metsästysrikoksena tai -rikkomuksena. (KSML 25.2.1994)

Ylimmässä kirjoituksessa Perhon tapaus kehystetään ensimmäistä kertaa selkeästi sosiaalisena konfliktitilanteena, kun aiemmin esimerkiksi WWF:n metsäpeuratyöryhmän kokousta käsitelleestä jutusta välittyi asiaa kohtaan sovitteleva kuva: *ympäristöjärjestö ja metsästäjät näyttivät olevan samalla asialla, hävittämässä koirasusia* - edellinen susikannan, jälkimmäinen turvallisuuden nimissä. Jahtipäälliköt Hannu Hietaniemi ja Varma Hämäläinen "hyväksyvät" nyttemmin tarjotun konfliktikehystyksen eli vastaavat WWF:n kritiikkiin tiedotteellaan, jonka Keski-suomalainen auliisti julkaisee melkein sellaisenaan, kuitenkin uutisen asemassa (KSML 14.2.1994).²²

Tiedotteen julkaisutapa on riippumattomille joukkoviestimille epätyypillinen ja kertoo paljon metsästäjien sekä metsästäjäjärjestöjen asemasta Keski-

²² Itse kirjoituksessa ei kuitenkaan vallitseva kehys ole ristiriita, vaan hallinta.

suomalaisen lähteenä - niiden vallan laadusta voi myös esittää arvauksia: aiemmin mainittua Luostarisen (1994, 50-51) luokittelua käyttäen voidaan tiedotteen julkaisemistavan tulkita johtuvan toimituksen kiireestä - onhan teksti hyvin muotoiltu ja suhteellisen lyhyt. Lisäksi *metsästäjillä on mitä ilmeisimmin juuri Keski-suomalaisen suhteen sellaista "kulttuurista pää-omaa", jota kyseinen media arvostaa* eli arvot lienevät vahvasti yhteneväiset.

Julkista valtaa kohtaan ei juurikaan esitetä suoraa kritiikkiä eikä sen edustajia kehystetä (ainakaan nimeltä mainiten) ristiriidan osapuoleksi . Edes metsästäjät, jotka saivat hakemiensa yhdeksän pyyntiluvan sijaan neljä, eivät hyökkää maa- ja metsätalousministeriötä vastaan, mutta epäsuorasti ristiriita on tulkittavissa myös viranomaisiin päin, kuten ennen lupien myöntämistä julkaistuista kirjoituksista välittyy:

Susien suojelua metsästäjäväen vinkkelistä hoidellaan kehäkolmosen sisältä, josta viestitetään tämän eläimen olevan varmuudella vaaraton... (Metsästäjiliiton Keski-Suomen) Piirin puheenjohtaja Markku Mikkola sanoo valtakunnan tason päättämättömyyden petokysymyksissä voivan johtaa siihen, että oikeus otetaan maakunnissa omiin käsiin - kuten jossakin on jo tapahtumassakin. (KSML 19.12.1993)

Metsästäjien mielestä myönnetty tappokiintiö oli liian pieni. (KSML 10.3.1994)

Konfliktikehys oli löydettävissä myös kirjoituksissa, joissa esiintyi tieteen edustajia. Samanlaista tieteilijöiden välistä määrittelykamppailua kuin Lapin metsätuhoista käytiin (Väliverronen 1996), ei kuitenkaan sukeudu - ainakaan Keski-suomalaisessa. Susien lukumäärän laskemisesta esitetään erilaisia teorioita. Nimeltä mainitsemattomat ruotsalaiset susitutkijat kritisoivat eräässä kirjoituksessa tarkemmin määrittelemättömiä Suomessa käytettyjä laskumenetelmiä. Myös opiskelija Riku Lumikero haastaa nimekkään petotutkijan Erik Nyholmin, mutta vastineetta.

Ruotsalaiset susitutkijat epäilevät Suomen susikannan arviointimenetelmien tieteellistä pätevyyttä. Heidän mukaansa maamme susikannan suuruutta on yliarvioitu. Ruotsalaiset alkavatkin pikapuolin kouluttaa suomalaisia susien ja muiden suurpetojen jälkituntemukseen ja seurantaan. (KSML 6.12.1993).

Susikanta pitäisi arvioida tieteellisesti ja puolueettomasti. Lumikero kritisoi ankarasti petotutkija Erik Nyholmin petolaskentaa. (KSML 12.3.1994).

Lehtikirjoittelun perusteella susi ja koira voidaan erottaa toisistaan monella tavalla, ja potentiaalisen väittelyn parhaasta menetelmästä olisi voinut syntyä professori Erkki Pulliaisen RKTL:n tutkijoiden näkemyksiin nähden poikkeava kannanotto, mutta näin ei tapahtunut:

Lopullinen varmuus eläimistä saadaan geenitutkimuksen valmistuttua. Pulliainen olisi pitänyt mielekkäämpänä sylkirauhasista otettujen näytteiden tutkimista nyt tehtävän karva-analyysin sijaan. (KSML 19.3.1994).

8.2.3. Kontrollointipyrkimyksiä (koira)susi kirjoittelussa

Uhkan ja konfliktin kehyksiin liittyi lehtikirjoittelussa tavanomaisesti myös hallinnan kehys: kun jokin asia tulkittiin uhkaavaksi tai vaaralliseksi, esitettiin usein myös ehdotus riskin minimoimiseksi tai hallitsemiseksi. Kun hallintaehdotukset poikkesivat toisistaan, saatettiin tilanne kehystää konfliktiksi. Hallinnan kehyksen yhteydessä vedottiin usein kokemukseen, tietoon tai institutionaaliseen asemaan perustuvaan asiantuntijuuteen, jonka nojalla pyrittiin vakuuttamaan kyseessä olevan asian olevan hallinnassa / hallitsematon.

Maa- ja metsätalousministeriölle, joka päätti kaatolupien myöntämisestä, tarjottiin hallinnan kehyksen puitteissa institutionaalisen vallan tulkintapositiona: sen valtaa pidettiin kirjoituksissa itsestään selvyytenä, eikä sen muiden toimijoiden tapaan tarvinnut perustella toimintaansa: ministeriöllä on lakiin perustuva oikeus myöntää tai olla myöntämättä kaatolupia ja lisäksi se valvoo, että kaadot ovat luvanmukaisia:

Metsästäjät olivat hakeneet tappolupaa kaikkiaan yhdeksälle sudelle... Ministeriössä on päädytty sellaiseen tulokseen, että alueella liikuskelevia koirasusia on neljä.

- Ennakkoon on tosin vaikea valvoa, että pyynti rajoittuu vain koirasusiin... Jälkikäteen valvonta on kuitenkin mahdollista, sillä tapetut sudet kuuluvat valtiolle. (Maa- ja metsätalousministeriön osastopäällikkö Seppo Havu KSML29.1.1994).

Ympäristöjärjestöjen kannanotoista kertoneissa uutisissa esitettiin, ettei koirasusien metsästyksessä ollut hallittua, koska metsästäjillä ei ollut tarvittavaa asiantuntemusta koirasusien tunnistamiseen ja tappamiseen. Asiantuntijuuden kriteereiksi mainittiin luonnontieteellinen koulutus ja viranomaisstatus. (KSML 12.2., 12.3.) Suomen luonnonsuojeluliitto ehdottaa eräässä uutisessa jonkinlaista ulkopuolista asiantuntijaa ampujan avustajaksi: "Tarvittaessa asiantuntemusta on saatavissa ainakin niistä Etelä-Euroopan maista, missä koirasudet ovat yleisiä, liitto muistuttaa." (KSML 25.2.1994) Kyseessä voisi helpostikin olla konfliktitilanne, mutta jostain syystä kyseinen ulottuvuus ei korostu, vaikka erimielisyys asiantuntijuuden määrittelystä onkin ilmeinen.

Metsästäjien ympäristöjärjestöille suuntaamassa, uutisena julkaistussa vastineessa rakennettiin Perhon tapahtumista hallittu ja harkittu kuva. Välineinä käytettiin yksityiskohtaisia sanallisia kuvauksia metsästyksen kulusta ja suunnitelmallisuudesta sekä kaadetuista eläimistä. Tärkeänä osoituksena hallinnasta esitettiin kokemus ja järjestelmällisyys:

Metsästyksessä on toteutettu samalla tavalla kuin hirviijahti, kaikki päälliköt ja varapäälliköt toimivat myös hirviijahtipäällikköinä. Pääjahtipäällikkönä toimii allekirjoittanut...Lisäksi jokaisella passiryhmällä on vastaava johtaja...Kaikki jahtiin osallistuneet ovat pääasiassa kokeneita, paikkakuntalaisia hirvimiehiä... Alkoholin käyttö jahdissa on ehdottomasti kielletty. Jossain tiedotusvälineissä on viime päivinä annettu ymmärtää, että susijahti ei olisi hallinnassa. Kaikki on toteutettu ennakkosuunnitelmien mukaan ja näin jatketaan myös jatkossa. (KSML 14.2.1994).

(koira)susikeskustelusta oli siis tulkittavissa oheisen yhteenvedon mukaiset kehykset ja metaforat. Hallintakehykseen ei liittynyt mitään selkeästi erottuvaa metaforaa.

<u>Kehys</u>	<u>Metafora</u>
<p>Uhka</p> <ul style="list-style-type: none"> • (koira)sudet uhkana ihmisten turvallisuudelle • koirasudet uhkana susikantojen puhtaudelle • (koira)sudet uhkana kotieläimille ja riistaeläimille 	<p>Rikos</p> <ul style="list-style-type: none"> • (koira)sudet murhaajina ja lammasvarkaina <p>Punahilkkametafora</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viattomat, pahaa-aavistamattomat lapset ja ilkeät, vaanivat (koira)sudet
<p>Konflikti</p> <ul style="list-style-type: none"> • susi vs. ihminen • ihminen vs. ihminen 	<p>Sota</p> <ul style="list-style-type: none"> • metsästysretkelle lähtö sotaan valmistautumisena; saartorengas; motitus <p>Kosto</p> <ul style="list-style-type: none"> • kalavelkojen maksu

<p>Hallinta</p> <ul style="list-style-type: none"> • toimijat pyrkivät määrittelemään itsensä ja toisensa (koira)susikeskustelussa enemmän tai vähemmän hallitsevaan asemaan esimerkiksi kokemukseen, tietoon, tai institutionaaliseen asemaan perustuva asiantuntijuuden nojalla.

9. Karhujutut vuoden 1998 Keskisuomalaisessa

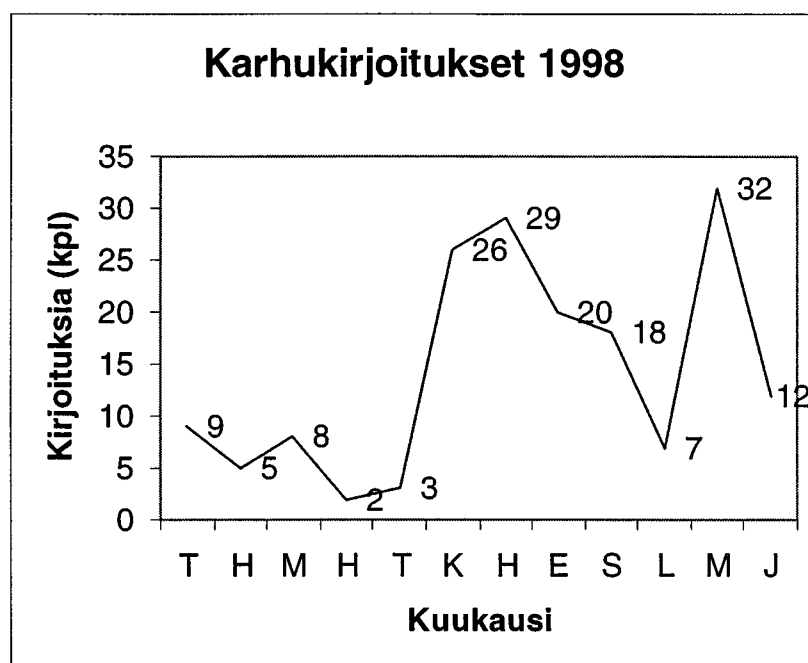
9.1. Karhukirjoittelun kulku

Vaikka toinen tarkastelujakso, vuoden 1998 karhukirjoittelu, ei muodostaakaan samalla tavalla yhtenäistä tarinaa tai tapausta, voi siitä löytää oman rakenteensa kronologisesti tarkasteltuna: vuoden alkupuoliskon kirjoituksissa keskitytään uutisoimaan suurpetojen (toivottavasta ja senhetkisestä) lu-

kumäärästä ja esiintymisalueista, loppuvuodesta kirjoitetaan erityisesti karhun ja ihmisen kohtaamisista sekä karhujen tekemistä vahingoista. Karhunmetsästystä käsitteleviä kirjoituksia ilmestyy kautta vuoden, mutta erityisesti sen jälkipuoliskolla. Kirjoittelu on hiljaisinta alkutalvella, mikä näyttää johtuvan eräästä karhulle tyypillisestä ominaisuudesta eli talviunesta. Vilkkain jakso ajoittuu syksyyn, jolloin kirjoitetaan karhunmetsästyksestä ja erityisesti hirvenmetsästäjien kohtaamisista karhun kanssa.

Vuoden 1998 karhukirjoittelulle on niin ikään tyypillistä, että tiheimmät kirjoittelujaksot liittyvät yksittäisiin tapahtumiin: kaksi vuoden loppupuolella sattunutta onnettomuutta, joista toinen johti ihmisen kuolemaan ja toinen vakavaan loukkaantumiseen, poikivat paljon uutisia ja mielipidekirjoituksia.

Karhukirjoittelu jakaantui tarkastelujaksolla seuraavasti:

Karhuja on liikaa tai ainakin ne ovat väärässä paikassa

Karhujen lukumäärän spekulointi alkaa Keskisuomalaisessa 7.1.1998: "Keski-Suomen suurpetokanta kasvaa taas lähipäivinä...Keski-Suomen karhujen tarkkaa lukumäärää ei tiedetä." Tammi- helmikuussa kirjoitetaan yksinomaan suurpetojen määrään liittyen. Riistanhoitoyhdistysten petoyhdistymiehille välitettyjen tietojen mukaan suurpetohavaintoja tehtiin Keski-Suomessa vuonna 1997 ennätysmäärä, mistä uutisoidaan näyttävästi, mutta myös kriittisin äänenpainoin:

Petohavaintomäärien kasvu ei silti välttämättä johdu pelkästään petomäärien kasvusta. Kun pedoista viime vuonna keskusteltiin ja kirjoitettiin paljon, ovat ihmiset epäilemättä olleet luonnossa tarkkaavaisempia...Liiottelun vaaraa tässä tilastossa ei silti ole, sillä läheskään kaikki havainnot eivät tule suurpetoyhdistymiesten tietoon.(KSML 1.2.1998)

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkija Jussi Ristonmaa järjestää ympäri Keski-Suomea yleisötilaisuuksia, joissa hän kertoo suurpetotutkimuksesta ja kerää kyselylomakkeilla ihmisten mielipiteitä pedoista ja ihmisten "petojensietokyvystä". Kierroksesta uutisoidaan runsaasti (KSML 14.5.; 18.1.; 23.1.; 19.2.; 6.3.1998). Kyselyn tuloksista kerrotaan 19.2.1998 otsikolla "Joka viides antaisi susille lähtöpassit Keski-Suomesta. Petojen mahdollinen läsnäolo rajoittaa luonnossa liikkumista" ja 6.3.1998 "Oikea tieto suurpetojen määrästä on saatava kehäkolmosen sisälle. Petoja ei kaitava maakunnassa enää yhtään lisää. Susi on vihatuin metsän peto."

Muutoin vuoden 1998 ensimmäisen puoliskon kirjoittelu on vähäistä: huvittuneeseen sävyyn kirjoitetaan eläinpuiston karhujen heräämisestä talviunilta ja parista karhuhavainnosta: "Santeri-vaari ehti ensimmäisenä puuhun" ja "Karhujen makuuhuoneen ikkunasta kurkistaneelle tuli kiire Kinnulassa". (KSML 26.3. ja 24.3.1998). Kesäkuun alun erikoispainoksessa (KSML 1.-6.6.1998) arvioidaan, että "Pedon jäljestä ei ole uutiseksi Keski-

Suomessa”. Sivun kokoisessa jutussa kerrotaan Keski-Suomessa edellisenä vuotena tehdyistä suurpetohavainnoista - jo toistamiseen.

Ruokolahden kuolemantapaus: potkua keskustelulle karhukannan koosta

Juhannuksen 1998 tienoilla karhu-uutinen pääsee etusivulle, joka on yleensä myyty täyteen mainoksia: ”Karhu surmasi kuntolenkillä olleen miehen Ruokolahdessa” ja ”Karhukanta uhkaa kaksinkertaistua viidessä vuodessa”. (KSML 19.6.1998). Kyseessä on päivän pääuutinen, samassa lehdessä kun julkaistaan neljä juttua kuvien kera:

Puoli viiden aikaan aamulla poliisikoiranohjaaja löysi etsityn maasta Salosaassa Kyljärven länsipuolella ja arvioi miehen karhun surmaamaksi raatelujälkien perusteella...Miehen surmannut karhu kaadettiin torstaina yhden aikaan ... Emäkarhu saatiin ammuttua ensin ja vähän myöhemmin runsaan vuoden ikäinen pentu. Uutisten mukaan lenkillä ollut mies jäi emän ja pennun väliin.

Kuitenkin itse tapahtuman selostaminen vie 19.6.1998 puolet aiheen käsittelyyn käytetyistä palstamillimetreistä - myös maa- ja metsätalousministeriön, riistanhoitoyhdistysten, riistanhoitopiirien ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkijoiden kommentoinnille on varattu paljon tilaa:

Nykyvauhdilla Keski-Suomen karhukanta kaksinkertaistuu noin viidessä vuodessa. Epämiellyttäviä kohtaamisia on luvassa yhä useammin, ellei karhuja aleta metsästää. (Keski-Suomen riistapäällikkö Jukka Purhonen)

Emä ja pentu oli havaittu täällä jo keväällä. Eikä tämä onnettomuus yllätyksenä tullut, koko ajan on pelätty, että jotain tapahtuu joko karhun tai suden kanssa... (Ruokolahti-Imatran riistanhoitoyhdistyksen puheenjohtaja Timo Partinen)

Petotutkijat ovat jo kymmenen vuoden ajan varoittaneet karhukannan kasvusta. Kun karhukanta lisääntyy, niin tällainen tapahtuma, jossa karhu tap-

paa ihmisen, tulee väistämättä eteen. (RKTL:n petotutkijat Ilpo Kojola ja Erik S. Nyholm)

Tapauksen jälkeen ilmestyneissä kirjoituksissa spekuloidaan, miten todennäköistä on, että karhu käy ihmisen kimppuun ja jos näin käy, niin miksi. Kirjoittelu Ruokolahden tapauksesta päättyy vasta 22.9., jolloin ilmestyvässä uutisessa kerrotaan, ettei karhu syönyt tappamansa miehen lihaa. Tapaukseen toki viitataan tämän jälkeenkin, vaikkakin satunnaisemmin.

EU - karhunmetsästyksen loppu?

Neljä päivää ennen Ruokolahden onnettomuutta koskevia kirjoituksia uutisoidaan Keski-suomalaisessa EU-komission tekemästä selvityspyynnöstä, joka perustuu suurpetojen metsästyksestä ja kevätlinnustuksesta tehtyihin valituksiin:

EU:n komissio on pyytänyt Suomelta selitystä metsälakiemme ja EU:n lintu- ja luontodirektiivien välisistä ristiriidoista... EU:ssa suurpedot ovat täysin rauhoitettuja, mutta Suomessa karhuja ja susia voi metsästää luvanvaraisesti... kentällä pelätään suurpetojen metsästyksen rajaamista vain häirikköyksilöiden poistamiseen. (KSML 14.6.1998).

Ruokolahden tapauksen jälkeen karhukirjoittelu saa uutta pontta, etenkin mielipidekirjoittelu oli runsasta. Kritiikkiä karhun metsästystä rajoittavia säädöksiä kohtaan esitetään ja useissa kirjoituksissa arvostelu kohdistuu EU:in, kuten esimerkiksi mielipidekirjoituksessa ”Suomesta tulossa EU:n eräalue” (KSML 25.6.1998). Toinen keskeinen argumentointiulottuvuus on *maaseutu vastaan kaupunki* tai *keskus vastaan periferia*, kuten pakinoitsija Tuplawee asian ilmaisee:

Metelin pennusta nostaneet ihmiset olivat ilmiselvästi juuri niitä, jotka helsinkiläisessä keskustan kerrostalon viidennessä kerroksessa vihertävät niin vimmatusti. Hyvä sieltä on huutaa eläinten suojelua. Mutta menkääpä Itä-Suomeen juttelemaan sikäläisten kanssa, he kyllä lähettäisivät alueensa karhut mielellään Helsinkiin. (KSML 25.6.1998).

EU-kritiikki yltyy, kun Keski-suomalainen uutisoi 1.7.1998 etusivullaan karhunmetsästyksen muuttumisesta: ”Perinteinen karhunmetsästys loppuu. Direktiivi sallii vain häirikkökarhujen ampumisen. Neuvottelut EU:n kanssa jatkuvat heinäkuussa”. Useassa yleisöastokirjoituksessa vaaditaan päätösvaltaa alueelliselle tasolle. Samoissa puheenvuoroissa toivotaan luvanvaraisen metsästyksen säilyttämistä entisellään. Toisenlaisiakin näkemyksiä on, kuten kirjoituksissa ”Ei metsä ole vain ihmisen omaisuutta”, ”Karhu olisi turvallinen naapuri” ja ”Rattijuopot ovat petoja”(KSML 9.7.1998).

Häirikkökarhu, ongelma- karhu

Keski-suomalaisen kirjoittelun perusteella vaikuttaa siltä, että suomalaisen median sanastoon nyttemmin kotiutunut käsite *häirikkökarhu* (tai *ongelma-
karhu*) esiintyy ensimmäisiä kertoja kesän 1998 teksteissä (KSML 14.6.1998; 1.7.1998), kun kirjoitetaan EU:n luontodirektiivin tuomista rajoituksista karhujen lupametsästyksen: ”Näitä lupia saa siis viidennen päättäjän, EU:n, direktiivin mukaisesti käyttää vain ns. häirikkökarhujen ampumiseen.” Häirikkökarhun määritelmästä ei yllättäen käydäkään kovaa keskustelua, mutta käsitykset tulevat implisiittisesti esiin. *Yleisenä häirikön tunnusmerkkinä kirjoituksissa pidetään karhun tulemista häiritsevissä määrin ihmisasutuksen lähelle, mutta mitään täsmällisempiä häirikkökarhun muotokuvia ei teksteistä helposti löydy.* Esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton ehdotuksesta kirjoitetusta uutisesta käy ilmi yksi määritelmä: ”Liiton mukaan riistanhoitopiireihin olisi perustettava yksiköitä, jotka häätäisivät kumiluodeilla tiettyjä, taajamissa häiriötä aiheuttavia kontioita.” (KSML 7.7.1998). Vasta 10.7.1998 julkaistussa pääkirjoituksessa pohditaan tarkemmin häirikkökarhun määritelmää ja määrittelemisen ongelmaa. Kirjoituksessa määritelmään liitetään vaaran aiheutuminen ihmisille ja toisaalta ihmisiin tottuminen. Eräs karhujahdin johtaja kiteyttää asian näin:

Minusta häiriköksi voidaan katsoa karhu, joka on tullut pihapiiriin, hajottanut mehiläispöntön ja häytytellyt karjaa. Karhu voi hypätä ihmisen eteen

metsätiellä ja vihellellä marjastajille. Röyhkeästi käyttäytyviä karhuja on paljon joka puolella... (KSML 8.9.1998)

Elo-, syys- ja lokakuussa käsitellään ennen kaikkea karhuhavaintoja ja karhujen jälkiä. Osa uutisista osoitetaan myöhemmin aiheettomiksi, kuten esim. ”Kivilammen city-karhu vain kuvitelma”, ”Karhut eivät ole piirittäneet Kalaniemen puolukkamummoa” ja ”Äänekosken ’karhu’ olikin tuliaisikärryjä vetänyt öinen kulkija” (KSML 23.9.1998, 1.10.1998, 4.10.1998). Jyväskylän seudun riistanhoitoyhdistyksen petoyhdyshenkilö Jussi Ristonmaa kehottaa laittamaan ”Jäitä hattuun karhuhavainnoissa” (KSML 8.10.1998).

Karhu nukkuu – eipäs nukukaan eli Multian ja Leivonmäen tapaukset

Karhunmetsästyksestä uutisoidaan runsaasti 27.8. ja 3.11. välisenä aikana. Metsästysaika on 20.8. - 31.10. ja maa- ja metsätalousministeriö on myöntänyt luvat viiden karhun metsästykseseen. Keski-Suomessa ei kuitenkaan kaadeta yhtään karhua tuona aikana. Syyksi arvellaan mm. ”miesten ja koirien kokemattomuutta” sekä ”karhun etevyyttä”. Suurin kirjoitustihentymä ajoittuu yllättäen marras- joulukuulle, karhujen talviunen aikaan. Kirjoittelu liittyy vahvasti kolmeen tapahtumaan, jotka otsikoidaan:

Talviuniltaan herätetty karhu raateli miehen Multialla. Uhri leikattiin keskussairaalassa, eikä välitöntä hengenvaaraa ole. Poliisi onnistui ampumaan pedon helikopterista ennen iltahämärää (KSML 18.11.1998).

Edustushirvijahdistista tuli yllättäen karhunmetsästys. Naaraskarhu paineli kohti passimiestä. Eläin lopetettiin puolentoista tunnin ajon jälkeen (KSML 22.11.1998).

Metsästäjä ampui karhun Leivonmäellä (KSML 23.11.1998).

Multian tapauksessa loukkaantuneen henkilön toipumista seurataan lehdessä tarkasti. Myös sairaalakulujen korvausvastuu keskusteluttaa – asiasta uutisoidaan vielä pitkän ajan kuluttuakin (esim. ” Suurpedot korvausten piiriin.

Multialla karhun kitaan joutunut Ari Heinämäki saa korvauksensa taannehtivasti” (KSML 22.3.2000).

9.2. Uhkan ja/tai konfliktin kautta hallintaan: kehysten välistä dynamiikkaa

Vuoden 1998 karhukirjoittelun ja Perhon susitapauksen sanomalehtikirjoittelussa on hyvin paljon samaa: samat toimijat ja kehykset löytyvät molemmista. Käydessäni läpi aineistoa huomasin, että kehysten käyttö ja käytetty metaforiikka ei mainittavasti poikkea muutaman vuoden takaisesta kirjoittelusta: uhkakehyksen puitteissa karhu määritellään suden tavoin uhkaksi ihmisten turvallisuudelle ja kotieläimille. Rikosmetaforia ei karhun yhteydessä kuitenkaan käytetä - ylipäätään harvoin annetaan ymmärtää, että karhu olisi samalla tavalla taipuvainen intentionaaliseen ja harkittuun toimintaan, kuten rikollisuuteen, kuin susi tai koirasusi. Karhun uhkaavuus liittyy kirjoituksissa niiden lukumäärän runsastumiseen ja sitä seuranneeseen häiriökäyttäytymisen lisääntymiseen, mikä taas nähdään suurpetopoliitiikan seurauksena: karhujen määrää on pyritty lisäämään ja samalla karhunpyynti on vähentynyt aiheuttaen karhujen muuttumisen rohkeammaksi ihmisiä kohtaan. Tämä tulkinta on vallitseva, niin ympäristönsuojelijat kuin metsästäjätkin kannattavat karhunmetsästystä, jotta karhut pysyisivät ”luontaisen ihmisarkoina”. Kuitenkin aivan kuten koirasusitapauksessa syntyy ongelmayksilöiden pyytämistä kahden edellä mainitun toimijan kesken.

Myös susikirjoituksiin nähden samantyyppisiä konfliktiasetelmia luotiin karhukirjoituksissakin, mutta - ilmeisesti mielipidekirjoitusten runsaudesta johtuen - ristiriidat tuotiin kärkevämmin esiin. Konfliktien osapuoliksi kehystettiin maaseudun ja kaupunkien asukkaat, pääkaupunkiseudun ja maakuntien ihmiset, metsästäjät ja ympäristönsuojelijat, EU:n direktiivit ja kansalliset säädökset, karhu ja ihminen sekä karhu ja kotieläimet.

Jotta välttyttäisiin vanhan toistolta, olen analysoinut karhukirjoitukset susikirjoituksista poikkeavalla tavalla, vaikkakin samoja kehyksiä käyttäen.

Kehysanalyysiä varten olen valikoinut kaikkien 171:n jutun joukosta 24 karhukirjoitusta, joissa kussakin käytetään kahta tai kolmea kehystystapaa limittäin, kiinnittäen erityistä huomiota kehysten käytön monipuolisuuteen. Näin tutkimuksen painopiste on hieman erilainen: susijuttujen analyysissä tuli esille erilaisten tulkintakehysten ja niiden käyttömahdollisuuksien moninaisuus ("kehysdiversiteetti"), kun taas karhujuttujen kohdalla päästään paremmin käsiksi *kehystämisen dynamiikkaan eli siihen, miten eri kehyksiä käytetään samassakin tekstissä*. Erityisesti huomiotani kiinnitti jo (koira)susikirjoittelussa toistuvasti esiintyvä kehystysketju, jossa ensin määriteltiin jokin uhkaksi, sitten tuotiin esille asiaan liittyvien ihmisten ja/tai eläinten välinen (mahdollinen) ristiriita ja lopuksi puhuttiin asian (mahdollisesta) hallinnasta, usein jonkin asiantuntijan suulla. Kehystämisyjärjestys vaihteli ajoittain ja välillä jokin kolmesta kehyksistä jäi pois: puhuttiin uhkan eliminoimisesta tai ristiriidan poistamisesta.

Kehystysdynamiikan lisäksi keskeinen analyysin kohteiden valintakriteeri oli *toimijakeskeisyys*: etsin aineistosta kirjoituksia, joissa keskeiset karhu-toimijat tulevat hyvin esille ennen kaikkea sitaattien kautta. Näin saadaan jonkinlainen käsitys toimijoista itsestään, vaikkakin on edelleen pidettävä mielessä toimituksellisen prosessin vaikutus kirjoituksiin mm. valikoivuus haastateltavien sanomisia lainattaessa.

9.2.1. Uhkien hallintaa

Uhkakehystä käytettiin karhukirjoittelussa ennen kaikkea määriteltäessä karhun ja karhujen määrän lisääntymisen aiheuttamaa vaaraa ihmisille. Usein uhkaan liitettiin myös oletus uhkan hallitsemisen tavoista ja niiden toimivuudesta. Ruokolahden onnettomuuden uutisoinnin yhteydessä arvioitiin tilannetta myös Keski-Suomen näkökulmasta otsikolla "Karhukanta uhkaa kaksinkertaistua viidessä vuodessa" (KSML 19.6.1998). Jutussa haastateltu riistapäällikkö Jukka Purhonen määrittelee karhujen määrän lisääntymisen aiheuttavan ihmisille uhkan, joka voitaisiin hallita metsästä-mällä:

Epämiellyttäviä kohtaamisia on luvassa yhä useammin, ellei karhuja aleta metsästä. Nykyinen vähäinen metsästys johtaa paitsi kannan voimakkaaseen kasvuun, myös siihen, että karhut muuttuvat entistä rohkeammaksi ihmisiä kohtaan, Purhonen sanoo.

Samassa lehdessä jatketaan karhujen määrän kasvuun liittyvän uhkan ja sen hallinnan määrittelyä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen nykyisen ja entisen tutkijan, Ilpo Kojolan ja Erik S. Nyholmin voimin. Kiintoisaa on, että uhkaksi kehystetään sekä karhu (ihmiselle) että ihminen (karhulle):

Lenkkeilijä oli nähtävästi karhuemolle uhka, jonka se eliminoi. Nyt tapahtuneessa naaraskarhulla on ollut ilmeisesti suurempi paniikki, katsoo Kojola... tulee palauttaa mieliin, että karhu on petoeläimistämme ainoa selkeästi ihmisellekin vaarallinen suurpeto... Riski yhteenottoon karhun kanssa on siksi äärimmäisen pieni, mutta se on olemassa. (KSML 19.6.1998).

Metsästäjien ja tutkijoiden lehtikirjoitusten kautta välittynyt tulkinta karhun vaarallisuudesta ihmiselle poikkeaa lähinnä painokkuudeltaan: kun edelliset pitävät uhkaa huomattavana, jälkimmäiset näkevät uhkan marginaalisempänä. Suomen luonnonsuojeluliiton puheenjohtaja Timo Helle (KSML 22.6.1998) määritteli suurimmaksi uhkaksi karhujen tottumisen ihmisiin ja tästä johtuvan petohysterian sekä karhun suojelun vaikeutumisen. Tätä uhkaa voi hänen mukaansa hallita vain metsästäjällä rajoitetusti. Kyseinen tulkinta ei eroa paljoakaan aiemmin esitetyistä, paitsi että siinä annetaan ymmärtää karhujen suojelemisen olevan tarpeellista - itse asiassa niinkin tarpeellista, että sen takia karhuja pitää metsästä.

Jyväskylän seudun riistanhoitoyhdistyksen suurpetoyhdyshenkilö Jussi Ristonmaan kirjoituksesta (KSML 8.10.1998) löytyy myös yksi uhkaksi kehystämisen tapa, jonka mukaan aiheettomien suurpetohavaintojen raportoiminen aiheuttaa pelkoa ja rajoittaa ihmisten liikkumista metsissä. Hallintakehyksessä korostuu asiantuntijavalta.²³

²³ Oli yllättävää, ettei asiantuntijoita kohtaan juurikaan osoitettu kritiikkiä esim. mielipidekirjoituksissa, vaikka ristiriidan ainekset olivat nähdäkseni olemassa kuten maallikkotieto

Suurpetohavaintojen varmistaminen kuuluu suurpetoyhdyshenkilölle, jollainen on jokaisessa riistanhoitoyhdistyksessä. Hänen tehtävänä on varmistaa petohavainto tarvittaessa käymällä maastossa havaintopaikalla ja kirjata se Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselle toimitettavaan havaintokorttiin. RKTL:n petotutkimus tekee havaintojen mukaan minimikanta-arvion suurpedoista valtakunnallisesti ja alueellisesti...

9.2.2. Konfliktien hallintaa

Karhuista kirjoitettiin konfliktin näkökulmasta uutisia mutta erityisesti kehystä käytettiin mielipidekirjoituksissa, välillä hyvinkin värikkäästi. Ristiriitoja nähtiin yhden jos toisenkin ryhmän tai toimijan välillä ja niiden hallitsemiseksi tarjottiin niin ikään monenlaisia keinoja ja ratkaisuja.

Yleisimmin ristiriita kehystettiin *maaseudun ja kaupungin* välille. Näissä kirjoituksissa kritisoitiin usein lainsäädännön puolueellisuutta: "... Muutenkin lainsäädäntö on alkanut suosimaan enemmän 'smokissa' eli neljännessä kerroksessa eläviä kuin esim. maalaisserkkuja." (Mielipidekirjoitus KSML 24.6.1998) Myös *metsästäjien ja luonnonsuojelijoiden* välillä nähtiin konflikti, jossa julkisen vallan ja median puolueettomuus välillä kyseenalaistettiin, kuten nimimerkin "EU:ko tämänkin päättää" tekstistä käy ilmi:

Keskisuomalaiset kansanedustajat. Kuka päättää Suomessa suurpetojen määrän? Annetaanko valta luontoaktivisteille, jotka saavat palstatilaa tiedotusvälineissä kiitettävästi? Vai onko metsästäjien otettava valta omiin käsiin, jotta karhukannan koko saadaan pidettyä oikeissa mitoissa? (KSML 2.7.1998).

Kirjoittelussa tuli esiin myös *keskus vastaan periferia* -tulkinta: suurpetojen määrää koskevaa päätösvaltaa vaadittiin alueelliselle ja paikalliselle tasolle kansallisen ja kansainvälisen tason sijaan. Erityisesti Euroopan Unionia sekä eduskuntaa kohtaan esitettiin kritiikkiä, mikä liitettiin tavallisesti EU:n

vs. tieteellinen tieto. Johtuuko tämä sitten suomalaisten verraten korkeasta luottamuksesta tieteellisiin auktoriteetteihin, on paha sanoa.

luontodirektiivin ja Suomen metsästyslainsäädännön välisistä epäyhteensyyksistä tehtyihin valituksiin. Ristiriitatilanteen ratkaisuksi eli hallinnallisen kehyksen puitteissa esitettiin, että suurpetojen määrästä päättäisivät ne ihmiset, joiden asuinalueella suurpetoja erityisesti esiintyy. Kyseinen vastakkainasettelu on tuttu muistakin yhteyksistä (esim. rantojensuojeluohjelma: Nieminen 1994). Suurpetojen määrän lisäämistä koskevat suunnitelmat tulkittiin alueellisesti epäoikeudenmukaisina:

Viime kesänä pääkaupunkiseudulla seikkailleen city-karhun kohtalo paljasti toivakkalaisten mielestä todelliset asenteet. Nallet ovat suloisia niin kauan kun pysyvät Sisä-Suomessa, etelässä eläin saa seikkaila vain muutaman päivän ajan. (KSML 23.1.1998).

9.2.3. Karhujen määrä, metsästys ja päätäntävalta: Uhka -> konflikti -> hallinta

Yhteenvetona voi todeta, että karhujen määrän lisääntyminen ja siihen liitetyt ilmiöt esitettiin Keskisuomalaisessa tavanomaisimmin uhkakehyksestä. Uhkan syyksi tai seuraukseksi määriteltiin usein jonkinlainen ristiriita-asetelma, johon taas tarjottiin ratkaisua hallinnan kehyksen näkökulmasta. Välillä konflikti tai sen mahdollisuus oli tulkittavissa uhkaksi, kuten uutisessa "Petoeläinten tappamista kotieläimistä parempi korvaus". Jutussa kerrottiin Suomen luonnonsuojeluliiton (SLL), Metsästäjäin keskusjärjestön (MKJ) sekä Maa- ja metsätaloustuottajien keskusjärjestön (MTK) tekemästä kannanotosta, jossa vaadittiin petoeläinten tappamista kotieläimistä maksettavien korvausten parantamista:

Järjestöjen mukaan nykyiset, riittämättömät korvaukset aiheuttavat närää vahingonkäräjöissä. Hakumenettelykin aiheuttaa kuluja, ja rahaa joutuu odottamaan pitkään. Tämän uskotaan johtavan ongelmiin, koska samaan aikaan petojen määrä lisääntyy ja ne tekevät aiempaa enemmän vahinkoa. (KSML 30.6.1998/STT).

Teksti noudattelee tarkoin järjestöjen julkaisemaa tiedotetta ”Petovahinkojen korvausmäärärahoja korotettava”²⁴. Sen mukaan petojen määrän kasvu tai edes niiden aiheuttamat vahingot eivät vielä sinällään ole uhka tai potentiaalinen ongelmien lähde. Sen sijaan korvausmenettelyssä nähdään sellaisia puutteita, jotka voivat aiheuttaa ”ongelmia“. Mitä ne sitten ovat, ei jutussa tai tiedotteessa tarkemmin määritellä, mutta rivien välistä on luettavissa mahdollisen ristiriitatilanteen pelottavuus: menettely aiheuttaa ”*närää*“. Tilanteen kehystäminen konfliktiksi tulee ilmeisemmäksi tiedotteesta kuin lehtikirjoituksesta. Siinä perustellaan ongelmien hallitsemiseksi ehdotettua käytäntöä yhtenäisyydellä porovahinkojen korvausmenettelyn kanssa. Se, että julkinen valta asettaa poron ja muiden kotieläinten kasvatijat eriarvoiseen asemaan (jälkimmäiset saavat korvauksen pelkästään lihan arvosta, edelliset lisäksi siitosarvosta), kehystetään potentiaaliseksi ristiriidaksi.

Kuten jo aiemmin todettiin, liitettiin karhujen lukumäärän kasvamisen tulkitseminen ihmisten turvallisuutta ja terveyttä uhkaavaksi tekijäksi usein konfliktiin maaseudun ja kaupunkien, keskustan ja periferian tai päättäjien ja tavallisen kansan välillä. Mielenkiintoista on, että jännite tuotiin esille niinkin kärjekkäästi lehden niin sanotuilla premisivuilla, joilla julkaistaan toimituksen syystä tai toisesta arvokkaaksi kokemaa materiaalia, kuten pääkirjoituksia, mielipidekirjoituksia ja uutisia:

Suomalainen urbanisoitunut väki ei oikein tiedä, miten petoihin pitäisi asennoitua. Useimmat kansalaiset asuvat kaupungeissa, täysin turvallisessa ympäristössä. Siellä on helppo esiintyä viisaana ohjeiden antajana maalaisille. Varsinaisia asiantuntijoita ovat haja-asutusalueiden ihmiset, he, jotka kohtaavat luonnon aitona päivittäin... Ruokolahden kuolemaan johtanut raatelu on ensimmäinen tällä vuosisadalla, mutta taatusti ei viimeinen, mikäli karhujen määrää ei supisteta ja mikäli niiden asuma-alueita ei rajata... Brysseli-läisen EU:n avulla yritetään härmäläinen junttiväki paimentaa kuuliaiseen pilttuuseen. (Pääkirjoitus KSML 27.6.1998).

²⁴ <http://www.sll.fi/tiedotus/1998/PetokorvausMaararahat.html>, 29.6.1998

Tekstinkappaleessa käytetään kaikkia kolmea kehystä: karhut ovat uhkana maaseudulla asuville ihmisille, joilla on omakohtaiseen kokemukseen perustuvaa asiantuntijatietoa tästä vaarasta (uhkakehys). Kaupungistuneet päättäjät ja EU päättävät karhukannoista vaikka olisi oikeudenmukaisempaa, että päätösvalta kuuluisi asiasta kokemusta omaaville maalla asuville ihmisille (konfliktikehys). Ristiriita purkautuisi antamalla päätösvalta haja-asutusalueilla asuville ihmisille (hallintakehys).

10. Karhu- ja (koira)susikirjoittelussa ihmisille tuotetut positiot

Keskisuomalaisen petokirjoittelussa kehystetään useita tahoja erilaisiin asemiin. Määrittelyvaltaa käyttävät toimijat toistensa ja muiden tahojen suhteen. Keskeisin määrittelijä on itse tiedotusväline, joka säätelee muiden toimijoiden sisälle pääsyä sekä tapaa, jolla ne tulevat esille (esimerkiksi konfliktin osapuolena). Joukkoviestimet ovat osa valta- ja merkityssuhteiden verkostoja, eli niiden määrittelytapoihin vaikuttavat sellaiset tekijät kuten yhteiskunnan arvot, resurssit jne. Seuraavaksi esitän lehtikirjoitusaineiston kehysanalyysissä esille tulleita positioita tiivistetyssä muodossa.

Metsästäjät Perinteenvartijoita Vastuuntuntoisia riistanhoitajia Petovihan lietsoja Herroja Maakuntien asukkaita	Ympäristönsuojelijat Asiantuntijoita Asiallisia Ulkopuolisia Kaupunkilaisia Ekoterroristeja
Viranomaiset Puolueettomia Auktoriteetteja Objektiivisiä Eteläsuomalaisia Asiantuntijoita	Tieteenedustajat Sovittelevia muiden toimijoiden välillä Asiantuntijoita Erimielisiä keskenään

Keskisuomalaisen petokirjoittelun toimijoiden identiteettejä tai positioita.

Metsästäjät pyrkivät tuomaan itsensä esille suurpetoasiantuntijoina, vastuuntuntoisina riistanhoitajina, jotka poistavat ongelmallisia petoyksilöitä

(häirikkökarhuja ja koirasusia) velvollisuuden vuoksi. Metsästyksestä välittyy suunnitelmallinen ja järjestelmällinen kuva. Toinen positio liittyy traditioon: sitaateissaan metsästäjät pitivät itseään perinteen jatkajina – etenkin karhunmetsästyksen säilyttämistä puolustettiin ”kappale katoavaa kansanperinnettä” –argumentilla. (Koira)susikirjoitusten alkupuolella metsästäjistä välittyi kuitenkin fanaattinen kuva: eräät haastatelluista metsästäjistä sanoivat suoraan haluavansa päästä kostamaan metsästykskoirien kuolemat susille. Ilmeisesti juuri tähän puuttuivat ympäristöjärjestöt ja jotkut yksittäiset mielipidekirjoittajat, jotka näkivät metsästäjät kostonhaluisina, potentiaalisina rikollisina ja petovihan lietsojina. Ympäristöjärjestöt pitivät metsästäjien asiantuntemusta riittämättömänä ongelmapetojen poistamiseksi. Eräissä mielipidekirjoituksissa metsästyks nähtiin eliitin harrastuksena, johon tavallisella kansalla ei ole mitään osuutta: ”Herrojen huvia on suurriistan metsästyks. Tavalliselle pulliaiselle ei juurikaan murua lohkea heidän pakasteistaan” (KSML 1.12.1998).

Ympäristönsuojelijat eivät juurikaan päässeet itseään määrittelemään, harvoissa lainauksissaan ne pyrkivät luomaan asiallisen ja asiantuntevan kuvan. Luonnontieteellistä diskurssia käytettiin korostamaan pätevää vaikutelmaa. Muut toimijat, kuten metsästäjät, rakensivat sitäkin innokkaammin ympäristönsuojelijoille identiteettejä: heidät kehystettiin kaupunkilaisiksi ja ulkopuolisiksi, joilla ei ole kokemusta ja siksi tarpeeksi tietämystä petojen keskellä elämisestä. Monissa mielipidekirjoituksissa oli avoimen vihamielinen sävy, kuten nimimerkin ”Kylmärinki” (KSML 24.6.1998) tekstissä:

Nyt jos koskaan kaivattaisiin syötiksi näitä ’riimukaula-apinoita’ vankoin riimuin aarniometsän reunaan kahlittuna, avain tietysti hukattuna. Se olisi oppia ikä kaikki, eläkevuosista tosin ei kannata haaveilla. Ekologisempi vaihtoehto olisi tietenkin luomukoivun tuohesta tehty, hieman kivihiilen pölyssä oleva köysi, siinä olisi sekin hyvä puoli jos on taitava puukonkäyttävä, että voi tarjota kuvausryhmälle aktin jälkeen kahvit. Muuten karhu saa lämpimän aterian. Tarpeen tietysti sekin on.

Viranomaiset tuotiin esille erittäin neutraalissa valossa: heihin luotettiin, eikä heitä kohtaan esitetty juurikaan kriittisiä kommentteja, paria poikkeusta lukuun ottamatta. Keskisuomalaiselle tyypillinen alueellisen eriarvoisuuden teema toistui kirjoituksissa, joissa vaadittiin suurpetoja koskevaa päätäntävaltaa ”kehäkolmosen sisältä” maakuntiin. Vähäisen kritiikin kontrastina toimii mm. ympäristöjärjestöjen julkiselle vallalle myöntämä asiantuntijastatus. Ongelmayksilöiden poistamiseen pitäisi osallistua metsästäjien rinnalla puolueettomia ja asiasta perillä olevia viranomaisia.

Tieteen edustajat olivat ympäristönsuojelijoita enemmän äänessä. Ne tuotiin esille sovittelevina asiantuntijoina, jotka pyrkivät vahvistamaan tai kumoamaan muiden toimijoiden suurpedoista esittämiä väitteitä. Auktoriteettiaseman perusteluna toimi tieteellinen diskurssi, joka sisälsi viittauksia eksakteihin, luonnontieteellisiin menetelmiin ja teorioihin. Tieteen edustajat kuitenkin kritisoivat toisiaan ja kyseenalaistivat mm. petolaskenta- ja lajintunnistusmenetelmiä.

Kun ympäristönsuojelijoista ja metsästäjistä välittyi kuva arvoiltaan ja ideologioiltaan yhtenäisistä ryhmistä, onnistuttiin tällainen kuva välittämään myös eräistä hyvinkin heterogeenisistä joukoista. Tahot, jotka eivät esiintyneet toimijoina, mutta jotka kehystettiin toistuvasti tietynlaisiin asemiin, olivat sienestäjiä, marjastajia, maalla asuvia (etenkin vanhuksia, naisia ja lapsia) ja kaupunkilaisia. Esimerkkinä toimikoon taas jo aiemmin lainattu mielipidekirjoitus (KSML 24.6.1998):

Helppo on luontoa suojella keskellä kivikylää ja tarpeeksi korkealla. Toisin on mökin mummon elämä, keskellä aitaamatonta karhutarhaa, missä karhu kompostia hoitaa. Siinä käy vitsit vähiin kun pitäisi käydä pihan perillä pimeän tullen.

Suinkaan kaikki ”statistit” eivät tyydy heille määriteltyyn osaan, vaan kirjoittavat yleisöosastolle stereotyyppioita korjaavia vastineita.

11. Aito susi ja oikea karhu - luonnollisuuden ja aitouden määritelmät karhu- ja susikirjoittelussa

Keskisuomalaisen suurpetoaiheisissa kirjoituksissa määriteltiin susi ja karhu yhä uudelleen: *uhkan, konfliktin ja hallinnan kehysten puitteissa rakennettiin häirikkökarhuja, epänormaalisti käyttäytyviä susia ja koirasusia*. Samalla esitettiin näkemyksiä siitä, mikä on luonnollista ja aitoa luontoa eli millaiset pedot ovat aitoja, oikeita ja lopuksi ylipäätään hyväksyttävissä. Kehysanalyysin pohjalta olen koonnut yhteen seuraavat petoluonnehdinnat:

Normaali, luonnollinen

Epänormaali, epäluonnollinen

Susi	Koirasusi
Vaarallinen	Vaarallisempi kuin 'puhdas' susi
Intentionaalisesti paha (roisto)	Kova lisääntymään
Luonnostaan ihmisarka	Ei pelkää ihmistä
Uhka ihmisten turvallisuudelle	Sekasikiö
Uhka kotieläimille	Uhka muille eläimille ja ihmisille
Uhka muille luonnoneläimille	Uhka susikantojen puhtaudelle
Karhu	Häirikkökarhu
Metsän kuningas	"Röyhkeästi käyttäytyviä karhuja on paljon ja joka puolella" (KSML 8.9.1998).
Nalle	
Ihmisarka	Ei pelkää ihmistä
Ei pahantahtoinen, käy ihmisen päälle vain vahingossa	Kiusallinen, harmillinen: viheltelee, hajottaa mehiläispöntöt, hätyyttää karjaa, tulee pihoihin
Runsaslukuinen	
Etevä, vaikea metsästää	

Jonkin asian luonnolliseksi tai epäluonnolliseksi määrittäminen on tuttu monista yhteiskunnallisista konteksteista. *Perusteltaessa toiminnan tai päätöksen oikeutusta on tavallista viitata oman kannan mukaisen asiantilan luonnollisuuteen tai tarkoituksenmukaisuuteen*: esimerkiksi homoseksuaalien parisuhteen virallistamisen vastustajat käyttävät luonnollisuuden/luonnottomuuden retoriikkaa. Myös suurpetojen määrää kommentoivissa kirjoituksissa on tavallista perustella kulloistakin kantaa luonnollisuudella. Suden ja koiran risteytymistä puhuttaessa kyseinen kehys on erityisen

suosittu. Myös metsästyksen luonnollisuudesta on mainintoja (kautta aikojen on karhuja metsästetty, ja siksi sitä tulee jatkaa) Luonnollisuus voidaan siis määritellä niin luonnonlakien, tieteen, jumalan, perinteen kuin jonkin historiallisen esimerkin avulla.

Suden luonnollisuus määriteltiin usein suhteessa toiseen, joka oli useimmiten koiran ja suden risteytys. Näissä määritelmissä susi edusti "oikeaa ja aitoa luontoa", koirasusi jotain sille vastakkaista - jopa luonnollisen olemassaoloa uhkaavaa tai vaarallista. Uhkan kehys liittyy siten läheisesti luonnollisuuden kehukseen. Sudesta puhuttiin liittämällä sen eteen erilaisia attribuutteja: "*aito luonnonsusi*", "*oikea susi*", "*oikea korpisusi*", "*puhdas susi*", "*normaalisusi*". Niin ikään koiran ja suden risteytymän luonnon vastaisuus tuotiin esille liitteillä: "*sekasikiö*", "*sekamuoto*", "*sekasusi*", "*epäpuhdas susi*". Näissä puitteissa käytettiin sosiaaliseen poikkeavuuteen ja epänormaaliksi määrittelemiseen sekä vahvimmillaan jopa rotuhygieniaan liittyviä metaforia. Sanasto liittyi siivoamisen ja puhtaanapitoon, ei niinkään sotaan: tappamisesta puhuttiin "*poistamisena*" ja "*hävittämisenä*". Myös raamatullisia kielikuvia (hyvän ja pahan taistelu) löytyi jakson kirjoituksista.

Erityisesti ympäristöjärjestöjen kannanotoista kertoneissa uutisissa kannettiin suurta huolta "*suden lajipuhtauden*" ja "*susikannan puhtauden*" puolesta (KSML 12.2. ja 25.2.1994). Näissä kirjoituksissa ei puhtauden vaatimukselle esitetty suoranaisia perusteluja, mistä voi päätellä, että lajien "puhtautta" pidettiin luonnollisuuden tunnusmerkkinä ja yleisesti hyväksytyinä arvona. Yksi selkeä luonnollisuuden kriteeri oli ihmisarkuus, jota pidettiin suden ominaisuutena, mutta ei koirasuden:

(Suomen luonnonsuojelu-)Liitto pitää kuitenkin täysin hyväksyttävänä, että koirasudet poistetaan Suomen luonnosta, koska ne ovat uhka susikannan puhtaudelle. koirasudet muuttavat lauman susiyksilöiden sekä koko lauman käyttäytymistä, koska ne suhtautuvat ihmiseen pelottomammin kuin sudet." (KSML 25.2.1994)

Suden tuntomerkeistä ja tunnistamisen keinoista kirjoitettiin runsaasti. Teksteissä määriteltiin suden ulkonäköä, käyttäytymistä ja suhdetta ihmiseen sekä kotieläimiin. Jälleen vastaesimerkkinä toimi risteytymä eli koirasusi. Pohdinnan kohteena oli myös se, "miten sekasikiö syntyy... Susi on ilmeisesti astunut koiran, mutta missä tilanteessa, on täysi arvoitus." (uutinen KSML 5.3.1994). Tapettujen eläinten lajinmääritykselle uhrattiin paljon palstatilaa, esimerkkinä oheinen uutinen (KSML 3.3.1994):

Luonnollisen ja epäluonnollisen tai poikkeavan ja normaalin välinen rajanveto ei suinkaan ollut selkeä: myös sudet jaettiin hyväksyttäviin ja vähemmän hyväksyttäviin. Maa- ja metsätalousministeriön tekemästä päätöksestä kertoneiden uutisten mukaan annetut neljä pyyntilupaa koskivat susia, mutta pyynti tuli kohdistaa "... Salamajärven kansallispuiston ympäristössä liikkueleviin, poikkeavasti käyttäytyviin susiin, joiden epäillään olevan suden ja koiran sekamuotoja." (KSML 29.1.1994).²⁵ Risteytymien tappamisen tärkeydestä vallitsee kirjoittelun perusteella yksimielisyys, mutta myös "poikkeavasti käyttäytyvien susien" pyytäminen saa kannatusta. Poikkeavuuden määrittelemisen osoittautuu vähemmän yksinkertaiseksi (esim. KSML 19.3.1994). Yksi tulkinta on haitallisuus, mille ei kuitenkaan esitetä mittaria: "...poikkeuksellista vahinkoa aiheuttavat susiyksilöt voitaisiin lopettaa..." (Pohjoismainen susikokous Helsingissä, KSML 6.12.1994).

Myöskään karhujen kohdalla ei tarjottu tarkkoja kriteerejä sille, missä vaiheessa karhusta on tullut häirikkö. Toisaalta toimijat – niin metsästäjät kuin ympäristönsuojelijatkin - olivat yhtä mieltä siitä, että ongelmakarhuja on olemassa ja että niille pitää tehdä jotain: joko tappaa tai säilyttää kumiluodeilla. Yleisesti kirjoituksissa ollaan sitä mieltä, että karhu on ongelmallinen, jos se tulee häiritsevissä määrin ihmisasutuksen lähelle, mutta siitä, mikä on häiritsevää, esiintyy monenlaisia käsityksiä. Kuitenkin yksimielisyys vallitsee tarkemmin määrittelemättömän ongelman alkuperästä: kar-

²⁵ Päätöksen muoto lienee seurausta tulkintaongelmista, joita aiheutti "koirasuden" puuttuminen Suomen Laista. Koiran ja suden tappamista koskevat säädökset olivat yksiselitteiset, joskin erilaiset, eikä risteytymiin haluttu soveltaa suoraan kumpaakaan lajia koskevaa menettelytapaa - etenkin kun lajin tunnistaminen tuntui olevan vaikeaa.

hujen luonnollinen ihmisarkuus on niiden lisääntyttyä ja metsästyksen vähennyttyä kadonnut.

Vähemmistönä olivat muutamissa mielipidekirjoituksissa esiintyneet tulkinat, joiden mukaan sudet ja karhut eivät välttämättä kuulu luontoon: "Mutta tarvitaanko suomessa susia? Ei Suomen ekologia ainakaan." (KSML 21.12.1994). Parissa kirjoituksessa toisaalta tuotiin esille, ettei ihminen voi päättää siitä, mikä on luonnollista ja mikä ei. (esim. KSML 7.2.1994).

12. Millaisista arvoista ja luontosuhteesta Keski-suomalaisen suuretökirjoitukset kertovat?

Konflikti- ja hallintakehysten puitteissa tehtiin kahdenlaisia tulkintoja ihmisen ja luonnon välisestä suhteesta: *ihminen nähtiin luonnon yläpuolella tai osana luontoa*. Tämän tyyppinen näkökulma oli tavallinen mielipidekirjoituksissa, mutta uutisista ei löytynyt eettisiä pohdintoja, vaan ne tuntuivat rakentuvan oletetuille yleisesti vallitseville arvoille. Mielipidekirjoituksessa "Ihmisen on oltava luonnon isäntä" (KSML 25.11.1998) nähdään ristiriita lain hengen ja vallitsevan käytännön välillä:

Laki puhuu kansalaisten oikeudesta turvaan ja vapaaseen liikkumiseen. Ei ole kohtaa, jossa petojen osalta tässä olisi rajoituksia. Ristiriita lakien ja nykytodellisuuden välillä on olemassa. Ihmisten oikeudet on unohdettu ja petojen oikeuksia on puolustettu tähän asti. Vaarana on se, että laajemmaltikin maailmankäsitykseen hiipii ajattelu ihmisen ja luomakunnan samanarvoisuudesta... Kyllä ihmisen tehtävä on olla luonnon vastuullinen isäntä.

Ympäristöfilosofiassa kyseistä tulkintaa kutsutaan *tilanhoitajaetiikaksi*, jonka juuret voidaan löytää länsimaisen yhteiskunnan juutalaiskristillisestä perinteestä (ks. esim. Vilka 1993, 101-103). Samasta perinteestä lähtöisin on toisenlainen tulkinta, ns. *luomakuntakeskeinen näkemys* (Laitila 1991 Vilkan 1993, 110 mukaan). Tätä edustaa nimimerkin "Olisitte säästäneet edes pennun" mielipidekirjoitus (KSML 26.6.1998), jossa kritisoidaan Ruokolahdella miehen surmanneen karhun ja sen pennun ampumista:

Luonnosta on tullut ihmiselle pelkästään hyödyn ja nautintojen lähde. Luomakunnan herrana ihminen on ottanut oikeudekseen nähdä eläimet esineinä, joilla ei ole tuntemuksia eikä tunteita... Ihmiset hurskastelevat tasa-arvopyrkimyksillään, mutta ainakaan ihmisen ja muun luomakunnan suhteessa tasa-arvo ei toteudu.

Luonto- ja ihmiskeskeisten moraalifilosofioiden sisälle mahtuu monenlaisia näkemyksiä, joiden kuvaamiseen perinteiset etiikkaan liittyvät erottelut, kuten utilitarismi/deontologinen etiikka sekä hyve-/velvollisuusetiikka eivät riitä. Nämä jaottelut eivät tuo tarpeeksi hyvin esille erilaisten "ympäristöetiikoiden" keskeisiä eroavaisuuksia. William K. Franken mukaan on tärkeämpää kysyä, *millaisille olennoille meillä on velvollisuuksia ja millä perusteella jotkut olennot on otettava moraalisesti huomioon* eli saavat *moraalisubjektin* aseman: "...what kinds of beings we have duties to?...What is the condition of moral relevance? What is the condition of having a claim to be considered by rational agents?" (Frankena 1979, 5).

Frankenan jaottelu käsittää kahdeksan erilaista tapaa suhtautua ympäristöön eettisesti. Äärimmäinen suuntaus on *eettinen egoismi*, joka on yleensä ympäristöetiikoiden tuomitsema. On tietysti mahdollista, että egoisti voi toimia ympäristöä säästäen, mutta useimmiten hänen omaksi parhaakseen aikomallaan toiminnalla on tendenssinä tuhota biosfääriä (Frankena 1979, 8).²⁶ Myöskään *humanismin* ja *personalismin* eri muodot eivät ole yksiselitteisen ympäristöystävällisiä. Näiden näkemysten mukaan moraalisesti merkittävää on vain se, mitä tapahtuu muille ihmisille tai henkilöille. Silloin esimerkiksi velvollisuutemme eläimiä kohtaan ovat vain epäsuoria velvollisuuksia ihmisyyttä kohtaan (Frankena 1979, 5).

Eläinten itseisarvon puolustajien moraalifilosofia sijoittuu kolmanteen kategoriaan, jonka mukaan *moraalisubjektien luokka tulee ulottaa kaikkiin tie-*

²⁶ Egoismi yleisenä eettisenä periaatteena on käytännössä mahdoton: jos kaikki toimivat tavoitellen vain sitä mitä pitävät itselleen parhaana, rajoitetaan samalla muiden ihmisten eli toisten egoistien (ja lopulta itsensä) mahdollisuuksia toimia saman periaatteen mukaisesti jne.

toisesti tunteviin olentoihin, jolloin kyky kärsiä riittää moraalisen huomioon perusteeksi. Edellä esittelemäni kaksi eri traditioihin pohjautuvaa ympäristöetiikan lajia, vaativat kumpikin moraalisen huomioon oton laajentamista eläimiin. Eräille tämäkään laajennus ei riitä, vaan *vaaditaan kaiken elävän ottamista eettisesti huomioon.* Floran ja faunan korottamisesta moraalissubjekteiksi ei ole pitkä matka "everything matters morally" - näkemykseen, ajatukseen kivikunnankin oikeuksista. (Frankena 1979, 5)

Edellisten tyyppien lisäksi ympäristöetiikka voi olla luonteeltaan *teistinen* eli moraalisten ohjeiden uskotaan tulevan joltain transsendentilta jumalalta. Tällöin ympäristön huomiointi voisi ilmetä vaikkapa "älä tapa turhaan" - käskyn noudattamisena. Esimerkiksi aiemmin mainitun tilanhoitajaetiikan perustelut löytyvät, ainakin historiallisesti, jumaluskonnoista – juutalaisuudesta ja kristillisyydestä. Hännän huippuna Frankena esittelee ympäristöetiikan, joka saattaa olla sukua stoalaiselle naturam sequere -periaatteelle: *luonto pitää jättää rauhaan, sen kanssa tulee tehdä yhteistyötä tai sitä pitäisi jäljitellä eli luonnollinen on hyvää ja oikein.* (Frankena 1979, 6).

Kun edellä esitetyistä eettisistä tavoista suhtautua ympäristöön jätetään pois eettinen egoismi sekä humanismi ynnä personalismi, voidaan jäljelle jäävät luokat laittaa luontokeskeisyyden käsitteen alle. *Luontokeskeinen asennoituminen merkitsee yksinkertaisesti moraalisen huomioon oton kohteiden luokan laajentamista ihmisten ulkopuolelle eli luontoon.* Edellä mainitun kategorian sisällä voidaan edelleen nähdä eläin-, elämä- ja ekosysteemikeskeinen viitekehys. (Vilka 1993, 107)

Kun keskisuomalaisessa määriteltiin suhdetta suurpetoihin, käytettiin tasa-arvon tai oikeuden käsitteitä. Tälle puheelle tyypilliset ilmaukset liittyivät ihmisen ja eläimen väliseen hierarkiaan (kumpi on tärkeämpi, ihminen vai eläin) ja toisaalta ihmisten (tasa-arvoisuus asuinpaikasta riippumatta), toisaalta eläinten keskinäiseen arvottamiseen (kotieläin vs. villieläin; susi vs. metsäpeura; susi vs. koirasusi). Keskisuomalaisen suurpetokirjoittelusta välittyi vahvasti ihmiskeskeinen kuva. Vain muutamissa kirjoituksissa ky-

seenalaistettiin ihmisen asema luonnon yläpuolella, kuten mielipidekirjoituksessa ”Luonto ansaitsee kunnioitusta” (KSML 25.11.1998):

Metsästäjien olisi jo hyväksyttävä luonnon moninaisuus. He edustavat menynyttä aikaa monopolisoidessaan villieläimistön vain omaksi riistakseen tai vihollisikseen, ”haittaeläimiksi”.

Suhtautumista petoihin, karhusta kanahaukkaan, määrittää kateus. ”Luomakunnan Herran” edessä kaikkien pitäisi alistua, eikä varsinkaan kilpailla saaliista!

Metsämiehille tekisi hyvää tunnustaa pienuutensa ekologisten tosiasioiden äärellä. Ihminen on luonnon yläpuolella vain omissa houreissaan.

Viime vuosina on keskusteltu runsaasti ihmisen luontosuhteen muuttumisesta luonto- tai ainakin eläinkeskeisempään suuntaan. Muutosta arvoissa on nähty kasvissyönnin yleistymisessä sekä uudenpolven eläinsuojelijoiden ilmaantumisessa perinteisten eläinsuojeluyhdistysten rinnalle. ”Arvovallankumouksen” laajuus ja kattavuus on kuitenkin suuri kysymysmerkki – mistään mittavasta muutoksesta eivät viesti ainakaan Keski-suomalaisen suurpetokirjoitukset. Mielenkiintoisen aiheen jatkotutkimuksille muodostaisivat keskisuomalaisten ihmisten luontoa koskevat arvot. Erityisen kiinnostavaa olisi nähdä, suhtautuvatko miehet ja naiset eri tavalla eläimiin, kuten suurpetoihin - Keski-suomalaisen kautta näkyviin tulivat nimittäin lähes yksinomaan miespuolisten toimijoiden äänet.

Aineisto ja lähteet

Aineisto

Keskisuomalainen 1993, 1994 ja 1998

Lähteet

Alasuutari, Pertti (1993) Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Jyväskylä.

Beck, Ulrich (1992) Risk Society. Towards a New Modernity. Sage, London.

Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1961/ 1979) The Social Construction of Reality. Penguin Books, Norwich.

Bloor, David (1991) Knowledge and Social Imagery (2nd edition), The University of Chicago Press, Chicago.

Bourdieu, Pierre (1988) Homo Academicus. Polity Press, Cambridge, Väli-
verrosen (1996) mukaan.

Dunlap, Riley E. & Catton Jr., William R. (1994) Struggling with Human Exemptionalism: The Rise, Decline and Revitalization of Environmental Sociology. The American Sociologist, 25. Elektroninen julkaisu.

Fairglough, Norman (1997) Miten media puhuu. Vastapaino, Tampere.

Frankena, William K. (1979) Ethics and the Environment. Teoksessa Goodpaster, Kenneth E. ja Sayre, Kenneth M. (toim.): Ethics and the Problems of the 21st Century. University of Notre Dame Press, Notre Dame.

Gamson, William & Modigliani, Andre (1989) Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist approach. *American Journal of Sociology* 95(1 July), 1-37.

Goffman, Erving (1974/1986) *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press, York.

Haavio, Martti (1967) *Suomalainen mytologia*. WSOY, Porvoo.

Haila, Yrjö ja Levins, Richard (1992) *Ekologian ulottuvuudet. Vastapaino, Jyväskylä*.

Hannigan, John A (1997) *Environmental Sociology. Social Constructionist Perspective*. Routledge, Cornwall.

Heinemann, Anja (1986) *Suomalaisen sanomalehdistön toimituksellisen materiaalin huomaamiseen vaikuttavat tekijät. Tietopankki obsläs huomioarvoista. Markkinoinnin pro gradu -tutkielma, Helsingin kauppakorkeakoulu Suhosen (1994) mukaan*

Heiskala, Risto (1990) *Sosiologinen kulttuurintutkimus. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.): Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus, Helsinki*.

Heiskala, Risto (1991) *Goffmanista semioottiseen sosiologiaan. Sosiologia* 28:2, 90-107.

Heiskala, Risto (1994) *Sosiaalinen konstruktionismi. Teoksessa Heiskala, Risto (toim.) Sosiologisen teorian nykysuuntauksia. Gaudeamus, Helsinki*.

Hellsten, Iina (1997) *Metaforien Eurooppa, Näkökulma suomalaiseen EU-journalismiin. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisu A: 90, Tampere*

Hellsten, Iina (1998) Monistettu Dolly. Teoksessa Kantola&Moring&Väliverronen (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopiston Lahden koulutus- ja tutkimuskeskus, Tampere.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (1993) Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere.

Jutikkala, Eino (1968) Suomen teollistuminen. Teoksessa Jutikkala, Eino (toim.) Suomen talous- ja sosiaalhistorian kehityslinjoja. WSOY, Porvoo.

Kantola, Anu, Moring, Inka ja Väliverronen, Esa (1998) Miten mediaa luetetaan? Teoksessa Kantola&Moring&Väliverronen (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopiston Lahden koulutus- ja tutkimuskeskus, Tampere.

Kuisma, Juha (1997) Tuli leivän antaa. Suomen ekohistoria. Gummerus, Jyväskylä.

Laitila, Teuvo (1991) Kilohintaansa arvokkaampaa. Eläin ja ihminen juutalaisuudessa. Teologinen aikakauskirja 96:5, Vilkan (1993) mukaan

Lehtonen, Mikko (1996) Merkitysten maailma. Vastapaino, Tampere.

Luostarinen, Heikki (1994) Mielen kersantit. Julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa. Hanki ja jää, Helsinki.

Luukko, Armas (1968) Suomen asuttaminen. Teoksessa Jutikkala, Eino (toim.) Suomen talous- ja sosiaalhistorian kehityslinjoja. WSOY, Porvoo.

Miettinen, Jorma (1980) Sanomalehtien lukeminen. Maakuntien ykköslehtien lukijoiden kiinnostus sekä väline- ja sisältökäyttö. Weilin & Göös, Turku.

Nieminen, Matti (1994) Rantojensuojeluohjelma. Kilpailevia tulkintoja ja vertautumatonta rationaalisuutta. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 59, Jyväskylä.

Nieminen, Matti ja Saaristo, Kimmo (1998) Suomalaisen luonnon lait. Alue ja ympäristö 27:2, 72-89.

Peräkylä, Anssi (1990) Kuoleman monet kasvot. Identiteettien tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa. Vastapaino, Tampere.

Peräkylä, Anssi (1995) Teoria vuorovaikutuksen tutkimuksessa. Janus 1/1995 Pertti Tötön (1997) mukaan.

Pulliainen, Erkki (1984) Petoja ja ihmisiä. Tammi, Helsinki.

Sarmela, Matti (1991) Karhu ihmisen ympäristössä. Teoksessa Laaksonen, Pekka ja Mettomäki, Sirkka-Liisa (toim.) Kolme on kovaa sanaa. Gummerus, Jyväskylä.

SININEN hetki: iltalukemisia (1997) toim. Leena Jaakkola. Weilin + Göös, Porvoo.

Sismondo, Sergio (1993) Some Social Constructions. Social Studies of Science, Vol. 23, 515-553.

Suhonen, Pertti (1994) Mediat, me ja ympäristö. Hanki ja jää, Tampere.

Sulkunen, Pekka (1997) Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa Sulkunen, Pekka ja Törrönen, Jukka (toim.) Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Gaudeamus, Tampere.

Suomalainen tietosanakirja (1992) Weilin & Göös

Suurpetotyöryhmä (1996) Suomen maasuorpetokannat ja niiden hoito: suurpetotyöryhmän raportti. Ympäristö- ja luonnonvarainneuvosto / maa- ja metsätalousministeriö.

Töttö, Pertti (1997) Pirullinen positivismi. Kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja n:o 41, Jyväskylä.

Töttö, Pertti (1999) Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tuolle puolen? Metodipoliittinen puheenvuoro. Sosiologia 36:4, 280-292.

Viinikainen, Tytti (toim.) (1997) Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus Suomessa. Katsaus tutkimusaloihin ja kirjallisuuteen. Suomen ympäristö n:o 99, Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Vilka, Leena (1993) Ympäristöetiikka. Vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista. Yliopistopaino, Helsinki.

Vilka, Leena (1996): Eläinten tietoisuus ja oikeudet. Kettutyttöfilosofiaa ja susietiikkaa. Yliopistopaino, Helsinki.

Väliverronen, Esa (1991) Riskien politiikka: tiede ja julkisuus ympäristöongelmien määrittelijöinä. Tiedotustutkimus 14:3, 5-17.

Väliverronen, Esa (1993) Tiedejournalismin paradigmat. Tiedotustutkimus 16:3, 43-56.

Väliverronen, Esa (1996) Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Vastapaino, Jyväskylä.

Väliverronen, Esa (1998) Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Kantola, Anu, Moring, Inka ja Väliverronen, Esa (toim.) Media analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopiston Lahden koulutus- ja tutkimuskeskus, Tampere.

Yearley, Steven (1991) *The Green Case. A Sociology of Environmental Issues, Arguments and Politics*. Harper Collins Academic, London.

Internet-lähteet

Laki metsästyslain muuttamisesta. N:o 1268/1993. Annettu Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 1993. (<http://finlex.edita.fi>)

Laki metsästyslain 56 §:n muuttamisesta. N:o 1399/1995. Annettu Helsingissä 8 joulukuuta 1995. (<http://finlex.edita.fi>)

Metsästyslaki. N:o 615/1993. Annettu Helsingissä 28 päivänä kesäkuuta 1993. (<http://finlex.edita.fi>)

Sanomalehti Keskisuomalaisen kotisivut
(<http://www.keskisuomalainen.fi/yhtio/>)

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kotisivut
(<http://www.rkkl.fi/tiedote/1999/2812.html>)

Suomen luonnonsuojeluliiton kotisivut
(<http://www.sll.fi/tiedotus/1998/PetokorvausMaararahat.html>)

Liitteet

Liite 1: Perhon tapaukseen liittyvät artikkelit

Suomen susille pohjoismaista tukea (Animalia 1/1994)

Suomenselän sudet kuumentavat tunteita (Metsästäjä 1/1994)

Susikeskustelu Suomenselällä jatkuu. Metsästäjät saivat kokea median voiman (Metsästäjä 2/1994)

Miltä pohjalta petopolitiikkaa? (Metsästäjä 3/1994)

Miksi susivainaa jäädytettiin? (Suomen Luonto 3/1994)

Susille elämisen oikeus (Suomen Luonto 3/2994)

Susikannastamme (Suomen Luonto 4/1994)

Sutta vainotaan rauhoituksesta huolimatta (Suomen Luonto 5/1994)

Julkisuus riepottelee metsästystä ja metsästäjiä (Urheilumetsästys 2/1994)

Susijahti oli farssi (WWF – uutisia 2/1994)

Susi –saako se tulla Suomeen takaisin? (WWF – uutisia 1/1994)

Liite 2: Vuoden 1998 karhuaiheiset artikkelit

Karhun ja suden vaikutus hirvikantaan (Jahti Suomen Metsästäjäliitto –
Finlands Jägarförbund ry:n jäsenlehti 1/1998)

Uroskarhu tappoi karhunpennun (Jahti Suomen Metsästäjäliitto – Finlands
Jägarförbund ry:n jäsenlehti 1/1998)

Puheenjohtajan palsta (Jahti Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarför-
bund ry:n jäsenlehti 2/1998)

Luonnonsuojelun ja metsästyksen välilläkö ristiriitoja (Jahti Suomen Met-
sästäjäliitto – Finlands Jägarförbund ry:n jäsenlehti 2/1998)

Karhunkaato (Jahti Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarförbund ry:n
jäsenlehti 3/1998)

Karhun surmanteko (Jahti Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarförbund
ry:n jäsenlehti 3/1998)

Karhun hampaissa (Jahti Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarförbund
ry:n jäsenlehti 3/1998)

Puheenjohtajan katsaus (Jahti Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarför-
bund ry:n jäsenlehti 3/1998)

Metsästys on ainoa keino säädellä petokantoja (Jahti Suomen Metsästäjä-
liitto – Finlands Jägarförbund ry:n jäsenlehti 4/1998)

Karhun surmanteko (Jahti Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarförbund
ry:n jäsenlehti 4/1998)

Toiminnanjohtajan tarinaa (Jahti Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarförbund ry:n jäsenlehti 4/1998)

Metsästys pitää karhut arkoina. Karkoituskeinoja tutkittava. (Luonnonsuojelija 7/1998)

Pohjoismaiset riista-asiantuntijat Helsingissä: Pedoilla merkitystä metsästettävään riistakantaan (Metsästäjä 1/1998)

Suurpetoseurannan yhteiset haasteet (Metsästäjä 1/1998)

Brysselin kortilla pelataan ahkerasti (Metsästäjä 3/1998)

Kun karhu on ongelma (Metsästäjä 3/1998)

Karhu surmasi Lenkkeilijän Ruokolahdella (Metsästäjä 5/1998)

Esikäsittele karhunnahka oikein (Metsästäjä 5/1998)

Petojen siirrot puhuttavat edelleen (Metsästäjä 6/1998)

Riehuiko kolarisusi kettutarhoilla? Vahingoittunut suurpeto voi aiheuttaa monentasoisia ongelmia (Metsästäjä 6/1998)

Peto tappaa eläkkeeseen (Suomen Luonto 3/1998)

Karhu pysyköön korpiemme kontiona (Suomen Luonto 8/1998)